

Publikatieblad

van de Europese Gemeenschappen

ISSN 0378-7087

L 231

37e jaargang

3 september 1994

Uitgave
in de Nederlandse taal

Wetgeving

Inhoud

I *Besluiten waarvan de publikatie voorwaarde is voor de toepassing*

.....

II *Besluiten waarvan de publikatie niet voorwaarde is voor de toepassing*

Toezichthoudende Autoriteit van de EVA

- ★ Besluit van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA nr. 4/94/COL van 19 januari 1994 betreffende de vaststelling en uitvaardiging van formele en materiële regels op het gebied van overheidssteun (Richtsnoren voor de toepassing en uitlegging van de artikelen 61 en 62 van de EER-Overeenkomst en artikel 1 van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst) 1

Prijs: 18 ecu

Besluiten waarvan de titels mager zijn gedrukt, zijn besluiten van dagelijks beheer die in het kader van het landbouwbeleid zijn genomen en die in het algemeen een beperkte geldigheidsduur hebben.

Besluiten, waarvan de titels vet zijn gedrukt en die worden voorafgegaan door een sterretje, zijn alle andere besluiten.

II

(Besluiten waarvan de publikatie niet voorwaarde is voor de toepassing)

EUROPESE ECONOMISCHE RUIMTE

TOEZICHTHOUDENDE AUTORITEIT VAN DE EVA

BESLUIT VAN DE TOEZICHTHOUDENDE AUTORITEIT VAN DE EVA

nr. 4/94/COL

van 19 januari 1994

betreffende de vaststelling en uitvaardiging van formele en materiële regels op het gebied van overheidssteun (Richtsnoeren voor de toepassing en uitlegging van de artikelen 61 en 62 van de EER-Overeenkomst en artikel 1 van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst)

DE TOEZICHTHOUDENDE AUTORITEIT VAN DE EVA,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte ⁽¹⁾, inzonderheid de artikelen 61 tot en met 64, de punten 2 tot en met 37 van bijlage XV en Protocol 26,

Gelet op de Overeenkomst tussen de EVA-Statens betreffende de oprichting van een Toezichthoudende Autoriteit en een Hof van Justitie ⁽²⁾, inzonderheid artikel 5, lid 2, onder b), en artikel 24, alsmede artikel 1 van Protocol 3,

Overwegende dat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA volgens artikel 24 van de Toezichtovereenkomst uitvoering geeft aan de bepalingen van de EER-Overeenkomst inzake overheidssteun en, na de inwerkingtreding van deze Overeenkomst, besluiten vaststelt die overeenkomen met de besluiten van de Commissie van de Europese Gemeenschappen welke in bijlage I bij de Toezichtovereenkomst zijn opgesomd,

Overwegende dat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA volgens artikel 5, lid 2, onder b), van de Toezichtovereenkomst mededelingen en richtsnoeren bekendmaakt over aangelegenheden waarop de EER-Overeenkomst betrekking heeft, indien die Overeenkomst of de Toezichtovereenkomst daarin uitdrukkelijk voorziet of indien de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA het nodig acht,

Erop wijzende dat de besluiten ten doel hebben de regeringen houvast te bieden door de beginselen en regels aan te geven die de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zullen leiden bij de toepassing van de EER-Overeenkomst, met name de artikelen 49 en 61 tot en met 64, en de Toezichtovereenkomst, met name Protocol 3 daarbij, in een concreet geval, een en ander om een eenvormige toepassing van de EER-regels inzake overheidssteun in de gehele Europese Economische Ruimte te waarborgen,

BESLUIT:

1. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA gaat over tot de vaststelling en uitvaardiging van de formele en materiële regels op het gebied van overheidssteun (richtsnoeren voor de toepassing en uitlegging van de artikelen 61 en 62 van de EER-Overeenkomst en artikel 1 van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst) welke in bijlage bij dit besluit zijn opgenomen.

2. Deze richtsnoeren zijn authentiek in de Engelse taal en worden bekendgemaakt in het EER-deel van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* en in het EER-supplement daarbij.

Gedaan te Brussel, 19 januari 1994.

Voor de Toezichthoudende
Autoriteit van de EVA

De voorzitter
Knut ALMESTAD

⁽¹⁾ Hierna „de EER-Overeenkomst” te noemen.

⁽²⁾ Hierna „de Toezichtovereenkomst” te noemen.

FORMELE EN MATERIËLE REGELS OP HET GEBIED VAN OVERHEIDSSTEUN

Richtsoenen voor de toepassing en uitlegging van de artikelen 61 en 62 van de EER-Overeenkomst en artikel 1 van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst

INHOUD

Deel I: Inleiding	
1.	Inleiding 7
2.	Rechtsgrond en algemene bepalingen 8
Deel II: Procedures	
3.	Aanmeldingsprocedure voor steunvoornemens (toekenning of wijziging) 9
3.1.	Wettelijke bepalingen 9
3.2.	Nadere regelingen betreffende de aanmelding 9
3.2.1.	Omvang van de aanmeldingsplicht 9
3.2.2.	Verplichting om „tijdig” aan te melden 10
3.2.3.	Aanmeldingsformaliteiten 10
3.2.4.	Verzoeken om nadere informatie 10
3.3.	Verbod tot uitvoering van het steunvoornemen tijdens het onderzoek door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA 10
4.	Beslissingen om geen bezwaar te maken 11
4.1.	Termijnen 11
4.2.	Vereisten met betrekking tot de beslissing 11
5.	Formele onderzoekprocedure 12
5.1.	Wettelijke bepalingen 12
5.2.	Gevallen waarin de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA tot een onderzoek moet overgaan 12
5.3.	Verloop van de procedure 12
5.3.1.	Het recht van de betrokken EVA-Staat om te worden gehoord 13
5.3.2.	Het recht van de andere EVA-Statens, de Lid-Statens van de EU, de EG-Commissie en overige belanghebbenden om te worden gehoord 13
5.4.	Eindbeschikking 13
5.5.	In gebreke blijven van de EVA-Staat 14
6.	Nadere regels betreffende steun die om procedurerechten onrechtmatig is 14
6.1.	Begrip „steun die om procedurerechten onrechtmatig is” 14
6.2.	Verzoek om informatie 14
6.2.1.	Voorlopige maatregelen (bevel tot opschorting) 15
6.2.2.	Verloop van de procedure 15
6.2.3.	Bevel tot terugvordering 15
7.	Procedure met betrekking tot bestaande steun 15
7.1.	Wettelijke bepalingen 15
7.2.	Het begrip „bestaande steun” 16

7.3.	Doel van de procedure ter zake van bestaande steun	16
7.4.	Procedure	16
7.4.1.	Aanvang van het onderzoek	16
7.4.2.	Het voorstellen van „dienstige maatregelen”	16
7.4.3.	Rechtsgevolgen van het voorstellen van „dienstige maatregelen”	17
8..	Berekening van termijnen	17
9.	Bekendmaking van beslissingen	17
Deel III: Regels inzake horizontale steun		
10.	Steun ten behoeve van het midden- en kleinbedrijf (MKB)	18
10.1.	Inleiding	18
10.2.	Definitie van het MKB	18
10.3.	Steun aan het MKB die onder artikel 61, lid 1, valt	19
10.4.	Algemeen aanvaardbare steunintensiteiten voor kleine en middelgrote ondernemingen ..	19
10.4.1.	Algemene investeringssteun	19
10.4.2.	Steun ten behoeve van investeringen voor milieubescherming	20
10.4.3.	Steun voor advisering, consultancy, scholing en verspreiding van kennis	20
10.4.4.	Steun voor onderzoek en ontwikkeling	20
10.4.5.	Steun voor andere doelstellingen	20
11.	Criteria inzake de toepassing van de versnelde goedkeuringsprocedure	20
11.1.	Nieuwe steunregelingen ten behoeve van het MKB	21
11.2.	Wijzigingen van bestaande steunregelingen	21
12.	Toepassing en tenuitvoerlegging van de de minimis-regel	21
12.1.	Definitie van de categorieën uitgaven	22
12.2.	Beginselen voor het berekenen van het in contante waarde uitgedrukte subsidie-equivalent van de minimis-steun	22
12.3.	Toezicht op de de minimis-regel door de EVA-Staten	23
12.4.	Berekening van het in contante waarde uitgedrukte equivalent van een zachte lening ...	23
12.4.1.	Zonder uitstel van betaling	23
12.4.2.	Met uitstel van betaling	23
13.	Regels die van toepassing zijn op de cumulering van steunmaatregelen met uiteenlopende doelstelling	24
13.1.	Aanmelding van belangrijke gevallen van steuncumulering	24
13.2.	Afwijkingen	24
13.3.	De betrokken steun	24
13.4.	Bijzondere voorschriften	25
14.	Steun voor onderzoek en ontwikkeling	25
14.1.	Definitie van onderzoek en ontwikkeling en de toepasbaarheid van artikel 61 van de EER-Overeenkomst op O & O-steun	25
14.2.	Beoordeling van steun voor O & O krachtens artikel 61 van de EER-Overeenkomst ...	26
14.3.	Bijkomende aanmeldingsverplichtingen	26
14.4.	Intensiteit	27
14.5.	O & O-uitgaven die bij de berekening van de steunintensiteit in aanmerking kunnen worden genomen	27

14.6.	Tenuitvoerlegging	28
15.	Steun voor milieubescherming	28
15.1.	Inleiding	28
15.2.	Belangrijkste steunmaatregelen ten behoeve van milieubescherming	29
15.2.1.	Investeringsstimulansen, eventueel gecombineerd met regelgeving of vrijwillige overeenkomsten	29
15.2.2.	Steun voor horizontale steunmaatregelen	29
15.2.3.	Bedrijfssteun in de vorm van subsidies, vrijstelling van milieubelastingen of -heffingen en steun voor de aankoop van milieuvriendelijke produkten	30
15.3.	De doelstelling en reikwijdte van de voorschriften welke van toepassing zijn op steun ten behoeve van het milieu	30
15.4.	Beoordeling van de staatssteun ten behoeve van het milieu in het licht van artikel 61 van de EER-Overeenkomst	31
15.4.1.	Investeringssteun	31
15.4.1.1.	Steun voor de aanpassing aan nieuwe dwingende milieunormen	32
15.4.1.2.	Steun om ondernemingen aan te moedigen verder te gaan dan de dwingende milieunormen	32
15.4.1.3.	Steunverlening in gevallen waarin dwingende normen ontbreken	32
15.4.2.	Steun voor voorlichting, opleiding en advisering	33
15.4.3.	Exploitatiesteun	33
15.4.4.	Steun voor de aankoop van milieuvriendelijke produkten	33
15.5.	Rechtsbasis voor de uitzondering	34
15.6.	Cumulering van steun uit verschillende bronnen	34
15.7.	Aanmelding, bestaande goedkeuringen, duur en herziening van de kaderregeling en de verplichting tot het indienen van verslagen	34
16.	Steun voor redding en herstructurering	34
17.	Overheidsgarantie	35
18.	Steunverlening aan de werkgelegenheid	35
	Deel IV: Regels inzake staats eigendom van ondernemingen en steun aan openbare ondernemingen	
19.	Overheidsparticipaties	36
20.	Toepassing van de bepalingen betreffende staatssteun op openbare bedrijven in de industriesector	38
20.1.	Inleiding	38
20.2.	Openbare bedrijven en de mededingingsregels	39
20.3.	Criteria die worden gehanteerd om te bepalen of er sprake is van steun	40
20.4.	Grotere doorzichtigheid van het beleid	41
20.5.	Hanteerbaarheid van het criterium van de investeerder tegen marktvoorwaarden	41
20.6.	Verenigbaarheid van de steun	43
20.7.	Vormen van financiering door de Staat	44
20.7.1.	Inbreng van kapitaal	44
20.7.2.	Garanties voor leningen	45
20.7.3.	Leningen	45
20.7.4.	Rendement van investeringen	46

Deel V: Regels inzake sectoriële steun

21.	Steun aan de textiel- en de confectie-industrie	47
21.1.	Bijzondere kenmerken van de textiel- en confectie-industrie	47
21.2.	Sectoriële voorwaarden voor steun aan de textielindustrie	47
21.2.1.	Steun voor gemeenschappelijke maatregelen in het textielbedrijf	48
21.2.2.	Steun voor de verbetering van de structuur van de textielindustrie	48
21.2.3.	Steun voor investeringen in de textielindustrie	48
21.3.	Algemene beginselen	49
22.	Steun aan de synthetische-vezelindustrie	49
22.1.	Algemene beginselen	49
22.2.	Bijzondere aanmeldingsvoorwaarden	50
22.3.	Beoordelingscriteria	50
22.4.	Geldigheidsduur	51
23.	Steun aan de automobiellindustrie	51
23.1.	Inleiding	51
23.2.	Omschrijving van de sector	51
23.3.	Bijzondere aanmeldingsvoorwaarden	51
23.4.	Criteria voor de beoordeling van gevallen van steunverlening	52
23.4.1.	Reddings- en herstructureringssteun	52
23.4.2.	Regionale steun	52
23.4.3.	Investeringssteun voor innovatie, modernisering of rationalisatie	52
23.4.4.	Steun voor onderzoek en ontwikkeling	53
23.4.5.	Steun voor milieubescherming en energiebesparing	53
23.4.6.	Steun voor beroepsopleiding in verband met investeringen	53
23.4.7.	Exploitatie	53
23.5.	Verslaggeving	53
24.	Steun voor niet onder het EGKS-Verdrag vallende sectoren van de ijzer- en staalindustrie	54
24.1.	Inleiding	54
24.2.	Bijzondere aanmeldingsvoorwaarden	54
24.3.	Criteria voor de beoordeling van gevallen van steunverlening	54
24.4.	Verslaggeving	55

Deel VI: Regels inzake regionale steun

25.	Inleiding	56
26.	Beginselen voor de beoordeling van regionale steunregelingen	57
26.1.	De gedifferentieerde intensiteitsmaxima van de steun	57
26.2.	Doorzichtigheid	58
26.3.	Regionale specificiteit	60
26.4.	Sectoriële repercussies	60
26.5.	Systeem van toezicht	60
27.	De gemeenschappelijke waarderingsmethode	61

28.	Methodes voor de toepassing van artikel 61, lid 3, onder a) en c), van de EER-Overeenkomst op regionale steunmaatregelen	62
28.1.	Methode voor de toepassing van artikel 61, lid 3, onder a), op de regionale steunmaatregelen	62
28.1.1.	Beginselen van de methode	62
28.1.2.	Keuze van indicatoren	63
28.1.3.	Bijzondere regio's	63
28.1.4.	Steunplafonds	63
28.1.5.	De verschillende instrumenten van steunverlening die nodig zijn voor het stimuleren van de regionale ontwikkeling in onder artikel 61, lid 3, onder a), vallende gebieden	64
28.2.	Methode voor de toepassing van artikel 61, lid 3, onder c), op nationale regionale steun	64
28.2.1.	Grondslagen van de methode	65
28.2.2.	Eerste fase van het onderzoek	65
28.2.3.	Tweede fase van het onderzoek	66
28.2.4.	Plafonds voor steunintensiteit	66
	Deel VII: Specifieke regels	
29.	Algemene investeringssteunregelingen	67
30.	Gestandaardiseerde jaarlijkse verslagen	67
31.	Andere specifieke bepalingen	68
31.1.	Omzetting tussen nationale valuta en ecu	68
Bijlagen	69

DEEL I

INLEIDING

1. INLEIDING

- (1) Door de ratificatie van de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte (EER-Overeenkomst) en van de Overeenkomst tussen de EVA-Statens betreffende de oprichting van een Toezichthoudende Autoriteit en een Hof van Justitie (hierna „Toezichtovereenkomst” te noemen) hebben de EVA-Statens ingestemd met de oprichting van een Toezichthoudende Autoriteit. Krachtens artikel 5, lid 1, onder a), van de Toezichtovereenkomst en in overeenstemming met artikel 1 van Protocol 3 bij die Overeenkomst wordt die autoriteit door de EVA-Statens belast met het toezicht op de nakoming van de voor die Statens uit artikel 61 van de EER-Overeenkomst voortvloeiende verplichtingen. Luidens dit artikel is staatssteun in de zin van artikel 61, lid 1, onverenigbaar met de werking van de Overeenkomst, behalve in bepaalde omstandigheden waarin een afwijking is of kan worden toegestaan (artikel 61, leden 2 en 3, en artikel 49).
- (2) Bij de toepassing van deze artikelen dient de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de beginselen en regels in acht te nemen die vervat zijn in de besluiten welke worden opgesomd onder de derde titel van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst („besluiten die de Commissie van de EG en de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in acht nemen”) en in bijlage I bij de Toezichtovereenkomst (1).
- (3) Door in de bovengenoemde bijlagen een opsomming te geven van de ter zake dienende besluiten die door de EG-Commissie zijn vastgesteld, hebben de overeenkomstsluitende partijen de nadruk gelegd op het belang van het basisbeginsel van homogeniteit inzake staatssteun en op de noodzaak van een eenvormig toezicht op staatssteun in het gehele gebied waar de EER-Overeenkomst van toepassing is, een en ander met inachtneming van de in de genoemde besluiten neergelegde materiële en formele regels. Voorts hebben de EVA-Statens zich er bij artikel 3 van de EER-Overeenkomst toe verbonden mee te werken aan de verwezenlijking van de doelstellingen van de EER-Overeenkomst door het nemen van alle maatregelen welke geschikt zijn om de nakoming van de uit de Overeenkomst voortvloeiende verplichtingen te verzekeren, en tevens zich te onthouden van alle maatregelen die de verwezenlijking van de betrokken doelstellingen in gevaar zouden kunnen brengen.
- (4) Om dit op het gebied van staatssteun te bereiken zijn de EVA-Statens onder meer de verbintenissen aangegaan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in kennis te stellen van elk voornemen tot verlening of wijziging van steun in de zin van artikel 62 van de EER-Overeenkomst en artikel 1 van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst, uitgelegd met inachtneming van de ter zake dienende uitspraken van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen die dateren van vóór de ondertekening van de EER-Overeenkomst (artikel 6 van de EER-Overeenkomst). Ook in de besluiten die zijn opgesomd onder de derde titel van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst en in bijlage I bij de Toezichtovereenkomst zijn bepalingen opgenomen met betrekking tot de aanmelding van steunmaatregelen. Volgens die besluiten, toegepast in de EER-context, dienen individuele steunverleningen zoals bedoeld in de besluiten genoemd in de punten 15, 16, 30 tot en met 34 en 37 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst (d.w.z. de punten 14, 15, 29 tot en met 33 en 36 van bijlage I bij de Toezichtovereenkomst) vanaf de inwerkingtreding van de EER-Overeenkomst te worden aangemeld bij de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA.
- (5) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA moet uit hoofde van artikel 24 van de Toezichtovereenkomst besluiten vaststellen die overeenstemmen met die welke in bijlage I bij de Overeenkomst zijn opgesomd. De autoriteit denkt aan die verplichting het best te kunnen voldoen door het vaststellen en uitbrengen van de desbetreffende besluiten in een enkel geconsolideerd document, namelijk de onderhavige formele en materiële regels op het gebied van overheidssteun. Aldus moeten deze richtsnoeren een steentje bijdragen aan het algemene streven naar doorzichtigheid op het gebied van overheidssteun.
- (6) Deze richtsnoeren bevatten alle regels die overeenstemmen met de in bijlage I bij de Toezichtovereenkomst opgesomde besluiten en tevens alle regels die overeenstemmen met soortgelijke besluiten welke door de EG-Commissie tussen 1 augustus 1991 en de inwerkingtreding van de EER-Overeenkomst zijn vastgesteld. Het doel ervan is de nationale overheidsdiensten en ondernemingen informatie te verstrekken over de wijze waarop de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de bepalingen van de EER-Overeenkomst inzake staatssteun uitlegt en toepast. Door deze richtsnoeren goed te keuren wil de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zorg dragen voor een eenvormige uitvoering, toepassing en uitlegging van de artikelen 61 en 62 van de EER-Overeenkomst, zoals voorgeschreven in Protocol 27 bij de EER-Overeenkomst.

(1) Op te merken valt dat deze richtsnoeren enkel betrekking hebben op de niet-bindende besluiten die overeenstemmen met die welke de EG-Commissie vóór de inwerkingtreding van de EER-Overeenkomst heeft vastgesteld. Bindende besluiten op het gebied van staatssteun zijn opgenomen of althans vermeld in de EER-Overeenkomst zelf, met name in bijlage XIII, deel I, punt iv), en in het eerste deel van bijlage XV.

- (7) Voorts zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA bij de toepassing van de artikelen 61 en 49 van de EER-Overeenkomst rekening houden met de gemeenschappelijke verklaring betreffende artikel 61, lid 3, onder b), van de EER-Overeenkomst, de gemeenschappelijke verklaring betreffende artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-Overeenkomst en de gemeenschappelijke verklaring betreffende de scheepsbouw.

2. RECHTSGROND EN ALGEMENE BEPALINGEN

- (1) Deze richtsnoeren zijn door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA vastgesteld overeenkomstig artikel 5, lid 2, onder b), en artikel 24 van de Toezichtovereenkomst.
- (2) In deze richtsnoeren wordt onder het begrip „EVA-Staten” verstaan: „EVA-Staten die partij zijn bij de EER-Overeenkomst en ten aanzien waarvan de overeenkomst in werking is getreden”.
- (3) Deze richtsnoeren kunnen worden gewijzigd of aangevuld op grond van de opgedane ervaringen of om de regelingen in overeenstemming te brengen met de kaderregelingen en richtsnoeren die door de EG-Commissie op het gebied van overheidssteun worden vastgesteld. Delen van deze richtsnoeren zijn slechts voor een beperkte tijd geldig ⁽¹⁾. Alle wijzigingen of aanvullingen worden door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA verricht met inachtneming van de in Protocol 27 van de EER-Overeenkomst neergelegde beginselen inzake samenwerking met de EG-Commissie.
- (4) Deze richtsnoeren en de toekomstige wijzigingen en aanvullingen erop worden bekendgemaakt in het EER-deel van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* en in het EER-Supplement bij dit Publikatieblad, overeenkomstig de regeling betreffende de bekendmaking van voor de EER relevante informatie waarnaar in de Slotakte van de EER-Overeenkomst wordt verwezen.

⁽¹⁾ Op dit ogenblik hoofdstuk 15 (Steun voor milieubescherming — 31. 12. 1999) en hoofdstuk 22 (Steun aan de synthetische-vezelindustrie — 31. 12. 1994).

DEEL II

PROCEDURES ⁽¹⁾

3. AANMELDINGSPROCEDURE VOOR STEUNVOORNEMENS (TOEKENNING OF WIJZIGING)

3.1. *Wettelijke bepalingen*

(1) Artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst luidt als volgt:

„De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA wordt van elk voornemen tot invoering of wijziging van steunmaatregelen tijdig op de hoogte gebracht om haar opmerkingen te kunnen maken. Indien de autoriteit een dergelijk voornemen op grond van artikel 61 van de EER-Overeenkomst niet verenigbaar acht met de werking van de Overeenkomst, leidt zij onverwijld de in lid 2 bedoelde procedure in. De betrokken Staat brengt de voorgenomen maatregelen niet tot uitvoering voordat die procedure tot een eindbeslissing heeft geleid.”

(2) Deze bepaling legt aan de EVA-Staten in wezen drie procedureverplichtingen op:

- a) aanmelden van elk voornemen om steun te verlenen of een steunregeling te wijzigen (eerste zin);
 - b) dit „tijdig” doen (eerste zin);
- en
- c) de voorgenomen maatregelen niet uitvoeren zolang de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zich niet heeft uitgesproken over de zaak (derde zin).

(3) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA acht het op grond van de Jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen ⁽²⁾ haar plicht om

- a) „haar opmerkingen te maken”, dat wil zeggen uitspraak te doen over de zaak (eerste zin). De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA kan in dit stadium ofwel haar goedkeuring hechten aan de steun, ofwel een formele onderzoekprocedure inleiden uit hoofde van artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst. Goedkeuringsbeslissingen in dit stadium zullen „beslissingen om geen bezwaar te maken” worden genoemd;
- b) onverwijld uitspraak te doen (eerste en tweede zin);
- c) een formele onderzoekprocedure uit hoofde van artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst in te leiden indien zij enige twijfel koestert omtrent de verenigbaarheid van de steunmaatregel met de werking van de EER-Overeenkomst ⁽³⁾ (tweede zin).

3.2. *Nadere regelingen betreffende de aanmelding*3.2.1. *Omvang van de aanmeldingsplicht*

- (1) De EVA-Staten zijn gehouden alle voorgenomen steunregelingen en individuele steunmaatregelen buiten het kader van een bestaande regeling ter goedkeuring bij de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA aan te melden.
- (2) Zodra een regeling door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is goedgekeurd, heeft niet bij elke toekenning van steun uit hoofde van die regeling opnieuw tot aanmelding te worden overgegaan. Voor bepaalde bedrijfstakken of bepaalde soorten van steun kan evenwel bij elke toekenning van steun of bij een toekenning boven een bepaald bedrag een aparte aanmelding worden opgelegd. Deze uitzonderingen worden ofwel in het materieelrechtelijke deel van deze richtsnoeren, ofwel in een besluit tot goedkeuring van een steunregeling uitdrukkelijk vermeld.

⁽¹⁾ Dit deel van de richtsnoeren bevat alle procedureregels die op het gebied van staatssteun worden toegepast. Het is gebaseerd op de procedures van de Europese Commissie ter zake, zoals die tot uiting komen in de mededelingen en brieven van de Commissie welke zijn opgesomd in de punten 2 tot en met 7 en 10 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst, op de ter zake dienende arresten van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen en op de praktijk van de Commissie.

⁽²⁾ HvJEG van 20. 3. 1984, zaak 84/82, *Duitsland/Commissie*, Jurispr. 1984, blz. 1451 en in het bijzonder blz. 1488, overweging 12 e.v., waarin wordt verwezen naar het arrest van 11. 12. 1973, zaak 120/73, *Lorenz/Duitsland*, Jurispr. 1973, blz. 1471 en met name blz. 1481, overweging 3.

⁽³⁾ Arrest van het HvJEG van 9. 10. 1984, gevoegde zaken 91/83 en 127/83, *Heineken Bouwverijen/Inspecteurs der Vennootschapsbelasting*, Jurispr. 1984, blz. 3435 en met name blz. 3452-3453, overwegingen 16-18.

- (3) De verplichting om voornemens tot invoering of wijziging van steunmaatregelen aan te melden, geldt niet alleen voor het oorspronkelijke voornemen, maar ook voor elke latere ingrijpende (niet louter administratieve) wijziging daarvan⁽¹⁾. De aanmelding van de wijziging wordt beschouwd als een nieuwe aanmelding.
- (4) Aanmelding is niet vereist voor steunmaatregelen waarop de in hoofdstuk 12 besproken „de minimis”-regel van toepassing is.
- (5) Wanneer een EVA-Staat of een voorgenomen maatregel al dan niet elementen van staatssteun bevat, moet de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in kennis worden gesteld voordat de maatregel tot uitvoering wordt gebracht.

3.2.2. Verplichting om „tijdig” aan te melden

- (1) Volgens de eerste zin van artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst moet de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA „tijdig” op de hoogte worden gebracht van elk voornemen tot invoering of wijziging van steunmaatregelen „om haar opmerkingen te kunnen maken”, dat wil zeggen om een uitspraak te doen over de zaak. Behalve in gevallen die in aanmerking komen voor de versnelde procedure (zie hoofdstuk 11) dienen de EVA-Staten dan ook rekening te houden met de termijn van twee maanden waarbinnen de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA haar beslissing moet nemen.

3.2.3. Aanmeldingsformaliteiten

- (1) In de aanmelding moet uitdrukkelijk worden verwezen naar artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst of naar andere bepalingen die de aanmelding voorschrijven; zij moet aan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA worden toegezonden.
- (2) De datum van ontvangst is de referentiedatum voor de berekening van de termijn waarbinnen de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zich over de zaak moet uitspreken.
- (3) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA bezorgt aan het gezantschap van de betrokken EVA-Staat een bericht waarin de datum van ontvangst wordt medegedeeld.
- (4) Om de afwikkeling van de zaken te vereenvoudigen en te bespoedigen raadt de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de EVA-Staten aan in de aanmelding alle gegevens te vermelden die zijn opgesomd in bijlage I, afdeling I, bij deze richtsnoeren. In bijlage II is een lijst opgenomen met bijkomende gegevens betreffende steun voor O & O. Alle bijkomende informatie die een EVA-Staat noodzakelijk acht voor de beoordeling van de zaak, inzonderheid in gevallen van individuele steunverlening, dient eveneens in de aanmelding te worden verstrekt. Een gestandaardiseerd aanmeldingsformulier zoals opgenomen in bijlage II dient te worden gebruikt voor steun die wordt aangemeld met het oog op de toepassing van de versnelde goedkeuringsprocedure.

3.2.4. Verzoeken om nadere informatie

- (1) Indien de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de aanmelding onvolledig acht, tracht zij binnen 15 werkdagen te verzoeken om alle nadere informatie die zij nodig heeft. Een verzoek om nadere informatie stuit de termijn voor de behandeling van de aanmelding. Er begint eerst op de datum waarop de gevraagde informatie inkomt, een nieuwe termijn te lopen. Door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA wordt een ontvangstbevestiging verzonden waarin die nieuwe datum van aanmelding wordt vermeld.
- (2) Voor het verstrekken van de nadere informatie wordt normaliter een termijn van 20 werkdagen toegekend. Blijft een antwoord uit of is het antwoord onvolledig, dan stuurt de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA een rappel of een verzoek om de informatie te vervolledigen. De gewone termijn hiervoor is 15 werkdagen.

3.3. *Verbod tot uitvoering van het steunvoornemen tijdens het onderzoek door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA*

- (1) In de laatste zin van artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst is bepaald dat de EVA-Staat de voorgenomen maatregel niet tot uitvoering mag brengen voordat de procedure ex

⁽¹⁾ Arrest van het HvJEG van 9. 10. 1984, gevoegde zaken 91/83 en 127/83, *Heineken Brouwerijen/Inspecteurs der Vermoetschapsbelasting*, Jurispr. 1984, blz. 3435 en met name blz. 3452-3453, overwegingen 16-18.

artikel 1, lid 2, tot een eindbeslissing heeft geleid. Deze bepaling houdt een algemeen verbod in om de steunmaatregel uit te voeren voordat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA een beslissing heeft genomen, zelfs in gevallen waarin geen formele procedure wordt ingeleid⁽¹⁾.

- (2) Onder „tot uitvoering brengen” moet niet alleen het toekennen van steun aan de begunstigde worden verstaan. Het is voldoende dat de bevoegdheidsdelegatie heeft plaatsgevonden op grond waarvan de steun zonder verdere formaliteiten kan worden toegekend.
- (3) Brengt de EVA-Staat de steunmaatregel tot uitvoering voordat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA een beslissing heeft genomen, dan wordt de in punt 6.2 besproken procedure toegepast (zie evenwel voetnoot 1 bij punt 4.1.1).

4. BESLISSINGEN OM GEEN BEZWAAR TE MAKEN

4.1. Termijnen

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA acht het haar plicht binnen twee maanden een beslissing te nemen over een aanmelding⁽²⁾. Onder uitzonderlijke voorwaarden kan tussen de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA en de betrokken EVA-Staat een verlenging van deze termijn worden overeengekomen.
- (2) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA streeft ernaar over het algemeen binnen 30 werkdagen een beslissing te nemen.
- (3) Daarenboven heeft de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zich zelf een kortere termijn van 20 werkdagen opgelegd
 - voor nieuwe steunregelingen voor het midden- en kleinbedrijf die voor toepassing van de versnelde goedkeuringsprocedure in aanmerking komen,
 - voor wijzigingen van goedgekeurde steunregelingen, die voor toepassing van de versnelde goedkeuringsprocedure in aanmerking komen.

Indien de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA van oordeel is dat een zaak niet aan de voorwaarden voldoet om voor de versnelde procedure in aanmerking te komen, stelt zij de EVA-Staat ervan in kennis dat de zaak volgens de normale procedure zal worden behandeld.

4.2. Vereisten met betrekking tot de beslissing

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is niet verplicht om de andere EVA-Statens en overige belanghebbenden in te lichten voordat zij zonder een procedure ex artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst in te leiden een beslissing over een aangemeld steunvoornemen neemt⁽³⁾.
- (2) De beslissing kan gebaseerd zijn op de overweging dat de voorgenomen maatregel in het geheel niet onder artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst valt dan wel voor een ontheffing uit hoofde van artikel 61, lid 2 of lid 3, in aanmerking komt.

⁽¹⁾ Zie bij voorbeeld HvJEG, 11. 12. 1973, zaak 120/73, *Lorenz/Duitsland*, Jurispr. 1973, blz. 1471, inzonderheid blz. 1481, overweging 4; HvJEG, 11. 12. 1973, zaak 121/73, *Markman/Duitsland*, Jurispr. 1973, blz. 1495, inzonderheid blz. 1506, overweging 4; HvJEG, 11. 12. 1973, zaak 122/73, *Nordsee/Duitsland*, Jurispr. 1973, blz. 1511, inzonderheid blz. 1522, overweging 4; HvJEG, 11. 12. 1973, zaak 141/73, *Lobrey/Duitsland*, Jurispr. 1973, blz. 1527, inzonderheid blz. 1538, overweging 4; zie ook HvJEG, 15. 7. 1964, zaak 6/64, *Costa/ENEL*, Jurispr. 1964, blz. 585, inzonderheid blz. 595-596; HvJEG, 21. 5. 1977, zaken 31/77 en 53/77 R, *Commissie/Verenigd Koninkrijk*, Jurispr. 1977, blz. 921, inzonderheid blz. 924, overweging 16; HvJEG, 3. 5. 1985, zaken 67/85, 68/85 en 70/85 R, *Van der Kooy/Commissie*, Jurispr. 1985, blz. 1315, inzonderheid blz. 1327, overweging 35 en HvJEG, 24. 2. 1987, zaak 310/85, *Deuffil/Commissie*, Jurispr. 1987, blz. 901, inzonderheid blz. 927, overweging 24.

⁽²⁾ Dit is volgens de Jurisprudentie van het Hof van Justitie een redelijke termijn. Zie HvJEG, 11. 12. 1973, zaak 120/73, *Lorenz/Duitsland*, Jurispr. 1973, blz. 1471, inzonderheid blz. 1482, overweging 4; HvJEG, 20. 3. 1984, zaak 84/82, *Duitsland/Commissie*, Jurispr. 1984, blz. 1451, inzonderheid blz. 1488, overweging 11 en HvJEG, 30. 6. 1992, zaak C-312/90, *Spanje/Commissie*, Jurispr. 1992, blz. I-4117, inzonderheid blz. 4139 en 4142, overwegingen 18-19. Er zij op gewezen dat de betrokken Staat na het verstrijken van deze termijn de voorgenomen steun mag verlenen, mits de toezichthoudende autoriteit van de EVA vooraf op de hoogte wordt gebracht. De steunmaatregel komt daardoor onder de regeling voor bestaande steunmaatregelen te vallen. Indien de EVA-Staat de steunmaatregel tot uitvoering brengt zonder de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA daarvan in kennis te stellen, wordt de steunregeling om procedureredenen als onrechtmatig beschouwd.

⁽³⁾ Zie HvJEG, 20. 3. 1984, zaak 84/82, *Duitsland/Commissie*, Jurispr. 1984, blz. 1451, inzonderheid blz. 1488-1489, overweging 13; HvJEG, 9. 10. 1984, gevoegde zaken 91/83 en 127/83, *Heineken Brouwerijen/Inspecteurs der Vennootschapsbelasting*, Jurispr. 1984, blz. 3435, inzonderheid blz. 3452, overwegingen 12-15.

- (3) De beslissing wordt bij brief aan de betrokken EVA-Staat medegedeeld.
- (4) Op grond van Protocol 27, onder d), van de EER-Overeenkomst wordt de beslissing medegedeeld aan de EG-Commissie.
- (5) Om de andere EVA-Staten en overige belanghebbenden in te lichten, wordt in het EER-deel van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* en in het EER-Supplement daarbij een bekendmaking opgenomen.
- (6) Deze bekendmaking bevat gewoonlijk een aantal gegevens volgens een min of meer vast schema.
- (7) Trekt de EVA-Staat zijn steunvoornemen in, dan laat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA hem bij brief weten dat het dossier wordt afgesloten. De andere EVA-Staten en de EG-Commissie worden niet ingelicht en er vindt geen bekendmaking plaats in het EER-deel van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* of in het EER-Supplement daarbij.

5. FORMELE ONDERZOEKPROCEDURE

5.1. Wettelijke bepalingen

- (1) Artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst luidt als volgt:

„Indien de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA, na de belanghebbenden te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken, vaststelt dat een steunmaatregel door een EVA-Staat of met EVA-staatsmiddelen bekostigd, volgens artikel 61 van de EER-Overeenkomst niet verenigbaar is met de werking van de Overeenkomst of dat van deze steunmaatregel misbruik wordt gemaakt, bepaalt zij dat de betrokken EVA-Staat die steunmaatregel moet opheffen of wijzigen binnen de door haar vast te stellen termijn.”

5.2. Gevallen waarin de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA tot een onderzoek moet overgaan

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is telkens wanneer zij enige twijfel omtrent de verenigbaarheid van steun met de werking van de EER-Overeenkomst heeft, verplicht de procedure van artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst in te leiden ⁽¹⁾. De procedure is in alle soorten gevallen van toepassing, of het nu om aangemelde, niet-aangemelde of bestaande steun gaat, zij het dat in laatstbedoeld geval eerst „dienstige maatregelen” moeten worden voorgesteld ⁽²⁾.
- (2) Het besluit om een procedure in te leiden zegt nog niets over de eindbeschikking, waarin de steun zeer wel verenigbaar met de werking van de EER-Overeenkomst kan worden bevonden. Het doel van de procedure van artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst is een grondig onderzoek van de zaak mogelijk te maken door alle belanghebbenden het recht te geven om te worden gehoord ⁽³⁾.

5.3. Verloop van de procedure

- (1) Wanneer de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in een zaak een procedure inleidt, worden de betrokken EVA-Staat en — ingevolge Protocol 27, onder c), van de EER-Overeenkomst — de EG-Commissie bij brief van het inleiden van de procedure in kennis gesteld en worden de andere EVA-Staten en overige belanghebbenden daarover ingelicht door middel van een bekendmaking in het EER-deel van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* en in het EER-Supplement daarbij.
- (2) De procedure wordt afgesloten met een formele beschikking.

⁽¹⁾ HvJEG, 20. 3. 1984, zaak 84/82, *Duitsland/Commissie*, Jurispr. 1984, blz. 1451, inzonderheid blz. 1488, overwegingen 12 e.v., waarin wordt verwezen naar HvJEG, 11. 12. 1973, zaak 120/73, *Lorenz/Duitsland*, Jurispr. 1973, blz. 1471, inzonderheid blz. 1481, overweging 3.

⁽²⁾ Zie punt 8.4.2 en HvJEG, 30. 6. 1992, zaak C-312/90, *Spanje/Commissie*, Jurispr. 1992, blz. I-4117, en HvJEG, 30. 6. 1992, zaak C-47/91, *Italië/Commissie*, Jurispr. 1992, blz. I-4145.

⁽³⁾ HvJEG, 20. 3. 1984, zaak 84/82, *Duitsland/Commissie*, Jurispr. 1984, blz. 1451, inzonderheid blz. 1488-1489, overweging 13; HvJEG, 4. 2. 1992, zaak C-294/90, *British Aerospace en Rover Group/Commissie*, Jurispr. 1992, blz. I-493, inzonderheid blz. 521-522, overwegingen 7-14.

5.3.1. Het recht van de betrokken EVA-Staat om te worden gehoord

- (1) In de brief met het bericht aan de betrokken EVA-Staat dat een procedure is ingeleid, zet de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA uiteen waarom zij tegen de steun bezwaar maakt, en nodigt zij de EVA-Staat uit om binnen de termijn die zij vaststelt, doorgaans een maand, op haar bezwaren te antwoorden.
- (2) Indien de EVA-Staat het noodzakelijk acht mondeling ten overstaan van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA te argumenteren, dienen de desbetreffende bijeenkomsten te worden belegd binnen drie maanden na het inleiden van de procedure.
- (3) In het recht van de EVA-Staat om zijn zaak op een behoorlijke wijze behandeld te zien, ligt onder meer ook het recht besloten om te antwoorden op de opmerkingen en beweringen van de betrokkenen (zie punt 5.3.2).
- (4) Aan de betrokken EVA-Staat wordt een brief met in bijlage alle binnen de termijn gemaakte opmerkingen toegestuurd. Deze beschikt dan over 15 werkdagen om op die opmerkingen te antwoorden.

5.3.2. Het recht van de andere EVA-Staten, de Lid-Staten van de EU, de EG-Commissie en overige belanghebbenden om te worden gehoord

- (1) Na het inleiden van de procedure verschijnt een bekendmaking, gericht tot de andere EVA-Staten, de Lid-Staten van de EU, de EG-Commissie en overige belanghebbenden, in het EER-deel van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* en in het Supplement daarbij, waarin zij worden uitgenodigd binnen een maand vanaf de datum van publikatie hun opmerkingen te maken. Die bekendmaking bevat de tekst van de brief waarmee de betrokken EVA-Staat van het inleiden van de procedure op de hoogte is gebracht, met weglating van alle vertrouwelijke passages.
- (2) De rechten van derden in de procedure van artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst spruiten voort uit de verplichting om „de belanghebbenden aan te manen hun opmerking te maken”. De in artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst bedoelde „belanghebbenden” zijn niet alleen de door een steunmaatregel begunstigde onderneming of ondernemingen, maar evenzeer de personen, ondernemingen of verenigingen die eventueel door de verlening van de steun in hun belangen worden geraakt, met name concurrerende ondernemingen en beroepsverenigingen⁽¹⁾.
- (3) Een bekendmaking in het EER-deel van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* en in het EER-Supplement daarbij is een doeltreffend middel om alle belanghebbenden op de hoogte te brengen van het feit dat een procedure is ingeleid⁽²⁾. Artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst vereist geen individuele aanmaning van particulieren.
- (4) In de bekendmaking maakt de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA melding van haar twijfel omtrent de verenigbaarheid van de steunmaatregel met de werking van de EER-Overeenkomst⁽³⁾.

5.4. Eindbeschikking

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA kan een positieve of een negatieve beschikking geven of zij kan, wanneer het steunvoornemen wordt ingetrokken of wanneer artikel 16, lid 1, van de EER-Overeenkomst niet van toepassing is, het dossier afsluiten.
- (2) Een positieve beschikking is een beschikking waarbij goedkeuring voor de steun wordt verleend. Een beschikking kan deels positief, deels negatief zijn. In een positieve beschikking kunnen voorwaarden worden opgelegd.
- (3) Wanneer de EVA-Staat de gelegenheid om bij de inleiding van de procedure te repliceren onbenut laat of niet alle inlichtingen verstrekt die de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA verlangt, is de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA gerechtigd om op basis van de informatie waarover zij beschikt en zonder enig tegenargument van de Lid-Staat te hebben gehoord, een beschikking te geven⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ HvJEG, 14. 11. 1984, zaak 323/82, *Intermills/Commissie*, Jurispr. 1984, blz. 3809, inzonderheid blz. 3826 e.v., overweging 16.

⁽²⁾ *Ibid.*, blz. 3827, overweging 17.

⁽³⁾ *Ibid.*, blz. 3827 e.v., overweging 21.

⁽⁴⁾ Zie HvJEG, 21. 3. 1990, zaak C-142/87, *België/Commissie*, Jurispr. 1990, blz. I-959, inzonderheid blz. 1010, overweging 18; HvJEG, 14. 2. 1990, zaak C-301/87, *Frankrijk/Commissie*, Jurispr. 1990, blz. I-307, inzonderheid blz. 357, overweging 22; HvJEG, 13. 7. 1988, zaak 102/87, *Frankrijk/Commissie*, Jurispr. 1988, blz. 4067, inzonderheid blz. 4089, overweging 27; HvJEG, 10. 7. 1986, zaak 40/85, *België/Commissie*, Jurispr. 1986, blz. 2321, inzonderheid blz. 2346-2347, overwegingen 20 en 22; HvJEG, 10. 7. 1986, zaak 234/84, *België/Commissie*, Jurispr. 1986, blz. 2263, inzonderheid blz. 2286-2288, overwegingen 16, 17 en 22.

- (4) De beschikking is met redenen omkleed⁽¹⁾. Er wordt in bepaald welke verplichtingen aan de betrokken EVA-Staat worden opgelegd⁽²⁾. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA stelt de termijn vast waarbinnen de EVA-Staat die verplichtingen moet nakomen⁽³⁾.
- (5) Negatieve en deels negatieve beschikkingen, alsmede beschikkingen waarbij voorwaarden worden opgelegd, worden door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in extenso ter kennis van de betrokken Lid-Staat gebracht. Van alle andere soorten beschikkingen wordt de EVA-Staat bij brief op de hoogte gebracht. Ingevolge Protocol 27, onder d), van de EER-Overeenkomst wordt aan de EG-Commissie dezelfde informatie verstrekt.
- (6) In het EER-deel van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* en in het EER-Supplement daarbij verschijnt van negatieve beschikkingen, deels negatieve beschikkingen en beschikkingen waarbij voorwaarden worden opgelegd de volledige tekst, en van alle andere soorten beschikkingen een bekendmaking met de inhoud van de brief aan de betrokken EVA-Staat.

5.5. *In gebreke blijven van de EVA-Staat*

- (1) Komt de betrokken EVA-Staat zijn verplichtingen niet binnen de vastgestelde termijn na, dan kan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zich volgens artikel 1, lid 2, tweede alinea, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst rechtstreeks tot het EVA-Hof wenden en zo nodig om een voorlopige maatregel verzoeken.

6. NADERE REGELS BETREFFENDE STEUN DIE OM PROCEDUREREDENEN ONRECHTMATIG IS

- (1) Behoudens de hieronder besproken specifieke kenmerken verloopt de procedure met betrekking tot steun die om procedurerechten onrechtmatig is volgens hetzelfde patroon als de procedure bij aanmeldingen.

6.1. *Begrip „steun die om procedurerechten onrechtmatig is”*

- (1) Aangezien de term „niet-aangemelde steun” te eng zou zijn om alle steunmaatregelen te dekken die inbreuk maken op de laatste zin van artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst, heeft de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA besloten het begrip „steun die om procedurerechten onrechtmatig is” te gebruiken (verder „onrechtmatige steun” te noemen).

Hieronder wordt verstaan:

- a) steun die zonder aanmelding wordt verleend;
- b) steun die wordt verleend met niet-correcte toepassing van een goedgekeurde steunregeling (steun die in de zin van artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst wordt „misbruikt”);
- c) steun die te laat wordt aangemeld, dat wil zeggen na „tot uitvoering te zijn gebracht”,
en
- d) steun die vooraf is aangemeld maar „tot uitvoering wordt gebracht” vooraleer de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zich daarover heeft uitgesproken⁽⁴⁾.

6.2. *Verzoek om informatie*

- (1) Wanneer de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA kennis krijgt van een geval van mogelijk onrechtmatige steun, verzoekt zij de betrokken EVA-Staat om haar normaliter binnen 20 werkdagen alle bijzonderheden betreffende de steun mede te delen. Dit is dezelfde termijn als die welke gebruikelijk is voor het verstrekken van nadere informatie in geval van aangemelde steunmaatregelen (zie punt 3.2.4.2). Zo nodig wordt een rappelbrief gezonden.

⁽¹⁾ HvJEG, 21. 3. 1990, zaak C-142/87, *België/Commissie*, Jurispr. 1990, blz. I-959, inzonderheid blz. 1015, overweging 40; HvJEG, 8. 3. 1988, zaken 62/87 en 72/87, *Exécutif régional wallon/Commissie*, Jurispr. 1988, blz. 1573, inzonderheid blz. 1595, overweging 24 e.v.; HvJEG, 2. 2. 1988, zaken 67/87, 68/87 en 70/85, *Van der Kooy/Commissie*, Jurispr. 1988, blz. 219, inzonderheid blz. 278-279, overwegingen 69-76; HvJEG, 14. 10. 1987, zaak 248/84, *Duitsland/Commissie*, Jurispr. 1987, blz. 4013, inzonderheid blz. 4041-4042, overwegingen 18 en 21-22; HvJEG, 13. 3. 1985, zaken 296/82 en 318/82, *Netherlands and Leeuwarder Papierwarenfabriek/Commissie*, Jurispr. 1985, blz. 809, inzonderheid blz. 823-825, overwegingen 19 en 22-27; en HvJEG, 14. 11. 1984, zaak 323/82, *Intermills/Commissie*, Jurispr. 1984, blz. 3809, inzonderheid blz. 3828 en 3831-3832, overwegingen 23 en 35-39.

⁽²⁾ HvJEG, 13. 7. 1988, zaak 102/87, *Frankrijk/Commissie*, Jurispr. 1988, blz. 4067, inzonderheid blz. 4090, overwegingen 32 en 33; HvJEG, 2. 2. 1988, zaak 213/85, *Commissie/Nederland*, Jurispr. 1988, blz. 281, inzonderheid blz. 299-300, 302, overwegingen 19 en 29; HvJEG, 2. 2. 1988, zaken 67/85, 68/85 en 70/85, *Van der Kooy/Commissie*, Jurispr. 1988, blz. 219, inzonderheid blz. 277-278, overwegingen 62-68; en HvJEG, 12. 7. 1973, zaak 70/72, *Commissie/Duitsland*, Jurispr. 1973, blz. 813, inzonderheid blz. 832, overweging 23.

⁽³⁾ Artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst.

⁽⁴⁾ Zie punt 3.3 voor de uitlegging van de term „tot uitvoering brengen”.

- (2) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is gerechtigd op te treden en op basis van de beschikbare informatie een beslissing te nemen (zie punt 5.4.3), zelfs zonder dat de betrokken EVA-Staat enig tegenargument heeft geformuleerd.

6.2.1. Voorlopige maatregelen (bevel tot opschorting)

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA kan de EVA-Staat bij wijze van voorlopige maatregel gelasten de uitkering van de steun in afwachting van de uitkomst van het onderzoek op te schorten ⁽¹⁾. De procedure verloopt als volgt:
- (2) Zodra vaststaat dat op onrechtmatige wijze steun is verleend, moet de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de betrokken EVA-Staat in de gelegenheid stellen zijn opmerkingen te maken. Eerst daarna kan zij hem bij beschikking gelasten de uitkering van de steun in afwachting van de uitkomst van het onderzoek onmiddellijk op te schorten ⁽²⁾.
- (3) Geeft de EVA-Staat aan het bevel tot opschorting geen gevolg, dan kan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA, hangende het onderzoek ten principale, de zaak rechtstreeks aan het EVA-Hof voorleggen en het Hof verzoeken vast te stellen dat de uitkering van de steun een schending van de overeenkomst oplevert ⁽³⁾.

6.2.2. Verloop van de procedure

- (1) In gevallen van onrechtmatige steun tracht de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA binnen twee maanden na ontvangst van alle gegevens een beslissing te nemen.
- (2) Indien de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in gevallen van onrechtmatige steun tot de bevinding komt dat de steun verenigbaar is met de werking van de EER-Overeenkomst, moet zij op grond van een inhoudelijke afweging een positieve beslissing nemen.

6.2.3. Bevel tot terugvordering

- (1) In een negatieve beschikking betreffende gevallen van onrechtmatige steun gelast de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de EVA-Staat die steun van de begunstigde terug te vorderen ⁽⁴⁾.
- (2) De terugvordering moet overeenkomstig het nationale recht geschieden. Ook de nationale bepalingen inzake rente bij laattijdige betaling aan de overheid zijn hierop van toepassing, en deze rente wordt normaliter berekend vanaf de dag waarop de onwettige steun is verleend. De ter zake dienende nationale wettelijke bepalingen moeten op zodanige wijze worden toegepast dat de terugvordering in de praktijk niet onmogelijk wordt gemaakt ⁽⁵⁾.

7. PROCEDURE MET BETREKKING TOT BESTAANDE STEUN

7.1. Wettelijke bepalingen

- (1) Artikel 1, lid 1, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst luidt als volgt:
- „De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA onderwerpt te zamen met de EVA-Statens de in die Staten bestaande steunregelingen aan een voortdurend onderzoek. Zij stelt aan die Staten de dienstige maatregelen voor, welke de geleidelijke ontwikkeling of de werking van de EER-Overeenkomst vereist.”
- (2) Deze bepaling houdt voor de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA drie procedureverplichtingen in en voor de betrokken EVA-Staat één verplichting. De verplichtingen voor de Toezichthoudende Autoriteit zijn:
- permanent toezicht houden op alle in de EVA-Statens bestaande steunregelingen (eerste zin);
 - dit doen in samenwerking met de betrokken EVA-Statens (eeste zin);

⁽¹⁾ HvJEG, 14. 2. 1990, zaak C-301/87, *Frankrijk/Commissie*, Jurispr. 1990, blz. I-307, overwegingen 19-20.

⁽²⁾ *Ibid.*, blz. I-356, overweging 19.

⁽³⁾ *Ibid.*, blz. I-357, overweging 23.

⁽⁴⁾ Voor het eerst bevestigd in HvJEG, 12. 7. 1973, zaak 70/72, *Commissie/Duitsland*, Jurispr. 1973, blz. 813, inzonderheid blz. 828-829, overwegingen 10-13; zie eveneens HvJEG, 21. 3. 1990, zaak C-142/87, *België/Commissie*, Jurispr. 1990, blz. I-959, inzonderheid blz. 1020, overwegingen 65-66 en HvJEG, 24. 2. 1987, zaak 310/85, *Deuffil/Commissie*, Jurispr. 1987, blz. 901, inzonderheid blz. 927, overweging 24.

⁽⁵⁾ Zie HvJEG, 21. 3. 1990, zaak C-142/87, *België/Commissie*, Jurispr. 1990, blz. I-959, inzonderheid blz. 1018-1020, overwegingen 58-63; zie eveneens HvJEG, 20. 9. 1990, zaak 5/89, *Commissie/Duitsland*, Jurispr. 1990, blz. I-3437, inzonderheid blz. 3456, overweging 12; HvJEG, 21. 2. 1990, zaak C-74/89, *Commissie/België*, Jurispr. 1990, blz. I-491; en HvJEG, 2. 2. 1989, zaak 94/87, *Commissie/Duitsland*, Jurispr. 1989, blz. 175, inzonderheid blz. 192, overweging 12.

en

- aan die Staten alle passende maatregelen voorstellen die wenselijk zijn met het oog op de geleidelijke ontwikkeling of de werking van de EER-Overeenkomst.

De verplichting voor de EVA-Staten is:

- de verplichting van de EVA-Staten om met de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA samen te werken.

7.2. *Het begrip „bestaande steun”*

- (1) Onder bestaande steun in de zin van artikel 1, lid 1, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst vallen:

- oude steun („pre-EER”-steun), dat wil zeggen steunregelingen die operationeel waren vóór de inwerkingtreding van de EER-Overeenkomst en individuele steunverlening buiten het kader van elke steunregeling, waartoe eerder was besloten en die voorzien in betalingen na de inwerkingtreding van de EER-Overeenkomst;

en

- goedgekeurde steun, dat wil zeggen nog werkzame steunregelingen en steunmaatregelen waarvan de uitvoering voortduurt, waarvoor goedkeuring is verleend (zie de punten 4.2.2. en 5.4.2) of die worden geacht te zijn goedgekeurd (zie voetnoot 1 bij punt 4.1.1) door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA

7.3. *Doel van de procedure ter zake van bestaande steun*

- (1) Met de procedure ter zake van bestaande steun wordt beoogd een beleidsinstrument ter beschikking te stellen dat bruikbaar is voor beide categorieën van bestaande steun. Artikel 1, lid 1, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst wil de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de mogelijkheid bieden om pre-EER-steun die onverenigbaar is met de werking van de EER-Overeenkomst af te schaffen of aan te passen⁽¹⁾ en om steunregelingen en steunmaatregelen die zij in het verleden heeft goedgekeurd maar die misschien onder de huidige omstandigheden niet langer met de werking van de EER-Overeenkomst verenigbaar zijn, opnieuw aan een onderzoek te onderwerpen.

7.4. *Procedure*

7.4.1. *Aanvang van het onderzoek*

- (1) Telkens wanneer de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA van mening is dat een bestaande steunregeling onverenigbaar zou kunnen zijn met de werking of de geleidelijke ontwikkeling van de EER-Overeenkomst, begint zij met een onderzoek door de betrokken EVA-Staat schriftelijk om informatie te verzoeken. Het instellen van een onderzoek houdt niet noodzakelijk in dat de uitvoering van de steunregeling wordt opgeschort.
- (2) Tot dusver heeft de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA geen uitgewerkte interne procedureregels voor de toepassing van artikel 1, lid 1, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst vastgesteld. De enige duidelijke verplichting die uit deze bepaling voortvloeit, is die om met de betrokken EVA-Staat samen te werken. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is van mening dat aan deze verplichting is voldaan wanneer zij de betrokken Staat schriftelijk om informatie verzoekt voordat zij „dienstige maatregelen” voorstelt.
- (3) De EVA-Staat is gehouden de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de informatie te verstrekken waarom deze hem verzoekt. Om het onderzoek met de vereiste spoed te doen verlopen, kan de Commissie daarvoor termijnen vaststellen, en wel dezelfde als in gevallen van aangemelde steun.

7.4.2. *Het voorstellen van „dienstige maatregelen”*

- (1) Na de steunregeling op basis van de door de EVA-Staat verstrekte informatie te hebben onderzocht, kan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA ofwel beslissen dat die regeling niet behoeft te worden gewijzigd, in welk geval zij het dossier afsluit, ofwel alle wijzigingen voorstellen die zij nodig acht om de regeling in overeenstemming te brengen met de Overeenkomst. Het voorstel kan erin bestaan
- de regeling fundamenteel te wijzigen,

⁽¹⁾ Zie HvJEG, 15. 7. 1964, zaak 6/64, *Costa/ENEL*, Jurispr. 1964, blz. 585, inzonderheid blz. 595.

- procedurevoorschriften in te voeren, bij voorbeeld voorafgaande aanmelding van individuele gevallen van steunverlening in het kader van de betrokken regeling en/of rapportageverplichtingen,
of
 - de regeling af te schaffen.
- (2) De Toezichthoudende Autoriteit moet, wanneer zij maatregelen voorstelt, haar voorstel motiveren en de EVA-Staat verzoeken zijn instemming met de maatregelen kenbaar te maken.

7.4.3. Rechtsgevolgen van het voorstellen van „dienstige maatregelen”

- (1) Stemt de Lid-Staat met de voorgestelde wijzigingen in, dan beschouwt de Commissie de zaak als afgehandeld.
- (2) Weigert de EVA-Staat daarentegen de voorgestelde „dienstige maatregelen” ten uitvoer te leggen en blijft de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA, na de argumenten van de betrokken EVA-Staat te hebben gehoord, bij haar opvatting dat die maatregelen noodzakelijk zijn, dan kan zij de EVA-Staat door middel van de procedure van artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst verplichten zich naar haar voorstel te schikken (zie hoofdstuk 5).

8. BEREKENING VAN TERMIJNEN

- (1) Een in maanden omschreven termijn loopt af op dezelfde dag van de zoveelste maand, te rekenen vanaf de dag waarop het bericht is ontvangen. Zo is bij voorbeeld 5 juli de uiterste datum voor een beslissing over een op 5 mei ingekomen aanmelding. Indien in de laatste maand van een dergelijke termijn de dag die bepalend is voor het einde van de termijn ontbreekt, dan loopt deze termijn af op de laatste dag van die maand. Zo is 30 september de uiterste datum voor een beslissing over een op 31 juli ingekomen aanmelding.
- (2) Termijnen die in werkdagen zijn omschreven, lopen af op de zoveelste werkdag, te rekenen vanaf de werkdag na die waarop het bericht is ontvangen. Onder werkdagen worden verstaan alle dagen die niet feestdagen, zondagen of zaterdagen zijn. Met feestdagen die in een EVA-Staat wettelijk zijn erkend, wordt rekening gehouden bij de berekening van een termijn waarbinnen de betrokken EVA-Staat moet optreden. Met feestdagen die door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zijn erkend, wordt rekening gehouden bij de berekening van de termijn waarbinnen deze moet optreden.
- (3) Met betrekking tot correspondentie van een EVA-Staat aan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA die een termijn doet ingaan welke door de laatstgenoemde in acht moet worden genomen, wordt de datum van ontvangst medegedeeld in de ontvangstbevestiging die aan de betrokken EVA-Staat wordt gezonden. In het omgekeerde geval gaat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA ervan uit dat de datum van ontvangst de derde werkdag na de dag van verzending is, tenzij de betrokken Staat kan aantonen dat het bericht later is ingekomen. Deze regeling stelt de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in staat vooraf alle vervaltijden voor de behandeling van zaken te berekenen en zo onnodige vertraging in het besluitvormingsproces te helpen voorkomen.

9. BEKENDMAKING VAN BESLISSINGEN

- (1) In Protocol 27, onder e), van de EER-Overeenkomst is bepaald dat eindbeslissingen en besluiten tot inleiding van de formele onderzoekprocedure worden bekendgemaakt. Daartoe worden de EVA-Statens en belanghebbende derden door middel van een publikatie in het EER-deel van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* en in het EER-Supplement daarbij op de hoogte gebracht in de volgende drie gevallen:
- a) wanneer de steun binnen de termijn van twee maanden wordt goedgekeurd zonder dat de formele onderzoekprocedure van artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst wordt ingeleid (zie punt 4.2.5);
 - b) wanneer de formele onderzoekprocedure wordt ingeleid (zie punt 5.3.1);
 - c) wanneer de formele onderzoekprocedure wordt afgesloten (zie punt 5.4.6).
- (2) Behalve de bekendmaking in het EER-deel van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* en in het EER-Supplement daarbij geeft de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in de meeste gevallen een perscommuniqué uit om het publiek in te lichten, doorgaans op de dag waarop de beslissing wordt genomen. De perscommuniqués worden alleen in het Engels opgesteld.
- (3) In alle openbaar gemaakte informatie over gevallen van staatssteun worden gegevens die als commercieel gevoelig worden beschouwd, weggelaten. Dit geldt niet voor de identiteit van de begunstigden.

DEEL III

REGELS INZAKE HORIZONTALE STEUN

10. STEUN TEN BEHOEVE VAN HET MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF (MKB) ⁽¹⁾

- (1) De beginselen in dit hoofdstuk zijn van toepassing op steun ten behoeve van kleine en middelgrote ondernemingen in alle sectoren met uitzondering van deze die onderworpen zijn aan specifieke sectoriële voorschriften, momenteel de automobiellindustrie en de sectoren synthetische vezels, staal en vervoer.

10.1. *Inleiding*

- (1) Het midden- en kleinbedrijf (MKB) speelt een belangrijke rol in de economie. Ten eerste spelen kleine en middelgrote ondernemingen een zeer aanzienlijke rol bij het creëren van banen, vooral op een ogenblik dat grote ondernemingen arbeidsplaatsen schrappen. Ten tweede neigen zij ertoe voorop te lopen bij de innovatie, omdat zij meer blootstaan aan mededinging maar tegelijkertijd flexibeler zijn en zich gemakkelijker kunnen aanpassen dan grote ondernemingen. Ten derde zijn zij een belangrijke bron van mededinging op de markten en de voornaamste motor van structurele veranderingen en regeneratie van de gehele economie: zij vergemakkelijken immers de overgang van economische middelen van sectoren in verval naar expanderende sectoren.
- (2) In sommige delen van de economie is het MKB van bijzonder belang. Dit geldt bij voorbeeld voor de be- en verwerkende industrie waar de toelevering aan belang wint. Kleine en middelgrote ondernemingen zijn ook van fundamentele betekenis voor de regionale ontwikkeling.
- (3) In vergelijking met gevestigde grote ondernemingen kunnen kleine en middelgrote ondernemingen bepaalde handicaps ondervinden. Zo hebben zij bij voorbeeld grotere financieringsmoeilijkheden. Zij lijden ook meer onder lasten die door de overheid zijn opgelegd. De kosten van de naleving van overheidsregelingen inzake veiligheid en gezondheid, financiële verslaglegging, enz. kunnen voor kleine ondernemingen hoger zijn en de fiscale lasten welke zij dragen zwaarder, zowel in termen van de door hun betaalde belastingtarieven als wat de kosten van naleving van het fiscale stelsel betreft (bij voorbeeld de afdracht van sociale-verzekeringspremies en BTW).

10.2. *Definitie van het MKB*

- (1) De onderstaande definitie van het MKB met betrekking tot het toezicht op de overheidssteun moet de MKB-sector zodanig afbakenen dat ondernemingen ten aanzien waarvan de genoemde gunstige externe effecten en handicaps gelden, erin zijn vervat. De definitie mag evenwel niet zo ruim zijn dat zij eveneens vele grotere ondernemingen omvat die niet noodzakelijkerwijze de genoemde gunstige externe effecten of handicaps, die kenmerkend zijn voor de MKB-sector, hebben. Steun die aan grotere ondernemingen is toegekend op grond van overwegingen die voornamelijk van toepassing zijn op kleine ondernemingen, zal met meer waarschijnlijkheid de mededinging en het handelsverkeer vervalsen.
- (2) In de meeste gevallen hoeft geen onderscheid te worden gemaakt tussen kleine en middelgrote ondernemingen. Een dergelijk onderscheid is echter wel noodzakelijk in geval van steun ten behoeve van meer marktgerichte activiteiten, zoals investeringen. Van steun ten behoeve van kleine ondernemingen kan gewoonlijk worden aangenomen dat deze een gering effect zal hebben op het handelsverkeer in de EER, terwijl steun ten behoeve van middelgrote ondernemingen het handelsverkeer wel aanzienlijk kan verstoren.
- (3) Kleine en middelgrote ondernemingen zijn gedefinieerd als ondernemingen
- die ten hoogste 250 werknemers hebben;
 - die
 - een jaaromzet hebben van niet meer dan 20 miljoen ecu,
 - of
 - een balanstotaal van niet meer dan 10 miljoen ecu;
 - waarvan niet meer dan 25% van het kapitaal in het bezit is van een of meerdere ondernemingen die niet aan deze definitie voldoen, met uitzondering van publieke investeringsmaatschappijen, participatiemaatschappijen of, mits geen controle wordt uitgeoefend, institutionele beleggers.

⁽¹⁾ Dit hoofdstuk stemt overeen met de communautaire kaderregeling inzake overheidssteun voor het midden- en kleinbedrijf (PB nr. C 213 van 19. 8. 1992, blz. 2).

- (4) In geval een onderscheid dient te worden gemaakt tussen kleine en middelgrote ondernemingen, wordt „kleine” onderneming gedefinieerd als een onderneming
- die ten hoogste 50 werknemers heeft;
 - die
 - een jaaromzet heeft van niet meer dan 5 miljoen ecu,
 - of
 - een balanstotaal van niet meer dan 2 miljoen ecu;
 - waarvan niet meer dan 25% van het kapitaal in het bezit is van een of meerdere ondernemingen die niet aan deze definitie voldoen, met uitzondering van publieke investeringsmaatschappijen, participatiemaatschappijen of, mits geen controle wordt uitgeoefend, institutionele beleggers.
- (5) De drie criteria zijn cumulatief, dit wil zeggen dat een onderneming slechts wordt beschouwd als een „kleine en middelgrote onderneming” of als een „kleine” onderneming indien zij voldoet aan de onafhankelijkheidsvoorwaarde, de beperking van het aantal werknemers en minstens een van de andere beperkingen hetzij inzake omzet of balanstotaal.

10.3. *Steun aan het MKB die onder artikel 61, lid 1, valt*

- (1) In gevallen waarin overheidssteun onder artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst valt wegens de merkbare gevolgen ervan voor het handelsverkeer tussen de Staten en de mededinging, kan zij in aanmerking komen voor een vrijstelling. De ruimste vrijstellingsbepaling is artikel 61, lid 3, onder c), krachtens dewelke de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA bevoegd is om steun toe te staan om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid of van bepaalde regionale economieën te vergemakkelijken, mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt daardoor niet zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad.
- (2) In het licht van de positieve externe gevolgen die aan kleine en middelgrote ondernemingen worden toegeschreven, hun belang voor de bijzondere sectoren van de industrie en van de regionale ontwikkeling, en de specifieke problemen waarmee zij te kampen hebben, kan er geen twijfel over bestaan dat overheidssteun ten behoeve van het MKB de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid of van bepaalde regionale economieën vergemakkelijkt.
- (3) Het blijft echter de vraag of steunmaatregelen ten behoeve van het MKB de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt niet zodanig veranderen dat de werking van de EER-Overeenkomst wordt geschaad. Dit hangt af van het steuntype en de steunintensiteit. Steun ten behoeve van activiteiten die betrekkelijk veraf liggen van de markt, onder meer steun ten behoeve van consultancy ter verbetering van het algemene management, beïnvloedt het handelsverkeer slechts zijdelings en in relatief geringe mate. Ten aanzien van steun ten behoeve van activiteiten die dicht bij de markt liggen, kan worden betoogd dat deze het handelsverkeer minder beïnvloedt wanneer zij wordt verleend aan kleine en middelgrote ondernemingen dan wanneer zij wordt toegekend aan grote ondernemingen. De reden hiervoor is dat de omzet van kleine en middelgrote ondernemingen kleiner is dan deze van grote ondernemingen. Deze factor wordt benadrukt door de vaak lagere omzet per werknemer bij kleine en middelgrote ondernemingen en omdat dusdanige ondernemingen bijzonder talrijk zijn in sectoren waarin het handelsverkeer in de EER relatief gering is (bij voorbeeld de bouwnijverheid, bepaalde onderdelen van de levensmiddelenindustrie, de kleinhandel, talrijke diensten). Het effect van investeringssteun op het handelsverkeer kan evenwel aanzienlijk toenemen in het geval van middelgrote ondernemingen. Mits echter bepaalde aanvaardbare steunintensiteiten niet worden overschreden, is het effect van steun ten behoeve van het MKB op de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt, in het algemeen niet zo groot dat de werking van de EER-Overeenkomst wordt geschaad, inzonderheid indien rekening wordt gehouden met de positieve externe gevolgen van de activiteiten van het MKB.

10.4. *Algemeen aanvaardbare steunintensiteiten voor kleine en middelgrote ondernemingen*

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is van mening dat steunmaatregelen van de Staten voor de onderstaande doelstellingen en met de onderstaande intensiteiten in aanmerking kunnen komen voor een vrijstelling krachtens artikel 61, lid 3, onder c), voor zover zij betrekking hebben op kleine en middelgrote ondernemingen in de zin van bovenstaande definities. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA hanteert een algemeen vermoeden van verenigbaarheid van dusdanige steun met de werking van de EER-Overeenkomst.

10.4.1. *Algemene investeringssteun*

- (1) Algemene investeringssteun in de zin van hoofdstuk 29 is onverenigbaar met de werking van de EER-Overeenkomst en derhalve niet toegestaan. Algemene steunregelingen die uitdrukkelijk beperkt zijn tot het MKB komen echter in aanmerking voor vrijstelling, mits voldaan is aan de voorwaarden in de onderstaande punten 2 en 3.

- (2) Investeringssteun buiten de ontwikkelingszones⁽¹⁾ is slechts toegestaan tot maximaal 15% bruto⁽²⁾ voor kleine ondernemingen en 7,5% bruto voor middelgrote ondernemingen.
- (3) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA staat toe dat kleine en middelgrote ondernemingen in ontwikkelingszones boven het geldende percentage van door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA toegestane regionale steun in aanmerking komen voor nog eens tien procentpunten bruto-investeringssteun in gebieden welke in de werkingssfeer van artikel 61, lid 3, onder a), vallen en extra 15 procentpunten bruto extra ontvangen in gebieden welke in de werkingssfeer van artikel 61, lid 3, onder c), vallen. In gebieden in de zin van artikel 61, lid 3, onder c), is de combinatie van regionale steun en steun ten behoeve van het MKB algemeen beperkt tot 30% netto en in gebieden in de zin van artikel 61, lid 3, onder c), tot 75% netto. De resulterende matrix van percentages (zie bijgevoegde tabel in bijlage V bij deze richtsnoeren) beoogt een zo hoog mogelijk steunpeil toe te staan in de gebieden die daaraan het meeste behoefte hebben en een onderscheid tussen gebieden welke voor steun in aanmerking komen en deze welke niet voor steun in aanmerking komen te behouden voor alle ondernemingen behalve de kleinste.
- (4) De toegestane maximale steunintensiteit is van toepassing op alle vormen van steun.

10.4.2. Steun ten behoeve van investeringen voor milieubescherming

- (1) Investeringssteun voor milieubeschermingsdoeleinden (zie hoofdstuk 15), onder meer beheersing van de vervuiling, vermindering van de CO₂, bescherming van de ozonlaag, enz. krijgen een gunstiger behandeling dan algemene investeringen. Dit geldt ongeacht de plaats van vestiging en de omvang van de onderneming, maar kleine en middelgrote ondernemingen in ontwikkelingszones kunnen vanzelfsprekend aanspraak maken op het geldende steunpercentage (regionale steun en aanvulling voor MKB) voor algemene investeringen, hetgeen in de meeste gevallen hoger is dan de 15% bruto die momenteel is toegestaan krachtens de voorschriften inzake steun voor milieubescherming, en niet is onderworpen aan dezelfde strikte voorwaarden.

10.4.3. Steun voor advisering, consultancy, scholing en verspreiding van kennis

- (1) Voor hulp en advies van externe consultants of opleiding voor nieuwe of bestaande kleine of middelgrote ondernemingen en hun personeel inzake management, financiële aangelegenheden, nieuwe technologie (in het bijzonder informatietechnologie), milieubeschermingsmaatregelen, bescherming van intellectuele eigendomsrechten en dergelijke, of de beoordeling van de uitvoerbaarheid van nieuwe ontwikkelingen, wordt over het algemeen steun van ten hoogste 50% bruto toegestaan. Inzonderheid ten behoeve van algemene voorlichtingscampagnes is steun met een hogere intensiteit toegestaan, aangezien het financiële voordeel voor de individuele onderneming relatief gering is.

10.4.4. Steun voor onderzoek en ontwikkeling

- (1) Inzake onderzoek en ontwikkeling kan ten behoeve van het MKB steun worden verleend die ten hoogste 10% hoger is dan hetgeen is toegestaan voor grote ondernemingen (zie hoofdstuk 14).

10.4.5. Steun voor andere doelstellingen

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is eventueel bereid om steun voor andere gerechtvaardigde doelstellingen inzake de bevordering van het MKB toe te staan, onder meer de aanmoediging van samenwerking.

11. CRITERIA INZAKE DE TOEPASSING VAN DE VERSNELDE GOEDKEURINGSPROCEDURE⁽³⁾

- (1) Onder bepaalde voorwaarden is een bijzondere snelle goedkeuringsprocedure van toepassing op nieuwe steunregelingen ten behoeve van het MKB en wijzigingen van bestaande steunregelingen. In beginsel heeft de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA geen bezwaar tegen nieuwe of

⁽¹⁾ Met het begrip „ontwikkelingszone” wordt een gebied bedoeld binnen een EVA-land dat in aanmerking komt voor regionale steun krachtens de voorschriften welke zijn neergelegd in deel VI van deze richtsnoeren.

⁽²⁾ D.w.z., de nominale (vóór belasting) waarde van subsidies en de geactualiseerde waarde, vóór belasting, van rentesubsidies telkens als percentage van de investeringskosten. Nettocijfers drukken de waarde na belasting uit.

⁽³⁾ Dit hoofdstuk stemt overeen met de mededeling van de Commissie aan de Lid-Staten inzake de versnelde goedkeuringsprocedure voor steunmaatregelen ten behoeve van het midden- en kleinbedrijf en voor wijzigingen van bestaande steunregelingen (PB nr. C 213 van 19. 8. 1992, blz. 10).

gewijzigde bestaande steunregelingen welke zijn aangemeld krachtens artikel 1, lid 3, van Protocol 3 van de Toezichtovereenkomst en voldoen aan de onderstaande criteria.

11.1 *Nieuwe steunregelingen ten behoeve van het MKB*

- (1) Nieuwe steunregelingen moeten beperkt zijn tot kleine en middelgrote ondernemingen in de zin van bovenstaande definitie met betrekking tot het toezicht op overheidssteun en voldoen aan een van de onderstaande criteria:
 - indien de regeling gericht is op specifieke investeringen, mag de steunintensiteit niet hoger zijn dan 7,5% van de investeringskosten voor middelgrote ondernemingen en 15% voor kleine ondernemingen;
 - of
 - indien de regeling gericht is op het scheppen van arbeidsplaatsen, mag de steun niet meer bedragen dan 3 000 ecu per geschapen arbeidsplaats;
 - of
 - indien geen sprake is van specifieke investeringen of het scheppen van arbeidsplaatsen, mag de totale steun die een begunstigde mag ontvangen, niet meer bedragen dan 200 000 ecu.
- (2) De bovenstaande cijfers zijn bruto, dat is vóór berekeningen van belastingen.
- (3) De EVA-landen moeten erop toezien dat de begunstigde niet meer steun ontvangt dan op grond van bovengenoemde criteria voor hetzelfde project is toegestaan via herhaalde aanmelding van steunregelingen die aan deze criteria voldoen of door het cumuleren van dergelijke regelingen met andere steun krachtens algemene, regionale of sectoriële steunregelingen.
- (4) Deze steun kan worden uitgekeerd op nationale, regionale of lokale basis.
- (5) Alle steun ten behoeve van uitvoer met betrekking tot het handelsverkeer in de EER, exploitatie-steun en regelingen welke onderworpen zijn aan specifieke sectoriële voorschriften, momenteel synthetische vezels, motorvoertuigen, ijzer en staal en vervoer, zijn van de procedure uitgesloten.

11.2 *Wijzigingen van bestaande steunregelingen*

- (1) De procedure is eveneens van toepassing op wijzigingen van bestaande steunregelingen welke eerder door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zijn goedgekeurd, ongeacht de omvang van de steunontvangende onderneming, met uitzondering van specifieke regelingen waar de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA haar toestemming strikt heeft beperkt tot de toen aangemelde duur, middelen en voorwaarden.
- (2) De wijziging kan betrekking hebben op:
 - verlenging in de tijd zonder toename van de budgettaire middelen,
 - verhoging van de middelen met 20% van het oorspronkelijke bedrag en verlenging,
 - verzwaring van de criteria inzake de toepassing van de regeling.
- (3) Bijlage II van deze richtsnoeren bevat een vereenvoudigd aanmeldingsformulier dat dient te worden gebruikt voor nieuwe en bestaande steunregelingen.

12. TOEPASSING EN TENUITVOERLEGGING VAN DE DE MINIMIS-REGEL ⁽¹⁾

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA neemt aan dat steun onder een bepaald bedrag geen merkbaar effect heeft op de mededinging en het handelsverkeer tussen de overeenkomstsluitende partijen niet ongunstig beïnvloedt. Derhalve is artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst niet van toepassing en is geen aanmelding vereist voor het uitkeren van steun zoals hieronder gedefinieerd.
- (2) Steun tot 50 000 ecu ten aanzien van één categorie uitgaven en regelingen krachtens dewelke de steun die een bepaalde onderneming mag ontvangen ten aanzien van één categorie uitgaven gedurende een periode van drie jaar beperkt is tot dat bedrag, hoeven niet te worden aangemeld krachtens artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst, mits de onderstaande voorwaarden zijn nageleefd.

⁽¹⁾ Dit hoofdstuk stemt overeen met de communautaire kaderregeling inzake overheidssteun voor het midden- en kleinbedrijf (PB nr. C 213 van 19. 8. 1992, blz. 2) en de brief van de Commissie aan de Lid-Staten IV.E.1(93)D/06878 van 23. 3. 1993.

- (3) Er dient op te worden gewezen dat de de minimis-regel niet van toepassing is op exportsteun en op de sectoren ten aanzien waarvan specifieke sectoriële voorschriften gelden, momenteel de sectoren synthetische vezels, vervoer, de automobielandustrie en de ijzer- en staalindustrie.
- 12.1. *Definitie van de categorieën uitgaven*
- (1) Bij de toepassing van de de minimis-regel worden de onderstaande categorieën uitgaven onderscheiden:
- elke soort investering ongeacht de doelstelling, met uitzondering van O & O,
en
 - andere uitgaven.
- (2) Dientengevolge mag een bedrijf in het kader van de twee categorieën gedurende drie jaar hoogstens 100 000 ecu steun ontvangen zonder dat aanmelding dient te worden gedaan.
- (3) De periode van drie jaar ten aanzien waarvan de beperking van toepassing is, gaat in op de dag dat de individuele onderneming voor het eerst steun ontvangt krachtens de de minimis-regel.
- (4) Ten aanzien van de cumulering van steun krachtens de de minimis-regel en steun krachtens een goedgekeurde regeling geldt het volgende: Indien een onderneming die in de voorbije drie jaar voor een van beide genoemde soorten uitgaven steun heeft ontvangen krachtens de de minimis-regel, voor uitgaven die in dezelfde categorie vallen steun krachtens een goedgekeurde regeling wenst te ontvangen, mag de steun die is verleend krachtens de de minimis-regel en de goedgekeurde regeling, niet meer bedragen dan het maximumbedrag dat door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is goedgekeurd met betrekking tot de aangemelde regeling, indien dit bedrag hoger is dan 50 000 ecu. Dit betekent dat de laatste steunverlening eventueel moet worden beperkt zodat het totale bedrag het maximum niet overschrijdt.
- 12.2. *Beginselen voor het berekenen van het in contante waarde uitgedrukte subsidie-equivalent van de minimis-steun*
- (1) De limiet in de de minimis-regel is uitgedrukt in de vorm van een in contante waarde uitgedrukte subsidie van 50 000 ecu. In gevallen waar voorzien is in bijstand onder een andere vorm dan een subsidie moet hij voor de toepassing van de de minimis-limiet worden omgezet in zijn in contante waarde uitgedrukte subsidie-equivalent. De meest voorkomende andere vormen waarin steun met een lage contante waarde wordt verstrekt, zijn zachte leningen, belastingfaciliteiten en leninggaranties. De omzetting van deze vormen van steun in contant subsidie-equivalent dient als volgt te geschieden.
- (2) Het in contante waarde uitgedrukte subsidie-equivalent dient bruto te worden berekend, d.w.z. vóór belasting indien de subsidie belastbaar is. Indien de subsidie niet belastbaar is, hetgeen het geval is bij sommige belastingfaciliteiten, dient het nominale bedrag van de subsidie, dat bruto en netto hetzelfde is, in aanmerking te worden genomen.
- (3) Alle in de toekomst ontvangen steun dient te worden verdisconteerd naar zijn huidige waarde. Subsidies dienen echter als een forfaitair bedrag te worden gerekend, zelfs indien ze in termijnen worden betaald. Als disconteringspercentage moet het referentientarief worden gebruikt dat aan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA jaarlijks door de betrokken EVA-Staat wordt medegedeeld.
- (4) Het in contante waarde uitgedrukte subsidie-equivalent van een zachte lening is het verschil tussen de tegen het referentientarief verschuldigde rente en de eigenlijk betaalde rente. Alle rente die bespaard is tot de lening volledig is terugbetaald, dient te worden verdisconteerd naar haar waarde op het ogenblik dat de lening is toegekend, en opgeteld. In punt 12.4 wordt een voorbeeld gegeven van de manier waarop het contant subsidie-equivalent van een zachte lening dient te worden berekend. Er worden voorbeelden gegeven van twee varianten respectievelijk met en zonder uitstel van betaling voor de aflossingen van de hoofdsom.
- (5) Het in contante waarde uitgedrukte subsidie-equivalent van een belastingfaciliteit is de belastingbesparing in het betrokken jaar. Ook hier moeten de toekomstige belastingbesparingen tegen de referentierente worden verdisconteerd naar hun huidige waarde.
- (6) Inzake leninggaranties kan het in contante waarde uitgedrukte subsidie-equivalent van elk jaar worden berekend als het verschil tussen a) de gewaarborgde uitstaande som vermenigvuldigd met de risicofactor (de waarschijnlijkheid van wanbetaling) en b) elke betaalde premie, dat wil zeggen (gewaarborgde som × risicopremie).
- (7) Als risicofactor geldt de ervaring inzake wanbetaling ten aanzien van leningen in vergelijkbare omstandigheden (bedrijfstak, omvang van de onderneming, niveau van de algemene economische bedrijvigheid). De verdiscontering naar de huidige waarde dient te geschieden volgens de bovengenoemde procedure.

12.3. *Toezicht op de de minimis-regel door de EVA-Staten*

- (1) In elke EVA-Staat dienen schikkingen te worden getroffen om toezicht te houden op het gebruik van de de minimis-regel zodat de bovengenoemde voorschriften worden nageleefd. Dit hoeft niet te betekenen dat een uitgebreid en personeelsintensief stelsel wordt ingevoerd, maar bepaalde minimumwaarborgen zijn noodzakelijk. In de voorschriften inzake steun aan het MKB (zie hoofdstuk 10) is bepaald dat ten aanzien van een niet-aangemelde steunmaatregel of -regeling de uitdrukkelijke voorwaarde geldt dat elke andere steun die dezelfde onderneming ontvangt uit andere bronnen of krachtens andere regelingen niet tot gevolg heeft dat de totale steun die de onderneming ontvangt, de grens van 50 000 ecu voor elk type uitgave, zoals gedefinieerd in punt 12.1, overschrijdt. De autoriteiten die steun verlenen krachtens de de minimis-regel, moeten de aanvragers op deze voorwaarde wijzen en hen verzoeken alle vorige steunverleningen aan te geven ten einde er voor te zorgen dat die grens niet wordt overschreden. Gelijkaardige controles moeten worden verricht door autoriteiten die steun verlenen krachtens goedgekeurde regelingen.
- (2) Overeenkomstig artikel 3 van de EER-Overeenkomst dienen de EVA-landen de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA bij te staan bij het vervullen van haar taken. Alleen de EVA-Staten zijn gerechtigd om toezicht te houden op het gebruik van de de minimis-regel ten einde er voor te zorgen dat het gebruik beperkt blijft tot steun die de bedragen waarvan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA aanneemt dat zij geen belangrijke gevolgen hebben voor het handelsverkeer en de mededinging, niet overschrijdt. Derhalve wordt de EVA-Staten op grond van artikel 3 van de EER-Overeenkomst verzocht de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in kennis te stellen van de schikkingen die zij getroffen hebben inzake het toezicht op de naleving van de bovengenoemde regels.

12.4. *Berekening van het in contante waarde uitgedrukte equivalent van een zachte lening*

- (1) Hierna wordt een voorbeeld gegeven van de wijze waarop het subsidie-equivalent van een zachte lening kan worden berekend.
- (2) Een overheidslichaam verbindt zich er toe een rentesubsidie te betalen op een lening van tien jaar voor een bedrag van 500 000 ecu om de rente voor de lener op 6% te houden. De door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA aanvaarde officiële referentierente voor het betrokken land bedraagt 8%. Voor het berekenen van het contant subsidie-equivalent van de subsidie gedurende de hele looptijd van de lening mag worden aangenomen dat de referentierente constant blijft voor de looptijd. Het in contante waarde uitgedrukte equivalent van de subsidie is afhankelijk van het al dan niet toekennen van uitstel van betaling inzake de aflossingen van de hoofdsom.

12.4.1. *Zonder uitstel van betaling*

- (1) De lening wordt vanaf het eerste jaar lineair afgelost. Het contant subsidie-equivalent van de rentesubsidie in het eerste jaar is de hoofdsom vermenigvuldigd met de in procent uitgedrukte rentesubsidie gedeeld door de referentierente, met andere woorden:

$$1. 500\,000 \text{ ecu} \times 0,02/1,08 = 9\,259 \text{ ecu}$$

De subsidie in het tweede tot het tiende jaar wordt op gelijkaardige wijze berekend maar tegen een samengestelde rekenrente, dat wil zeggen

$$2. 450\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^2 = 7\,716 \text{ ecu}$$

$$3. 400\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^3 = 6\,351 \text{ ecu}$$

$$4. 350\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^4 = 5\,145 \text{ ecu}$$

$$5. 300\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^5 = 4\,083 \text{ ecu}$$

$$6. 250\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^6 = 3\,151 \text{ ecu}$$

$$7. 200\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^7 = 2\,334 \text{ ecu}$$

$$8. 150\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^8 = 1\,621 \text{ ecu}$$

$$9. 100\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^9 = 1\,000 \text{ ecu}$$

$$10. 50\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^{10} = 463 \text{ ecu.}$$

- (2) Het totale contant subsidie-equivalent is de som van de verdisconteerde subsidies in elk jaar, dat wil zeggen 41 123 ecu.

12.4.2. *Met uitstel van betaling*

- (1) De eerste twee jaar dienen geen aflossingen op de hoofdsom te worden verricht.

- (2) De lening wordt vanaf het derde jaar lineair terugbetaald met aflossingen van 62 500 ecu. Het verdisconteerde contante subsidie-equivalent van de rentesubsidie bedraagt elk jaar:
1. $500\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08) = 9\,259 \text{ ecu}$
 2. $500\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^2 = 8\,573 \text{ ecu}$
 3. $500\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^3 = 7\,938 \text{ ecu}$
 4. $437\,500 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^4 = 6\,432 \text{ ecu}$
 5. $375\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^5 = 5\,104 \text{ ecu}$
 6. $312\,500 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^6 = 3\,939 \text{ ecu}$
 7. $250\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^7 = 2\,917 \text{ ecu}$
 8. $187\,500 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^8 = 2\,026 \text{ ecu}$
 9. $125\,000 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^9 = 1\,251 \text{ ecu}$
 10. $62\,500 \text{ ecu} \times 0,02/(1,08)^{10} = 579 \text{ ecu}$.
- (3) In dit geval bedraagt het totale contante subsidie-equivalent 48 018 ecu.

13. REGELS DIE VAN TOEPASSING ZIJN OP DE CUMULERING VAN STEUNMAATREGELEN MET UITEENLOPENDE DOELSTELLING (¹)

13.1. *Aanmelding van belangrijke gevallen van steuncumulering*

- (1) Het cumuleren van steun is gedefinieerd als het toepassen van meer dan één steunregeling op een bepaald investeringsproject, dat wil zeggen alle investeringen in vaste activa (al dan niet op dezelfde plaats) welke noodzakelijk zijn voor de tenuitvoerlegging van het project.
- (2) Ten einde de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in staat te stellen om de cumulatieve intensiteit van steun die krachtens verschillende regelingen is toegekend ten behoeve van een bepaald investeringsproject, te controleren en de gevolgen ervan voor de mededinging en het handelsverkeer tussen de overeenkomstsluitende partijen te beoordelen, moeten de EVA-Staten alle belangrijke gevallen van cumulering op voorhand aanmelden bij de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA. Projecten waarvan de investering meer bedraagt dan 12 miljoen ecu of waarvan de cumulatieve steunintensiteit hoger ligt dan 25 % netto subsidie-equivalent, worden als belangrijk aangemerkt.

13.2. *Afwijkingen*

- (1) De onderstaande gevallen zijn vrijgesteld van deze bijkomende aanmeldingsverplichting:
- wanneer de investering niet meer bedraagt dan 3 miljoen ecu ongeacht de gecumuleerde steunintensiteit,
 - indien de intensiteit van de gecumuleerde steun niet hoger is dan 10 % netto subsidie-equivalent ongeacht de omvang van de investering,
 - indien de intensiteit van alle steun welke aan een investering is toegekend een van de maxima in acht neemt die voor een van de steunregelingen zijn vastgesteld die ten gunste van dit programma in aanmerking zijn genomen. Deze maxima zijn vastgesteld of goedgekeurd door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in deze richtsnoeren of bij individueel besluit.
- (2) Deze vrijstelling doet geen afbreuk aan de verplichting van de EVA-Staten om de maxima van elke individuele regeling te respecteren.
- (3) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA kan deze vrijstellingen intrekken in geval vervalsing van de mededinging wordt geconstateerd.

13.3. *De betrokken steun*

- (1) In het kader van de bovengenoemde aanmeldingsdrempels dient rekening te worden gehouden met alle steun ten behoeve van uitgaven voor vaste activa ongeacht de vorm van de steun (bij voorbeeld kapitaalsubsidies, rentesubsidies, belastingfaciliteiten, verlichting van sociale lasten).
- (2) De belangrijkste betrokken soorten steunregelingen zijn:
- regionale steun,

(¹) Dit hoofdstuk stemt overeen met de mededeling van de Commissie betreffende de cumulering van steunmaatregelen met uiteenlopende doelstelling (PB nr. C 3 van 5. 1. 1985, blz. 2) (punt 34 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst).

- sectoriële steun,
 - steun ten behoeve van het midden- en kleinbedrijf,
 - steun inzake onderzoek, ontwikkeling en innovatie,
 - steun inzake energiebesparing en milieubescherming.
- (3) Indien investeringssteun is aangevuld met steun voor scholing van personeel welke noodzakelijk is wegens en zelfs rechtstreeks verband houdt met de investering, kan geen onderscheid worden gemaakt tussen de twee soorten steun bij de beoordeling van de steunintensiteit. Derhalve wordt steun ten behoeve van scholing eveneens in aanmerking genomen in het kader van de bovengenoemde aanmeldingsdrempels.
- (4) Om de aangemelde gevallen van steuncumulering in een grotere samenhang te kunnen beoordelen, moet de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA eveneens in kennis worden gesteld van de toepassing van reddingssteun voor ondernemingen in moeilijkheden, steun voor het creëren van arbeidsplaatsen of steun ten behoeve van de afzet — hoewel met deze vormen van steun geen rekening wordt gehouden bij de aanmeldingsdrempels — alsmede van elke andere financiële interventie van de Staat of een ander overheidslichaam indien met de interventie steun is gemoeid of een vermoeden in die zin bestaat.
- (5) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA wordt tevens in kennis gesteld van steun die in de bovengenoemde categorieën vallen in geval zij niet rechtstreeks verband houden met het aangemelde investeringsproject.

13.4. *Bijzondere voorschriften*

- (1) De regels inzake cumulering doen geen afbreuk aan de voorschriften inzake regionale steun van punt 26.4 (4) en de verplichtingen van de EVA-Statens om afzonderlijke gevallen aan te melden krachtens bestaande of toekomstige bepalingen welke door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zijn vastgesteld in besluiten inzake bijzondere regionale of sectoriële steunregelingen.

14. STEUN VOOR ONDERZOEK EN ONTWIKKELING ⁽¹⁾

- (1) De voorschriften inzake staatssteun in de EER-Overeenkomst moeten op een constructieve wijze worden toegepast ten einde samenwerking ter verspreiding van nieuwe technologie aan te moedigen. Bij het toezicht op de staatssteun moet rekening worden gehouden met de behoefte om middelen naar de bedrijfstakken te sluizen met het oog op de verbetering van hun concurrentievermogen.

14.1. *Definitie van onderzoek en ontwikkeling en de toepasbaarheid van artikel 61 van de EER-overeenkomst op O & O-steun*

- (1) Onderstaande beginselen hebben betrekking op rechtstreeks geplande O & O welke verband houdt met de uiteindelijke productie en afzet van nieuwe produkten, procédés of diensten voor zover is voldaan aan de voorwaarden van artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst.
- (2) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA acht het mogelijk de onderstaande soorten O & O-werkzaamheden te onderscheiden. Deze definities moeten de EVA-Statens helpen bij het formuleren van hun aanmeldingen. Zij zijn indicatief en niet normatief.
- Onder fundamenteel onderzoek verstaat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA een uitbreiding van de algemene wetenschappelijke en technische kennis die geen verband houdt met industriële of commerciële doeleinden.
 - Industrieel basisonderzoek wordt omschreven als oorspronkelijk theoretisch of experimenteel werk dat tot doel heeft een nieuw of beter inzicht te verwerven in de wetten van wetenschap en techniek zoals die op een industriële sector of de activiteiten van een bepaalde onderneming van toepassing kunnen zijn.
 - Toegepast onderzoek en ontwikkeling. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is van oordeel dat toegepast onderzoek bestaat in spuurwerk of experimenten gebaseerd op de resultaten van industrieel basisonderzoek en gericht op het verwerven van nieuwe kennis om gemakkelijker bepaalde specifieke concrete doelstellingen, zoals het creëren van nieuwe produkten, productieprocedés of diensten te kunnen bereiken. Normaal eindigt dit stadium

⁽¹⁾ Dit hoofdstuk stemt overeen met de communautaire kaderregeling betreffende staatssteun voor onderzoek en ontwikkeling (PB nr. C 83 van 11. 4. 1986, blz. 2) en de brief van de Commissie aan de Lid-Statens SG(90) D/01620 van 5. 2. 1990 (punten 30 en 31 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst).

met het vervaardigen van een eerste prototype. Ontwikkelingswerk omvat werkzaamheden gebaseerd op toegepast onderzoek en gericht op het creëren van nieuwe of sterk verbeterde producten, produktieprocedures of diensten tot aan, maar niet met inbegrip van de industriële toepassing en de commerciële exploitatie. Deze fase omvat normaal proef- en demonstratieprojecten en alle verdere ontwikkelingswerkzaamheden die nodig zijn en culmineert in het informatiepakket voor de productie of het equivalent daarvan.

- (3) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zal deze werkdefinities hanteren als indicatoren voor de afstand van de betrokken activiteiten tot de commerciële fase en ze dus bij haar onderzoek van de kennisgevingen door de EVA-Statens aan de voorgestelde steunintensiteiten relateren. Aangezien evenwel bij het definiëren van O & O-activiteiten een groot aantal facetten een rol speelt, zal zij de door de EVA-Statens in hun voorstellen opgegeven definities en doelstellingen toepassen om hun optreden op de juiste afstand van de commerciële fase te situeren. Zij zal niet voorschrijven of verlangen dat strikt de hand wordt gehouden aan van tevoren vastgestelde categorieën of definities van O & O-activiteiten.
- (4) Staatssteun voor fundamenteel onderzoek, dat gewoonlijk niet wordt uitgevoerd in het marktgericht segment van de economie, is geen steun in de zin van artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst.
- (5) In uitzonderlijke gevallen waar dusdanig onderzoek wordt verricht door of voor particuliere ondernemingen, kan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA evenwel niet uitsluiten dat de steun in het toepassingsgebied van artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst valt.
- (6) Steun voor O & O-werk van instellingen voor hoger onderwijs of onderzoeksinstituten valt niet onder artikel 61 van de EER-Overeenkomst tenzij het gaat om werkzaamheden op contract of in samenwerking met de particuliere sector.
- (7) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA neemt een positieve houding aan ten aanzien van steun voor onderzoek en ontwikkeling wanneer zij individuele regelingen krachtens artikel 61 van de EER-Overeenkomst onderzoekt. Deze positieve houding steunt op verschillende factoren: de doelstellingen van dergelijke steun, de vaak aanzienlijke financiële middelen die voor O & O vereist zijn, de risico's die eraan verbonden zijn en — gelet op het feit dat dergelijke projecten zich ver van de commerciële toepassing situeren — het geringe risico van scheeftrekking van de concurrentie of van het handelsverkeer tussen de overeenkomstsluitende partijen van de EER-Overeenkomst.

14.2. *Beoordeling van steun voor O & O krachtens artikel 61 van de EER-Overeenkomst*

- (1) Wanneer steun aan ondernemingen ten behoeve van O & O-werkzaamheden onder de bepalingen van artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst valt en dus door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA moet worden onderzocht, kan hij op grond van een van de in artikel 61, lid 3, vastgelegde afwijkingen als verenigbaar met de werking van de EER-Overeenkomst worden beschouwd.
- (2) Indien bij onderzoek door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA blijkt dat een steunmaatregel tot doel heeft de uitvoering van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang te bevorderen, kan die maatregel in aanmerking komen voor de afwijking van artikel 61, lid 3, onder b). De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA kan die grondslag op zich voldoende achten om de steun als verenigbaar met de werking van de EER-Overeenkomst aan te merken.
- (3) Voor alle andere O & O-steun die onder artikel 61, lid 1, valt, maar niet voor de afwijking van artikel 61, lid 3, onder b), in aanmerking komt, kan de afwijking van artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-Overeenkomst gelden. In dergelijke gevallen dient de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA niet alleen na te gaan of de steun de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid of bepaalde regio's vergemakkelijkt maar ook of hij tot gevolg zou kunnen hebben dat het handelsverkeer binnen de EER ongunstig wordt beïnvloed en of dit effect strijdig met de werking van de EER-Overeenkomst zou zijn.

14.3. *Bijkomende aanmeldingsverplichtingen*

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA streeft naar de hoogst mogelijke doorzichtigheid bij de toepassing van steunregelingen. Dit betekent dat de doelstellingen, de begunstigten, enz. duidelijk moeten worden opgegeven. Alle verschillende kostencategorieën waarvoor de steun wordt toegekend moeten worden gespecificeerd en wel in een zodanige vorm dat de intensiteit van de steun naar verhouding van de kosten kan worden berekend.
- (2) Gelet op het intrinsieke belang van grote ondernemingen en de rol die zij in de handel tussen de overeenkomstsluitende partijen en de concurrentie in de EER spelen, dienen de EVA-Statens overeenkomstig artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA op voorhand in kennis stellen van alle afzonderlijke gevallen van

steunverlening krachtens bestaande steunregelingen waarbij steun wordt verleend aan een onderneming die met een universitaire of andere openbare instelling samenwerkt aan een O & O-project of -programma waarvoor de totale uitgaven meer dan 20 miljoen ecu bedragen. Indien een O & O-project of -programma waarvoor steun wordt verleend, uitsluitend door één of enkele commerciële ondernemingen wordt uitgevoerd, kan een lager percentage worden toegepast bij besluit houdende goedkeuring van dusdanige regelingen.

- (3) Ten aanzien van Eureka is afzonderlijke aanmelding slechts vereist voor steun ten behoeve van de onderneming die deelneemt in een project van meer dan 30 miljoen ecu indien de bijdrage van de EVA-Staat tot het project minstens 4 miljoen ecu bedraagt. De drempel van 30 miljoen ecu voor afzonderlijke aanmelding van aanzienlijke steunverleningen houdt verband met de totale kosten van het project met inbegrip van de bijdrage van alle andere deelnemers dan de ontvangers van de steun. Dit geldt slechts ten aanzien van specifieke steunverlening krachtens bestaande O & O-steunregelingen. Elke andere steunverlening moet worden aangemeld krachtens artikel 1, lid 3, van Protocol 3 van de Toezichtovereenkomst, ongeacht het bedrag.
- (4) Bijlage I bij deze richtsnoeren bevat een lijst van gegevens die in de aanmeldingen van staatssteun moeten worden verstrekt. Hoofdstuk II van bijlage I omvat bijkomende gegevens welke moeten worden verstrekt met betrekking tot O & O-steun.

14.4. *Intensiteit*

- (1) Bij haar beoordeling of artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-Overeenkomst van toepassing is zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zich laten leiden door onderstaande beginselen in verband met de intensiteit van de voorgestelde steun.
- (2) Welke steunintensiteit aanvaardbaar is, zal door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA voor ieder geval afzonderlijk worden beoordeeld. Bij de beoordeling wordt rekening gehouden met de aard van het project of programma, de technische en financiële risico's, algemene beleidsoverwegingen in verband met de concurrentiepositie van de Europese industrie alsmede het risico van concurrentievervalsing en van een weerslag op het handelsverkeer tussen de overeenkomstsluitende partijen bij de EER-Overeenkomst.
- (3) Op grond van de algemene beoordeling van deze risico's is de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA van mening dat industrieel basisonderzoek in aanmerking komt voor een hoger steunpercentage dan toegepast onderzoek of ontwikkelingswerk, activiteiten die nauwer verband houden met de commerciële aanwending van O & O-resultaten en waarbij de toekenning van steun makkelijker tot distorsies van concurrentie in de handel zou kunnen leiden.
- (4) Rekening houdend met deze factoren en uitgaande van de overweging dat de begunstigde onderneming een aanzienlijk deel van de eigen middelen voor het project moet besteden is de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA van oordeel dat in het algemeen het steunpercentage voor industrieel basisonderzoek niet meer dan 50% van de brutokosten van het project of programma mag bedragen. Naarmate de gesteunde activiteit dichter bij de commerciële aanwending komt — dit wil zeggen de gebieden van toegepast onderzoek en ontwikkeling omvat —, zou de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA bij haar onderzoek en beoordeling van nationale voorstellen in beginsel geleidelijk lagere steunpercentages verwachten. Zij rekent erop dat de betrokken EVA-Staat duidelijk aangeeft om welke soort O & O-activiteit het gaat en zal bij de bestudering van de voorstellen volledig gebruik maken van de diensten van haar eigen deskundigen.
- (5) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zal hogere steunpercentages in overweging nemen in gevallen waarin wordt aangetoond dat bepaalde projecten van bijzonder economisch belang zijn, verband houden met relevante communautaire programma's waaraan EVA-Staten deelnemen, in de minst bedeelde gebieden van de EER zijn gesitueerd, betrekking hebben op welbepaalde sociale voorzieningen of zeer hoge risico's inhouden. Er zal ook rekening worden gehouden met de zo ruim mogelijke beschikbaarheid van de behaalde O & O-resultaten. Er kunnen speciale regelingen worden getroffen voor steun die reëel aan kleine en middelgrote ondernemingen ten goede komt; in dergelijke gevallen zou bij voorbeeld een verhoging van de steun met 10 procentpunten aanvaardbaar kunnen zijn. In geen geval mag de totale waarde van de steun echter zo hoog liggen dat de bijdrage van de begunstigde onderneming uit eigen middelen zo klein wordt dat het engagement van het bedrijf ten aanzien van het project wordt verminderd.

14.5. *O & O-uitgaven die bij de berekening van de steunintensiteit in aanmerking kunnen worden genomen*

- (1) De volgende kosten kunnen bij de berekening van de intensiteit van de O & O-steun in aanmerking worden genomen:
 - personeelskosten (onderzoekers, technici en ander ondersteunend personeel) berekend als een deel van de totale projectkosten,

- andere op dezelfde wijze berekende bedrijfskosten (kosten van materialen, leveringen, enz.),
- instrumenten en materieel, grond en gebouwen. Deze kosten mogen alleen in aanmerking worden genomen wanneer de betrokken bedrijfsmiddelen uitsluitend voor O & O-doeleinden worden aangewend. Waar nodig moeten de kosten verhoudingsgewijs worden omgeslagen over het betrokken project en andere projecten of activiteiten waarvoor de bedrijfsmiddelen kunnen worden aangewend,
- diensten van consultants en dergelijke met inbegrip van de aankoop van onderzoekresultaten, know-how, octrooien, enz.,
- bijkomende vaste kosten die direct met de uitvoering van het gesteunde O & O-project of programma verband houden.

14.6. *Tenuitvoerlegging*

- (1) In het kader van haar programma voor de tenuitvoerlegging van deze richtsnoeren zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA een volledige inventaris van de in iedere EVA-Staat bestaande steunmaatregelen voor O & O opstellen. Zij zal de nodige bilaterale besprekingen voeren om de vereiste informatie te verkrijgen en de steunregelingen in samenwerking met de betrokken EVA-Staat onderzoeken. Waar nodig zal zij passende maatregelen voorstellen om problemen op te lossen waartoe reeds bestaande steunmaatregelen in het licht van de tenuitvoerlegging van de richtsnoeren kunnen leiden. Indien nodig kan over de volledige inventaris een multilaterale bijeenkomst tussen de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA en de EVA-Statens worden georganiseerd.
- (2) De geplande steunmaatregelen voor O & O moeten een bijdrage leveren tot de doelstellingen omschreven in artikel 61, lid 3, van de EER-Overeenkomst en ofwel een aanmoediging vormen tot bijkomende werkzaamheden op dit gebied naast de gewone dagelijkse activiteiten van het bedrijf, ofwel een hulpmiddel vormen in uitzonderlijke omstandigheden waarvoor de eigen middelen van de onderneming te beperkt zijn. De steun dient een stimulans en een compensatie voor bijzondere risico's en kosten te vormen. In gevallen waarin dit aansporingseffect niet duidelijk zichtbaar is of het onderzoek- en ontwikkelingswerk te dicht bij de eigenlijke productie en afzet is gesitueerd, hoeft de algemene positieve houding van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA ten aanzien van steun voor O & O niet noodzakelijk van toepassing te zijn. Aan dergelijke steunmaatregelen zal bijzondere aandacht worden besteed, ten einde er voor te zorgen dat zij niet neerkomen op het verstrekken van exploitatiesteun.
- (3) Overeenkomstig de bestaande beleidslijnen zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA bovenstaande richtsnoeren toepassen op overheidsbedrijven en daarbij volledig gebruik maken van de beleidsinstrumenten waarover zij beschikt.

15. STEUN VOOR MILIEUBESCHERMING ⁽¹⁾

15.1. *Inleiding*

- (1) In de artikelen 73 tot en met 75 van de EER-Overeenkomst worden aan de overeenkomstsluitende partijen uitdrukkelijk bevoegdheden op milieugebied toegekend. Deze bepalingen bevestigen het beginsel dat de vervuiler betaalt maar reiken ook verder, aangezien is vastgesteld dat de eisen ter zake van milieubescherming een bestanddeel van de andere takken van beleid van de overeenkomstsluitende partijen moeten vormen en de noodzaak van preventie is benadrukt. De integratie van de milieubescherming in andere beleidsterreinen en het begrip „duurzame ontwikkeling” zijn behandeld in het Vijfde Milieuprogramma van de Gemeenschap ⁽²⁾. Hierin wordt erkend dat de integratie van het milieubeleid in andere takken van beleid niet geheel toereikend was in de traditionele benadering die bijna uitsluitend gebaseerd was op regelgeving en in het bijzonder de vaststelling van normen. In dit programma wordt derhalve een lans gebroken voor een uitbreiding van het scala beleidsinstrumenten. Het gebruik van verschillende instrumenten (regelgeving, vrijwillige actie en economische maatregelen) of verschillende combinaties daarvan is wellicht de beste manier om de gewenste milieudoelstellingen in een bepaalde situatie te verwezenlijken, afhankelijk van de juridische, technische, economische en sociale context. Zowel positieve financiële maatregelen, onder meer subsidies en ontradende maatregelen, meer bepaald belastingen en heffingen, zijn bruikbaar.
- (2) De toepassing van de EER-bepalingen inzake staatssteun moeten de rol die economische instrumenten in het milieubeleid kunnen spelen, weerspiegelen. Dit betekent dat rekening dient te worden gehouden met een bredere scala financiële maatregelen op dit gebied. Toezicht op staatssteun en milieubeleid moeten elkaar eveneens aanvullen met het oog op een striktere toepassing van het beginsel dat de vervuiler betaalt.

⁽¹⁾ Dit hoofdstuk stemt overeen met de communautaire richtsnoeren inzake staatssteun ten behoeve van milieubescherming (nog niet gepubliceerd).

⁽²⁾ Doc. COM(92) 23 def., deel II van 27. 3. 1992 en resolutie van de Raad van 1. 2. 1993.

- (3) Subsidies zijn wellicht de op één na beste oplossing in gevallen waarin het beginsel dat de vervuiler betaalt — waarvoor alle milieukosten moeten worden „geïnternaliseerd”, dat wil zeggen bij de produktiekosten van de onderneming meegeteld — nog niet volledig wordt toegepast. Dergelijke steun, inzonderheid in de meest vervuilende bedrijfstakken, kan de mededinging vervalsen, handelsbelemmeringen opwerpen en de werking van de EER-Overeenkomst in gevaar brengen. Bedrijven in alle EER-landen moeten investeren om hun fabrieken, installaties en productieprocedures aan te passen aan de vereisten van milieubescherming om aldus de externe milieukosten geleidelijk te internaliseren. Staatssteun zal bepaalde ondernemingen waarschijnlijk bevoordelen ten opzichte van hun concurrenten in andere EER-landen die geen dussdanige steun ontvangen, hoewel zij eveneens onderworpen zijn aan dezelfde milieuverplichtingen.

15.2. *Belangrijkste steunmaatregelen ten behoeve van milieubescherming*

- (1) Hieronder worden de belangrijkste soorten staatssteun ten behoeve van milieubescherming die de jongste jaren bij de Commissie van de Europese Gemeenschappen zijn aangemeld, beschreven. De verschillende soorten steun zijn ingedeeld in drie ruime categorieën: investeringssteun, horizontale ondersteunende maatregelen en exploitatiesteun.

15.2.1. *Investeringsstimulansen, eventueel gecombineerd met regelgeving of vrijwillige overeenkomsten*

- (1) Op veel terreinen van het milieubeleid wordt van ondernemingen verlangd dat zij aan bepaalde, bij wet vastgestelde normen voldoen. Dergelijke dwingende normen kunnen het gevolg zijn van de omzetting van internationale overeenkomsten of EER-wetgeving in nationaal recht of uitsluitend op grond van nationale, regionale of lokale doelstellingen zijn vastgesteld. Het gemeenschappelijke kenmerk in dergelijke situaties is het bestaan van een wettelijke verplichting.
- (2) Ten einde een bevredigende kwaliteit van het milieu te bereiken of te herstellen, in het bijzonder in sterk geïndustrialiseerde gebieden, dienen de beschermingsniveaus echter geleidelijk te worden opgetrokken en de ondernemingen te worden aangemoedigd om verder te gaan dan hetgeen wettelijk is vereist.
- (3) De uiteindelijke doelstelling van investeringsstimulansen op dit gebied is het vergemakkelijken van de geleidelijke verbetering van de kwaliteit van het milieu. Investeringssteun valt in de Europese Gemeenschap gewoonlijk in een van de onderstaande categorieën:
- steun krachtens programma's die ontworpen zijn om bestaande bedrijven te helpen bij de aanpassing van hun installaties aan nieuwe normen of aan te moedigen om sneller te voldoen aan dergelijke normen (tijdelijke steun om de toepassing van nieuwe normen te bespoedigen),
 - steun ter aanmoediging van inspanningen die beduidend verder gaan dan de dwingende normen door middel van investeringen die de emissies beperken tot niveaus die aanzienlijk onder de geldende of de nieuwe normen liggen,
 - steun welke — bij ontbreken van dwingende normen — wordt verleend op grond van overeenkomsten waardoor ondernemingen belangrijke stappen zetten ter bestrijding van de verontreiniging zonder of alvorens daartoe wettelijk verplicht te zijn,
 - steun voor investeringen op gebieden die prioriteit hebben in het milieubeleid, maar die de gemeenschap meer ten goede komen dan de individuele investeerder en derhalve collectief worden verricht. Dit is onder meer het geval inzake afvalverwijdering en recyclage,
 - steun om milieuschade te herstellen, waartoe de ondernemingen juridisch niet verplicht zijn.

15.2.2. *Steun voor horizontale steunmaatregelen*

- (1) Horizontale steunmaatregelen zijn bedoeld om te helpen oplossingen aan te dragen voor milieuproblemen en kennis over dergelijke oplossingen te verbreiden, opdat deze een bredere toepassing vinden. Het gaat hierbij om een scala van activiteiten als:
- onderzoek en ontwikkeling op het gebied van minder vervuilende technologieën,
 - verstrekking van technische informatie, diensten van adviseurs en scholing van personeel in nieuwe technologieën en milieupraktijken,
 - bedrijfsdoorlichting van ondernemingen vanuit milieu-oogpunt,
 - voorlichting en bewustmaking van het grote publiek met betrekking tot milieuproblemen en bevordering van de bekendheid bij het publiek van ecologische kwaliteitslabels en de voordelen van milieuvriendelijke producten, enz.

15.2.3. **Bedrijfssteun in de vorm van subsidies, vrijstelling van milieubelastingen of -heffingen en steun voor de aankoop van milieuvriendelijke producten**

- (1) Ondanks de vooruitgang die geboekt is bij de terugdringing van de vervuiling en de invoering van schonere technieken, bestaan er veel activiteiten die schade toebrengen aan het milieu en waarvan de kosten voor het milieu niet doorberekend worden in de produktiekosten en de prijzen. Daarentegen komen de aan minder vervuilende producten en uitrustingen inherente milieuvordelen doorgaans niet geheel tot uiting in lagere prijzen voor de eindgebruikers. Er bestaat niettemin een duidelijke tendens in de Lid-Staten naar maatregelen tot internalisering van sommige van deze externe kosten en voordelen door middel van belastingen of heffingen voor milieudiensten enerzijds, en door subsidies anderzijds.
- (2) De invoering van milieubelastingen en -heffingen kan staatssteun met zich meebrengen omdat sommige bedrijven wellicht niet onmiddellijk de extra financiële lasten kunnen dragen en een tijdelijke vrijstelling nodig hebben. Een dergelijke vrijstelling komt neer op bedrijfssteun en kan de volgende vormen aannemen:
 - vrijstelling van milieuheffingen die in sommige landen is ingevoerd waar dit noodzakelijk is om te voorkomen dat het bedrijfsleven daar in een nadelige positie komt in vergelijking met de concurrenten in landen waar dergelijke heffingen niet bestaan;
 - subsidies ter gedeeltelijke of volledige dekking van de exploitatiekosten van afvalverwerkings- of recyclinginstallaties, waterzuiverings- of soortgelijke installaties, die door semi-overheidsorganen worden beheerd terwijl de dienstverlening ten laste komt van de gebruikers. Aan de kosten gerelateerde tarieven voor milieudiensten zijn in overeenstemming met het beginsel dat de vervuiler betaalt. Het kan echter noodzakelijk zijn om het volledig in rekening brengen van de kosten uit te stellen of sommige gebruikers kruiselings te subsidiëren ten nadele van andere, in het bijzonder tijdens de overgang van traditionele afvalverwerking naar nieuwe recycling- of verwerkingsprocédés. De overheid kan ook een gedeelte van de investeringen in dergelijke voorzieningen voor haar rekening nemen.
- (3) Tot de subsidies die de positieve effecten voor het milieu van bepaalde technologieën tot uiting kunnen brengen, behoren:
 - financiële tegemoetkomingen of kruiselings subsidies om de extra produktiekosten van duurzame energiebronnen te dekken,
 - steun om eindgebruikers en ondernemingen aan te moedigen milieuvriendelijke goederen ⁽¹⁾ te kopen in plaats van goedkopere conventionele producten.

15.3. ***De doelstelling en reikwijdte van de voorschriften welke van toepassing zijn op steun ten behoeve van het milieu***

- (1) De voorschriften in dit hoofdstuk zijn erop gericht een evenwicht tot stand te brengen tussen de vereisten van het mededingingsbeleid en die van het milieubeleid, gezien het feit dat voor dit laatste beleid op grote schaal overheidssteun wordt verleend. Dergelijke steun is gewoonlijk alleen gerechtvaardigd wanneer de nadelige gevolgen voor de mededinging worden gecompenseerd door de voordelen voor het milieu. Met deze voorschriften wordt beoogd doorzichtigheid en consistentie te verzekeren bij de toepassing van de bepalingen van het Verdrag op het gebied van staatssteun door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA op de hiervoor beschreven verscheidenheid van instrumenten (voorschriften, belastingen, financiële steun, opleidingen en informatie) die de EVA-Staten op milieugebied hanteren. Hieronder worden derhalve de criteria aangegeven op grond waarvan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zal bepalen of verschillende soorten steunmaatregelen ten behoeve van de bescherming van het milieu verenigbaar zijn met artikel 61 van de EER-Overeenkomst. De bedoeling is niet om de EVA-Staten aan te moedigen steun te verlenen, maar om hen, wanneer zij dit wel wensen te doen, een idee te geven welke soort steunmaatregelen en steunniveaus aanvaardbaar kunnen zijn.
- (2) Deze voorschriften zijn van toepassing op steun in alle door de EER-Overeenkomst bestreken sectoren, met inbegrip van die waarvoor specifieke sectoriële voorschriften gelden, meer bepaald de automobiellindustrie, die ijzer- en staalindustrie en de sectoren synthetische vezels en vervoer, voor zover in deze regelingen niet anders is bepaald.
- (3) In dit hoofdstuk zijn de uitgangspunten vastgesteld voor de beoordeling door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in het licht van artikel 61 van staatssteun ten behoeve van het milieu voor onderstaande doeleinden:
 - investeringen;

⁽¹⁾ De algemene criteria voor milieuvriendelijke producten zijn aangegeven in Verordening (EEG) nr. 880/92 van de Raad van 23 maart 1992 inzake een communautair systeem voor de toekenning van milieukeuren (PB nr. L 99 van 11. 4. 1992, blz. 1) (er is voorzien in de opnemng van het rechtsinstrument in het bijkomende pakket bij de EER-Overeenkomst).

- voorlichting, opleiding en advisering;
- tijdelijke subsidies ter dekking van de exploitatiekosten in bepaalde gevallen;
- aanschaf of gebruik van milieuvriendelijke produkten.

Deze gelden voor alle vormen van steunverlening ⁽¹⁾.

- (4) Steun voor energiebesparing wordt krachtens de voorschriften behandeld als steun voor milieudoeleinden, voor zover hiermee aanzienlijke voordelen voor het milieu worden beoogd en bereikt en de steun noodzakelijk is, gelet op de kostenbesparingen die door de investeerder worden bereikt. Steun voor duurzame energiebronnen valt eveneens onder deze voorschriften, voor zover het om investeringssteun gaat. In bepaalde gevallen kan evenwel een hoger steunniveau worden toegestaan dan hieronder in punt 15.4.1 is voorzien. Exploitatiesteun voor de productie van duurzame energie wordt op zijn verdiensten beoordeeld.
- (5) Staatssteun voor onderzoek en ontwikkeling op milieugebied valt onder de voorschriften van hoofdstuk 14 van deze richtsnoeren.

15.4. *Beoordeling van de staatssteun ten behoeve van het milieu in het licht van artikel 61 van de EER-Overeenkomst*

- (1) De steunmaatregelen ten behoeve van het milieu beantwoorden in veel gevallen aan de criteria van artikel 61, lid 1. Deze bevoordelen bepaalde ondernemingen, in tegenstelling tot algemene maatregelen die het gehele bedrijfsleven ten goede komen, en kunnen het handelsverkeer in de EER ongunstig beïnvloeden.
- (2) Wanneer deze steunmaatregelen echter aan de hierna uiteengezette voorwaarden voldoen, kan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de mening toegedaan zijn dat zij in aanmerking komen voor een der in artikel 61 van de EER-Overeenkomst vervatte uitzonderingen. Uiteraard kan een uitzondering alleen worden toegestaan wanneer ook aan de andere bepalingen van de EER-Overeenkomst is voldaan.

15.4.1. **Investeringssteun**

- (1) Binnen de in dit hoofdstuk vastgestelde grenzen kan steun worden verleend voor investeringen in grond (wanneer deze absoluut noodzakelijk is om aan de milieudoelstellingen te voldoen), gebouwen, installaties en uitrustingen, welke erop gericht zijn vervuiling of hinder te beperken of te beëindigen of de produktiemethoden aan te passen met het oog op de bescherming van het milieu. Voor steun komen uitsluitend de extra investeringskosten die noodzakelijk zijn voor het verwezenlijken van de milieudoeleinden in aanmerking. Algemene investeringen die niet omwille van het milieu worden gedaan, moeten hiervan worden uitgesloten. Zo komen bij de bouw van een nieuwe of een vervangende installatie, de kosten van de basisinvesteringen die alleen worden gedaan om productiecapaciteit te scheppen of te vervangen zonder aan strengere milieuvorwaarden te voldoen, niet voor steun in aanmerking. Wanneer de investering in een bestaande installatie niet alleen gepaard gaat met een uitbreiding van de productiecapaciteit maar ook met een milieuvriendelijker produktiewijze, moeten de voor steun in aanmerking komende kosten evenredig zijn aan de oorspronkelijke capaciteit van de fabriek. Wanneer steun ogenschijnlijk bedoeld is voor maatregelen tot bescherming van het milieu die in feite echter neerkomen op algemene investeringen, valt deze niet onder de voorschriften inzake steun ten behoeve van het milieu. Dit is bij voorbeeld het geval bij steun voor de verplaatsing van een fabriek naar nieuwe vestigingsplaatsen in hetzelfde gebied. Dergelijke steun valt niet onder de voorschriften, omdat uit recente gevallen is gebleken dat deze in strijd kan zijn met het mededingings- en cohesiebeleid. Deze zal derhalve ook in de toekomst per geval worden bekeken tot voldoende ervaring is opgedaan om meer algemene regels te kunnen uitvaardigen.
- (2) De bepalingen inzake investeringssteun in het algemeen zijn ook van toepassing op steun voor het herstellen van in het verleden aangerichte schade aan het milieu, bij voorbeeld door vervuilde industrieterreinen weer geschikt te maken voor gebruik. Indien niet kan worden bepaald wie verantwoordelijk is voor de verontreiniging of indien de betrokkene niet ter verantwoording kan worden geroepen, hoeft steun voor de sanering van dergelijke terreinen niet onder artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst te vallen, in zoverre hierbij geen onnodig financieel voordeel wordt verleend aan bepaalde bedrijven of industrieën. Dergelijke gevallen zullen op zichzelf worden beoordeeld.
- (3) In de regel kan steun voor milieu-investeringen worden toegestaan tot de maxima die hieronder zijn aangegeven ⁽²⁾. Deze bepalingen gelden zowel voor investeringen door individuele bedrijven als voor investeringen in collectieve voorzieningen.

⁽¹⁾ De voornaamste vormen zijn subsidies, zachte leningen, garanties, belastingfaciliteiten, lastenverlichting en voordelen in natura.

⁽²⁾ De in dit hoofdstuk vastgelegde regels inzake de toekenning van investeringssteun laten andere bepalingen van de bestaande of nog ten uitvoer te leggen EER-wetgeving met name op het gebied van het milieu, onverlet.

15.4.1.1. Steun voor de aanpassing aan nieuwe dwingende milieunormen

- (1) Steun voor investeringen die erop gericht zijn te voldoen aan nieuwe dwingende normen of andere nieuwe wettelijke verplichtingen en de aanpassing betreffen van installaties en uitrustingen aan de nieuwe vereisten, is toelaatbaar tot een niveau van 15 % bruto ⁽¹⁾ van de voor steun in aanmerking komende investeringskosten. De steun mag alleen voor beperkte duur worden verleend en alleen voor installaties die gedurende ten minste twee jaar vóór het tijdstip waarop de betrokken normen of verplichtingen van kracht worden, in bedrijf zijn geweest.
- (2) Indien dergelijke investeringen worden gedaan door het midden- en kleinbedrijf, zoals gedefinieerd in het kader van het toezicht op staatssteun in hoofdstuk 10 van deze richtsnoeren, is een verhoging van de brutosteun met tien procentpunten toelaatbaar. Voor investeringen in steunzones kan steun worden verleend tot het geldende percentage voor regionale steun dat door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA voor dat gebied is toegestaan, verhoogd met tien procentpunten bruto voor het midden- en kleinbedrijf in de in artikel 61, lid 3, onder c), bedoelde regio's, en met vijftien procentpunten bruto voor het midden- en kleinbedrijf in de regio's als bedoeld in artikel 61, lid 3, onder a).
- (3) Overeenkomstig het beginsel dat „de vervuiler betaalt”, mag normaliter geen steun worden verleend voor de kosten die worden gemaakt om nieuwe installaties te laten voldoen aan dwingende normen. Ondernemingen die er de voorkeur aan geven meer dan twee jaar oude installaties te vervangen door nieuwe die aan de nieuwe normen voldoen, in plaats van de bestaande gewoon aan te passen, kunnen echter voor steun in aanmerking komen voor dat gedeelte van de investeringen die niet hoger zijn dan de kosten van aanpassing van de bestaande installaties.
- (4) Indien voor hetzelfde soort hinder of vervuiling zowel nationale normen als EER-normen bestaan, dient voor de toepassing van deze bepaling de meest stringente norm in aanmerking genomen te worden.

15.4.1.2. Steun om ondernemingen aan te moedigen verder te gaan dan de dwingende milieunormen

- (1) Steun voor investeringen die gericht zijn op een beduidend hoger niveau van bescherming van het milieu dan bij de verplichte normen is vereist, kan worden toegestaan tot maximaal 30 % bruto van de voor steun in aanmerking komende kosten. De hoogte van de steun die verleend wordt voor aanpassingen die verder gaan dan de normen, moet in verhouding staan tot de verbetering die dit voor het milieu betekent en tot de investering die hiervoor dient te worden gemaakt.
- (2) Voor investeringen door het midden- en kleinbedrijf mag het steunpercentage met tien procentpunten bruto worden verhoogd. In steunzones kan steun worden verleend tot het geldende percentage voor regionale steun dat door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA voor dat gebied is toegestaan, eventueel aangevuld door de bovenbedoelde verhoging voor het midden- en kleinbedrijf.
- (3) Indien voor hetzelfde soort hinder of vervuiling zowel nationale als EER-normen bestaan, dient voor de toepassing van deze bepaling de meest stringente norm in aanmerking genomen te worden.
- (4) Wanneer een project ten dele de aanpassing aan geldende normen en ten dele verdergaande maatregelen behelst, dienen de voor steun in aanmerking komende kosten in elke categorie te worden gescheiden en dient het betreffende plafond hierop te worden toegepast.

15.4.1.3. Steunverlening in gevallen waarin dwingende normen ontbreken

- (1) In gevallen waarin dwingende normen of andere wettelijke verplichtingen voor het bedrijfsleven tot bescherming van het milieu ontbreken, kunnen ondernemingen die investeren om hun prestaties op milieugebied aanmerkelijk te verbeteren of deze op één lijn te brengen met die van ondernemingen van andere Lid-Statens waar dwingende normen gelden, in aanmerking komen voor steun tot het niveau dat geldt voor investeringen die verder reiken dan de bestaande normen, eveneens op voorwaarde dat het niveau in verhouding staat tot het behaalde effect (zie hierboven).
- (2) Wanneer een project ten dele de aanpassing aan normen betreft en ten dele maatregelen behelst waarvoor geen normen bestaan, dienen de voor steun in aanmerking komende kosten in elke categorie te worden gescheiden en dient het betreffende plafond hierop te worden toegepast.

⁽¹⁾ D.w.z., bij subsidies de nominale waarde vóór belasting, en bij rentesubsidies de geactualiseerde waarde vóór belasting, in verhouding tot de investeringskosten. De nettocijfers worden verkregen na aftrek van belastingen.

15.4.2. Steun voor voorlichting, opleiding en advisering

- (1) Steun voor campagnes die bedoeld zijn om het algemene milieubewustzijn te verhogen en specifieke informatie te geven, bij voorbeeld inzake selectieve afvalinzameling, behoud van natuurlijke hulpbronnen of milieuvriendelijke produkten, valt wellicht helemaal niet onder artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst, aangezien het toepassingsgebied van deze steunmaatregelen zo algemeen is en zo ver verwijderd is van de markt, dat deze steun geen aanwijsbaar financieel voordeel oplevert voor bepaalde ondernemingen. Zelfs wanneer steun voor dergelijke activiteiten wel onder artikel 61, lid 1, valt, zal deze normaliter in aanmerking komen voor een afwijking.
- (2) Er kan voorts toestemming worden verleend voor steun voor opleiding en advisering van bedrijven op milieugebied. Zoals bepaald is in de kaderregeling inzake overheidssteun voor het midden- en kleinbedrijf, kan voor het MKB dergelijke steun tot 50 % van de in aanmerking komende kosten worden verleend (zie hoofdstuk 10). In steunzones kan steun voor ten minste het toegestane percentage voor investeringssteun worden toegestaan voor opleiding en advisering ten behoeve van zowel het midden- en kleinbedrijf als grotere ondernemingen.

15.4.3. Exploitatiesteun

- (1) In overeenstemming met het vaste beleid van de Commissie wordt normaliter geen goedkeuring verleend voor exploitatiesteun, die verleend wordt om ondernemingen te ontlasten van de kosten in verband met de door hen veroorzaakte vervuiling of hinder. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA kan evenwel in welbepaalde omstandigheden een uitzondering op dit principe maken. Zij heeft dit tot dusverre gedaan op het gebied van afvalbeheer en de vermindering van milieueffingen. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zal ook in de toekomst dergelijke gevallen op hun verdiensten onderzoeken aan de hand van de strikte criteria die zij op de twee voornoemde gebieden heeft ontwikkeld. Deze houden in dat steun alleen mag worden verleend om de extra kosten ten opzichte van de traditionele produktiekosten te vergoeden; deze compensatie moet tijdelijk en in beginsel degressief van aard zijn, ten einde sneller tot een vermindering van de vervuiling of een rationeler gebruik van hulpbronnen te komen. Deze steun mag voorts niet in strijd zijn met de overige bepalingen van de EER-Overeenkomst, in het bijzonder die met betrekking tot het vrije verkeer van goederen en diensten.
- (2) Met betrekking tot afvalbeheer zij opgemerkt dat de financiering door de overheid van de extra kosten van de selectieve inzameling, terugwinning en behandeling van gemeentelijke afval ten behoeve van zowel het bedrijfsleven als de consument kan worden aangemerkt als staatssteun, maar in dat geval kan worden toegestaan, mits de kosten die ondernemingen worden aangerekend in verhouding staan tot het gebruik dat zij van het systeem maken of tot de hoeveelheid afval die zij produceren. Steun voor de inzameling, terugwinning en behandeling van industrieel en agrarisch afval zal per geval worden bekeken.
- (3) Tijdelijke vrijstelling van nieuwe milieueffingen kan worden toegestaan om een verlies van concurrentievermogen goed te maken, met name op internationaal niveau. Daarbij dient tevens rekening te worden gehouden met de tegenprestatie die van de betrokken ondernemingen wordt verlangd in de vorm van maatregelen tot beperking van de door hen veroorzaakte vervuiling.

15.4.4. Steun voor de aankoop van milieuvriendelijke produkten

- (1) Maatregelen om eindgebruikers (ondernemingen en particulieren) ertoe aan te zetten milieuvriendelijke produkten te kopen, vallen wellicht niet onder artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst, omdat deze geen concreet financieel voordeel opleveren voor bepaalde bedrijven. Indien dergelijke maatregelen wel onder artikel 61, lid 1, vallen, worden deze op hun waarde beoordeeld en kunnen worden toegestaan, mits deze worden toegekend zonder onderscheid ten aanzien van de oorsprong van de produkten, niet uitgaan boven 100 % van de extra milieukosten⁽¹⁾, en niet in strijd zijn met de overige bepalingen van de EER-Overeenkomst of de EER-wetgeving⁽²⁾, met name die welke betrekking hebben op het vrije verkeer van goederen.

⁽¹⁾ Tenzij op grond van de EER-wetgeving niet zoveel als 100 % is toegestaan; zie bij voorbeeld het rechtsinstrument waarnaar wordt verwezen in punt 3 in hoofdstuk I van bijlage III bij de EER-Overeenkomst inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten met betrekking tot maatregelen tegen luchtverontreiniging door emissies van motorvoertuigen (Richtlijn 91/441/EEG van de Raad van 26. 6. 1991 tot wijziging van Richtlijn 70/220/EEG) (NB: Sectoriële aanpassingen voor de EVA-Staten betreffende motorvoertuigen zijn voorgesteld in hoofdstuk I van bijlage II van de EER-Overeenkomst).

⁽²⁾ Bij voorbeeld, het in punt 3 van hoofdstuk I van bijlage II bij de EER-Overeenkomst genoemde rechtsinstrument inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de Lid-Staten met betrekking tot de maatregelen die moeten worden genomen tegen de luchtverontreiniging door emissies van motorvoertuigen (Richtlijn 91/441/EEG van de Raad houdende wijziging van Richtlijn 70/220/EEG) (waarin ook aanmeldingsvereisten zijn opgenomen) en het in punt 1 van hoofdstuk XIX van bijlage II bij de EER-Overeenkomst bedoelde rechtsinstrument betreffende een informatieprocedure op het gebied van normen en technische voorschriften (Richtlijn 83/189/EEG van de Raad).

15.5. *Rechtsbasis voor de uitzondering*

- (1) Binnen de grenzen en op de voorwaarden die zijn aangegeven in de punten 15.4.1 tot en met 15.4.4, hecht de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA haar goedkeuring aan steun voor voornoemde doeleinden op grond van de afwijking die voorzien is in artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-Overeenkomst ten aanzien van „steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid (...) te vergemakkelijken, zonder dat de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt daardoor zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad”. Steun ten behoeve van het milieu die in steunzones wordt verleend krachtens artikel 61, lid 3, onder a), van de EER-Overeenkomst kan echter worden goedgekeurd op grond van die bepaling.
- (2) Steunmaatregelen die de verwezenlijking van belangrijke projecten van Europees belang tot doel hebben op gebieden waar de bescherming van het milieu prioriteit heeft en die vaak een gunstig effect hebben buiten de grenzen van de betrokken EER-Staat of EER-Statens, kunnen worden toegestaan op grond van de afwijking die voorzien is in artikel 61, lid 3, onder b), van de EER-Overeenkomst. Voorwaarde is echter dat de steun noodzakelijk is voor de verwezenlijking van het project en dat het om een concreet, nauwkeurig omschreven en in kwalitatief opzicht belangrijk project gaat, dat een voorbeeldige en duidelijk aanwijsbare bijdrage levert aan het gemeenschappelijke Europese belang. Bij de toepassing van deze uitzondering kan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA steun goedkeuren tot een hoger niveau dan de voor toepassing van artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-Overeenkomst vastgestelde plafonds.

15.6. *Cumulering van steun uit verschillende bronnen*

- (1) De hierboven vastgestelde plafonds voor steun voor verschillende milieudoeleinden zijn van toepassing op steun uit alle bronnen.

15.7. *Aanmelding, bestaande goedkeuringen, duur en herziening van de kaderregeling en de verplichting tot het indienen van verslagen*

- (1) Met uitzondering van „de minimis”-steun, doen de voorschriften inzake steun voor milieubescherming niet af aan de verplichting van de EVA-Statens de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA overeenkomstig artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst op de hoogte te brengen van alle steunregelingen, alle wijzigingen van dergelijke regelingen alsmede van elke afzonderlijke toekenning van steun aan bedrijven buiten toegestane regelingen om. Bij deze aanmelding verstrekken de EVA-Statens de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA alle ter zake doende gegevens betreffende onder andere de milieudoelstelling van de steun en de berekening van de voor steun in aanmerking komende kosten. De bepalingen inzake de procedure voor de versnelde goedkeuring van steunregelingen voor het midden- en kleinbedrijf en wijzigingen op bestaande regelingen (zie hoofdstuk 11) en inzake de aanmelding van de cumulering van steunmaatregelen blijven van toepassing (zie hoofdstuk 13). Bij de goedkeuring van steunregelingen kan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA verlangen dat gevallen van steunverlening boven een bepaalde drempel of in bepaalde sectoren, afgezien van die welke in paragraaf 2 van punt 15.3 worden genoemd, of in andere toepasselijke gevallen, afzonderlijk aan haar ter kennis worden gebracht.
- (2) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA ziet toe op de gevolgen van de goedgekeurde steunmaatregelen en stelt passende maatregelen voor op grond van artikel 1, lid 1, van Protocol 3, indien de betrokken steunregelingen leiden tot mededingingsvervalsing in strijd met de werking van de EER-Overeenkomst.
- (3) Bij de beoordeling van steun voor milieudoeleinden zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zich tot eind 1999 aan deze voorschriften houden. Vóór eind 1996 zal zij de werking van deze voorschriften opnieuw bezien. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA kan deze op elk willekeurig tijdstip wijzigen, indien dit wenselijk blijkt uit het oogpunt van het mededingingsbeleid, het milieubeleid, alsmede het regionaal beleid of op grond van andere terreinen van het communautaire beleid of internationale verplichtingen.

16. STEUN VOOR REDDING EN HERSTRUCTURERING ⁽¹⁾

- (1) Het standpunt van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA inzake steun voor reddingsoperaties (steun welke verleend is voor een beperkte periode met het oog op het verstrekken van middelen voor de bestudering van herstructurerings- en/of omschakelingsmogelijkheden) en steun voor herstructurering (steun om ondernemingen te handhaven totdat de herstructurering en/of omschakeling resultaten afwerpt) is hieronder uiteengezet.
- (2) Bij de steun voor reddingsoperaties die alleen beoogt een onderneming in bedrijf te houden totdat een diagnose is gesteld met betrekking tot haar problemen en de daarvoor te vinden oplossing, moeten de volgende voorwaarden in acht worden genomen:

⁽¹⁾ Dit hoofdstuk stemt overeen met punt 228 van het Achtste Verslag over het mededingingsbeleid inzake toezicht op steun voor redding en herstructurering.

- zij moet bestaan uit kassteun in de vorm van een kredietgarantie of af te lossen kredieten tegen rente gelijk aan de marktrente;
 - zij moet zich qua bedrag beperken tot het strikt noodzakelijke voor de voortzetting van de exploitatie van de onderneming (bij voorbeeld dekking van de loonkosten, lopende leveringen);
 - zij mag alleen worden uitgekeerd voor de periode (over het algemeen zes maanden), die noodzakelijk is voor de vaststelling van de noodzakelijke en mogelijke herstelmaatregelen;
 - zij moet worden gerechtvaardigd door dringende sociale redenen; de instandhouding van de onderneming mag geen nadelige gevolgen hebben voor de industriële situatie in andere EVA-landen of Lid-Staten van de Europese Gemeenschap.
- (3) Steun voor herstructurering moet eveneens strikt onderworpen zijn aan de verwezenlijking van een behoorlijk herstructurerings- en/of omschakelingsprogramma en de levensvatbaarheid van de betrokken productie behoorlijk en daadwerkelijk herstellen. De intensiteit en het bedrag ervan moeten beperkt zijn tot hetgeen strikt noodzakelijk is ter ondersteuning van de onderneming gedurende de onvermijdelijke overgangperiode voordat een dergelijk programma vrucht draagt. Derhalve moet de betrokken periode beperkt zijn en de steun geleidelijk afnemen.
- (4) Zowel ten aanzien van de steun voor reddingsoperaties als voor de herstructureringssteun heeft de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA als voorwaarde gesteld dat de voor de toepassing daarvan vastgestelde sectoriële programma's of de belangrijke concrete toepassingsgevallen in de zin van hoofdstuk 29 van te voren bij haar moeten worden aangemeld.

17. OVERHEIDSGARANTIE ⁽¹⁾

- (1) Overheids garanties welke door de Staat rechtstreeks of via financiële instellingen worden verleend, worden geacht in de werkingsfeer van artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst te vallen.
- (2) Garantieregelingen en garanties welke buiten een regeling zijn verleend, moeten derhalve overeenkomstig artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst worden aangemeld bij de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA.
- (3) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zal alleen met garanties instemmen, indien deze worden verleend op basis van een overeenkomst waarin specifieke voorwaarden zijn opgenomen die zelfs de verplichte faillietverklaring van het bedrijf in kwestie of een hiermee vergelijkbare procedure kunnen omvatten. Deze voorwaarden moeten worden goedgekeurd bij de initiële en enige toetsing van de voorgestelde garantie/overheidssteun door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in het kader van de normale procedures van artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst.
- (4) Mocht de omstandigheid zich voordoen dat een EVA-Staat de garantie gestand wil doen onder voorwaarden die afwijken van die welke initieel in het stadium van de verlening van de garantie zijn goedgekeurd, dan zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA het gestand doen van de garantie beschouwen als een nieuwe steunverlening die overeenkomstig artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst dient te worden aangemeld.

18. STEUNVERLENING AAN DE WERKGELEGENHEID ⁽²⁾

- (1) Steun die uitsluitend tot gevolg heeft dat de arbeidskosten worden verlaagd zonder dat wordt tegemoet gekomen aan speciale behoeften, dient als exploitatiesteun te worden beschouwd en is in beginsel onverenigbaar met de werking van de EER-Overeenkomst. Anderzijds staat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in het algemeen positief tegenover werkgelegenheidsverruimende regelingen indien deze niet alleen gericht zijn op het handhaven van de werkgelegenheid van de werknemers maar ook op het aantrekken van werknemers en liefst het scheppen van nieuwe arbeidsplaatsen voor bepaalde categorieën moeilijk plaatsbare werknemers, bij voorbeeld jongeren of langdurig werklozen, zonder dat deze steun beperkt blijft tot bepaalde sectoren of bedrijven.
- (2) In deze context houdt de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA rekening ermee dat de bijzondere inspanning van ondernemingen om dusdanige werknemers aan te werven dient te worden aangemoedigd. In de meeste gevallen zal deze steun de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt, waarschijnlijk niet zodanig veranderen dat de werking van de EER-Overeenkomst wordt geschaad.

⁽¹⁾ Dit hoofdstuk is in overeenstemming met de volgende brieven van de Commissie aan de Lid-Staten: SG(89) D/4328 van 5. 4. 1989 en SG(89) D/12772 van 12. 10. 1989 (punten 11 en 12 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst).

⁽²⁾ Dit hoofdstuk stemt overeen met punt 253 van het Zestiende Verslag over het mededingingsbeleid en punt 280 van het Twintigste Verslag over het mededingingsbeleid inzake werkgelegenheidsstimulerende maatregelen (punten 35 en 36 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst).

DEEL IV

REGELS INZAKE STAATSEIGENDOM VAN ONDERNEMINGEN EN STEUN AAN OPENBARE ONDERNEMINGEN

19. OVERHEIDSPARTICIPATIES ⁽¹⁾

- (1) De algemene benadering van de Toezichhoudende Autoriteit van de EVA met betrekking tot de verwerving van deelnemingen door overheidsinstanties en de verplichtingen van EVA-Staten op dit gebied is als volgt:
- (2) Als overheidsparticipaties moeten worden beschouwd de directe participaties van de Staat en van de andere territoriale overheden alsook de participaties van financiële of andere nationale, regionale of sectoriële instanties ⁽²⁾, waarvan de middelen staatsmiddelen zijn in de zin van artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst, of waarop de invloed van de Staat of van de andere territoriale overheden dominerend is.
- (3) In de EER-Overeenkomst zijn zowel het beginsel van de neutraliteit met betrekking tot het eigendomsrecht (artikel 125) als het beginsel van de gelijkheid van de openbare en particuliere ondernemingen opgenomen. Dit betekent dat de Toezichhoudende Autoriteit van de EVA geen maatregelen mag nemen die nadeliger of voordeliger zijn voor de overheidsinstanties, wanneer deze risicodragend kapitaal verstrekken aan ondernemingen. Evenmin komt het de Toezichhoudende Autoriteit van de EVA toe zich uit te spreken over de keuze die de ondernemingen kunnen maken tussen verschillende financieringswijzen, leningen of risicodragend kapitaal, door het inzetten van overheidsmiddelen of van kapitaal van particuliere oorsprong.
- (4) Indien in het licht van de in dit hoofdstuk omschreven beginselen blijkt dat het gedrag van de overheidsinstanties bij het verstrekken van kapitaal in de vorm van participaties in een onderneming niet deze is van een verstrekker van risicodragend kapitaal volgens de in een markteconomie normale voorwaarden, is een beoordeling op grond van artikel 61 van de EER-Overeenkomst nodig. Het beginsel van de investeerder tegen marktvoorwaarden wordt verder uiteengezet in hoofdstuk 20 bij deze richtlijnen.
- (5) Er kunnen vier soorten situaties worden onderscheiden welke voor de overheid aanleiding zijn tot het nemen van participaties in het kapitaal van de ondernemingen:
 - de oprichting van ondernemingen;
 - de gedeeltelijke of totale overdracht van het eigendomsrecht van de particuliere naar de overheidssector;
 - het verstrekken van kapitaal of dotaties die in kapitaal worden omgezet, binnen bestaande ondernemingen in de overheidssector;
 - verhogingen van het maatschappelijk kapitaal van bestaande ondernemingen in de particuliere sector.
- (6) Uitgaande daarvan moeten vier gevallen worden onderscheiden:
 - a) Het gewoon, gedeeltelijk of volledig verwerven van het maatschappelijk kapitaal van een bestaande onderneming zonder inbreng van nieuw kapitaal vormt met betrekking tot die onderneming geen steunmaatregel.
 - b) Er is evenmin sprake van staatssteun bij het inbrengen van nieuw kapitaal in ondernemingen, indien die inbreng geschiedt in omstandigheden welke aanvaardbaar zouden zijn voor een particulier investeerder die volgens de in een markteconomie normale gebruiken handelt. Dat is a priori het geval:
 - bij de oprichting van nieuwe ondernemingen met de overheid als enige, grootste of kleinere aandeelhouder, indien de overheid beantwoordt aan de criteria van een kapitaalverstrekker volgens de in een markteconomie normale voorwaarden;
 - bij de inbreng van nieuw kapitaal in overheidsondernemingen, indien die kapitaal inbreng beantwoordt aan de behoefte aan nieuwe investeringen en de daarmee direct verband houdende kosten, met dien verstande dat de sector waarbinnen de onderneming haar activiteiten uitoefent binnen de EER niet wordt gekenmerkt door overcapaciteit en dat de financiële positie van die onderneming gezond is;
 - bij de verhoging van de participatie van de overheid in het kapitaal van de ondernemingen, wanneer deze verhoging in verhouding is tot het aantal in het bezit van de overheid zijnde aandelen en gepaard gaat met een gelijktijdige inbreng van kapitaal door een particulier aandeelhouder. De participatie van de particuliere investeerder moet van reële economische betekenis zijn;

⁽¹⁾ Dit hoofdstuk komt overeen met het Bulletin van de EG 9-1984 over de toepassing van de artikelen 92 en 93 van het EEG-Verdrag op overheidsparticipaties (punt 9 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst).

⁽²⁾ Daaronder zijn de overheidsondernemingen als omschreven in artikel 2 van de richtlijn van de Commissie van 25. 6. 1980 betreffende de doorzichtigheid van de financiële betrekkingen tussen de Lid-Staten en openbare bedrijven begrepen (PB nr. L 195 van 29. 7. 1980, blz. 35).

- bij participaties die, hoewel zij beantwoorden aan een van de onder de laatste twee streepjes van punt c) hierna bedoelde voorwaarden, betrekking hebben op KMO's, die ten gevolge van hun kleine omvang geen voldoende garanties kunnen bieden aan particuliere financiers maar waarvan de vooruitzichten niettemin een overheidsparticipatie kunnen rechtvaardigen die de nettoactiva van die ondernemingen of de omvang van de particuliere investeringen in diezelfde ondernemingen overschrijden;
 - wanneer de investering om strategische redenen (afzet, bevoorrading) van dien aard is dat het nemen van de participatie kan worden beschouwd als normaal voor een kapitaalverstreker, ofschoon de rentabiliteit van de investering op zich zal laten wachten;
 - wanneer de ontwikkelingsmogelijkheden van de betrokken onderneming, samen met de innovatiecapaciteit die voortvloeit uit de gezamenlijke investeringen, het mogelijk maakt het inbrengen van kapitaal te beschouwen als een belegging waaraan een bepaald risico verbonden is maar waarvan op termijn mag worden verwacht dat zij renderen zal.
- c) Er is daarentegen sprake van staatssteun bij de inbreng van nieuw kapitaal in ondernemingen, indien die inbreng geschiedt in omstandigheden welke niet aanvaardbaar zouden zijn voor een particulier investeerder die handelt volgens de in een markteconomie normale voorwaarden.

Dat is het geval wanneer:

- de financiële positie van de onderneming en met name de structuur en de omvang van de schuldenlast zodanig zijn dat het niet gerechtvaardigd lijkt, binnen een redelijke termijn, te rekenen op een normaal rendement (in dividenden of in waarde) van de geïnvesteerde kapitalen;
 - de onderneming, alleen uit hoofde van een te kleine brutozelffinancieringsmarge, niet in staat zou zijn op de kapitaalmarkt de nodige financiële middelen voor een investeringsprogramma te verkrijgen;
 - de participatie een tijdelijke participatie is, waarvan de duur en de prijs van overdracht vooraf vastgesteld zijn, zodat het voor de kapitaalverstreker resulterende rendement aanzienlijk kleiner is dan de vergoeding die hij terecht had mogen verwachten van een belegging voor een vergelijkbare termijn op de kapitaalmarkt;
 - de overheidsparticipatie de totale of gedeeltelijke overname of voortzetting betreft van de niet-levensvatbare activiteiten⁽¹⁾ van een onderneming in moeilijkheden, via de oprichting van een nieuwe juridische entiteit;
 - bij een kapitaalinjectie ten behoeve van ondernemingen waarvan het kapitaal tussen particuliere en openbare aandeelhouders is verdeeld, de overheidsparticipatie naar verhouding aanzienlijk groter is dan die van haar oorspronkelijk aandeel en de relatief kleinere deelneming van de particuliere aandeelhouders in hoofdzaak moet worden toegeschreven aan de slechte rentabiliteitsvooruitzichten van de onderneming;
 - de omvang van de participatie de reële waarde van de betrokken onderneming (nettoactiva, eventueel met inbegrip van de goodwill- of know-how-waarde) overschrijdt, met dien verstande dat het niet gaat om de ondernemingen bedoeld onder het vierde streepje van b).
- d) Het is mogelijk dat sommige participatienemingen niet kunnen worden ingedeeld in de onder b) en c) omschreven categorieën en dat dus niet a priori kan worden vastgesteld of het gaat om een steunmaatregel of niet.

In sommige gevallen mag evenwel worden vermoed dat het om steun gaat.

Dit is met name het geval wanneer:

- de financiële verrichting van de overheid een combinatie is van een participatieneming en andere maatregelen waarvan op grond van artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst kennisgeving moet worden gedaan;
 - participaties worden genomen in bepaalde met specifieke moeilijkheden kampende sectoren in niet onder c) bedoelde omstandigheden. Wanneer de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA heeft vastgesteld dat een sector lijdt aan structurele overcapaciteit kan zij namelijk, ondanks het feit dat de meeste gevallen onder c) zullen kunnen worden ingedeeld, het nodig achten toezicht te houden op alle participatienemingen in die sector, met inbegrip van die bedoeld onder b).
- (7) Onverminderd het recht van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA om de EVA-Staten te allen tijde om inlichtingen te verzoeken, worden de verplichtingen van de EVA-Staten in het onderstaande nader uiteengezet.
- (8) In het in punt 6, onder a), bedoelde geval is het niet nodig de EVA-Staten een bijzondere verplichting op te leggen.

⁽¹⁾ Hiermee wordt niet bedoeld de terugkoop zonder meer van activa van een onderneming die failliet is of wordt geliquideerd.

- (9) In de in punt 6, onder b), bedoelde gevallen vraagt de Toezichthoudende Autoriteit de EVA-Statens achteraf in de vorm van periodieke, in beginsel jaarlijkse verslagen over de door de financiële organen en direct door de openbare instanties genomen participaties. Die informatie moet, eventueel in het kader van de verslagen van de financiële organen, minstens de volgende gegevens bevatten:
- naam van de participerende instelling of overheidsinstantie;
 - naam van de begunstigde onderneming;
 - omvang van de participatie;
 - omvang van het kapitaal van de onderneming vóór de betreffende participatieneming;
 - sector waarin de onderneming actief is;
 - aantal werknemers.
- (10) Voor de gevallen bedoeld in punt 6, onder c), zijn de EVA-Statens, aangezien het om staatssteun gaat, verplicht overeenkomstig artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst deze steunmaatregelen vooraf aan te melden.
- (11) Over de gevallen bedoeld in punt 6, onder d), waarvoor het vooraf niet mogelijk is vast te stellen of het al dan niet om staatssteun gaat, moet aan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA a posteriori kennisgeving worden gedaan aan de hand van periodieke, in beginsel jaarlijkse, verslagen van de EVA-Statens overeenkomstig de voorwaarden omschreven in punt 9.
- (12) Over de gevallen bedoeld in punt 6, onder d), waarvoor er een vermoeden van staatssteun bestaat, moet de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA voorafgaand kennisgeving krijgen. Na de haar verstrekte gegevens te hebben onderzocht en binnen een termijn van 15 werkdagen, beslist de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA of de gegevens al dan niet moeten worden beschouwd als kennisgeving in de zin van artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst.
- (13) Zonder afbreuk te doen aan de bevoegdheid van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA om over concrete gevallen informatie te vragen, is de verplichting om a posteriori stelselmatig informatie te verstrekken, niet van toepassing op participaties in de ondernemingen die niet groter zijn dan de omvang die door een van de volgende criteriumcijfers wordt aangegeven:
- totaal van de balans: 4 miljoen ecu
 - nettobedrag van de omzet: 8 miljoen ecu
 - aantal werknemers: 250.
- (14) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zal op grond van de opgedane ervaring deze criteria kunnen aanpassen.
- (15) Overigens zijn er bepaalde vormen van door de EVA-Statens genomen maatregelen welke, zonder de kenmerken van kapitaalverstrekkingen in de vorm van overheidsparticipaties te vertonen, voldoende gelijkenis vertonen om hiermee te worden gelijkgesteld. Dat is met name het geval voor kapitaalinjecties in de vorm van converteerbare obligatieleningen of van leningen waarvan het financiële rendement ten minste gedeeltelijk afhankelijk is van de financiële resultaten van de onderneming. De criteria van punt 6 zijn eveneens voor die vormen van maatregelen van toepassing en de EVA-Statens dienen bijgevolg ten aanzien daarvan te voldoen aan de in de punten 7 tot en met 14 omschreven verplichtingen.
20. TOEPASSING VAN DE BEPALINGEN BETREFFENDE STAATSSTEUN OP OPENBARE BEDRIJVEN IN DE INDUSTRIESECTOR ⁽¹⁾
- 20.1. *Inleiding*
- (1) Een strengere toepassing van het beleid inzake overheidssteun is noodzakelijk voor een succesvolle werking van de EER-Overeenkomst. Een van de gebieden die in dit verband de aandacht verdienen, is dat van de openbare bedrijven, waar behoefte is aan een grotere doorzichtigheid en aan de ontwikkeling van een beleid. Uit de door de EG-Commissie opgedane ervaring blijkt het volgende:
- in tal van gevallen is er in de steuncodes voor openbare bedrijven uitsluitend sprake van kapitaalbreng, en niet van andere vormen van beschikbaarstelling van openbare middelen;

⁽¹⁾ Dit hoofdstuk komt overeen met de mededeling van de Commissie aan de Lid-Statens betreffende de toepassing van de artikelen 92 en 93 van het EEG-Verdrag en van artikel 5 van Richtlijn 80/723/EEG van de Commissie op openbare bedrijven in de industriesector.

- bovendien hebben die codes in het algemeen uitsluitend betrekking op verliesgevende openbare bedrijven;
 - ten slotte blijkt ook dat een belangrijk gedeelte van de staatssteun aan openbare bedrijven die is toegekend via andere dan goedgekeurde steunregelingen (waarop ook particuliere bedrijven een beroep kunnen doen), niet aangemeld worden op basis van de bestaande regels.
- (2) In dit hoofdstuk wordt in de eerste plaats aandacht besteed aan de in punt 1 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst ⁽¹⁾ bedoelde richtlijn, hierna de richtlijn inzake doorzichtigheid genoemd, en in de tweede plaats aan het beginsel dat wanneer de Staat een onderneming financiert op voorwaarden die voor een particuliere investeerder onder normale marktvoorwaarden onaanvaardbaar zouden zijn, er sprake is van staatssteun. Voort wordt uiteengezet hoe de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de doorzichtigheid wil vergroten door dit beginsel onder alle omstandigheden op alle vormen van beschikbaarstelling van openbare middelen en op alle ondernemingen toe te passen.
- (3) Dit hoofdstuk handelt niet over het vraagstuk van de verenigbaarheid van steunmaatregelen op grond van een van de in de EER-Overeenkomst genoemde afwijkingen en blijft beperkt tot de industriesector. Dit staat er evenwel niet aan in de weg dat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de hier beschreven benadering van toepassing in individuele gevallen of in sectoren buiten de industriesector, naar gelang deze principes op deze uitgesloten sectoren kunnen worden toegepast, wanneer zij van oordeel is dat zulks noodzakelijk is om te bepalen of er sprake is van staatssteun.

20.2. *Openbare bedrijven en de mededingingsregels*

- (1) De EER-Overeenkomst is neutraal inzake de keuze die een Lid-Staat van de EU of een EVA-Staat kan maken tussen openbaar en particulier eigendomsrecht en laat het recht van een Staat om een gemengde economie te voeren onverlet (artikel 125). Toch bepaalt de EER-Overeenkomst dat de algemene mededingingsregels ook betrekking hebben op openbare bedrijven (artikel 59, lid 1). In artikel 59, lid 2, is voorzien in een specifieke afwijking van de algemene regel van artikel 59, lid 1, die erop neerkomt dat de mededingingsregels van toepassing zijn op alle openbare bedrijven, met inbegrip van de ondernemingen belast met het beheer van diensten van algemeen economisch belang of die het karakter dragen van een fiscaal monopolie, voor zover de toepassing daarvan de vervulling, in feite of in rechte, van de hun toevertrouwde bijzondere taak niet verhindert. De ontwikkeling van het handelsverkeer mag niet worden beïnvloed in een mate die strijdig is met het belang van de overeenkomstsluitende partijen. In het kader van de regels inzake staatssteun betekent dit dat steun aan openbare bedrijven, zoals elke andere vorm van steun aan particuliere ondernemingen, vooraf moet worden aangemeld bij de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA om na te gaan of de betrokken steunmaatregelen vallen onder artikel 61, lid 1. Indien zij onder artikel 61, lid 1, vallen, staat het aan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA te bepalen of een van de algemene afwijkingen zoals bedoeld in de EER-Overeenkomst van toepassing is, zodat de steunmaatregel verenigbaar wordt met de werking van de EER-Overeenkomst. De rol van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is dan ook ervoor te zorgen dat openbare noch particuliere ondernemingen bij de toepassing van de mededingingsregels worden gediscrimineerd.
- (2) De richtlijn inzake doorzichtigheid legt de EVA-Statens de verplichting op ervoor te zorgen dat de stroom van openbare middelen naar openbare bedrijven en de besteding van die middelen geheel doorzichtig wordt gemaakt (artikel 1). De EVA-Statens verschaffen aan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA wanneer deze het nodig acht, de informatie waarvan wordt gesproken in artikel 1, alsmede alle noodzakelijke inlichtingen, onder andere de vooropgestelde doelstellingen (artikel 5). Die doorzichtigheid betreft weliswaar alle openbare middelen, maar de volgende worden uitdrukkelijk vermeld als vallende onder de toepassing van de regeling:
- vergoeding van bedrijfsverliezen;
 - kapitaalbreng of dotatie;
 - inbreng „à fonds perdu” en leningen tegen gunstige voorwaarden;
 - verlening van financiële voordelen door het achterwege laten van de inning van winsten of vorderingen;
 - het afzien van een normale beloning voor de aangewende openbare middelen;
 - vergoeding van door overheden opgelegde lasten.

⁽¹⁾ De in punt 1 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst bedoelde maatregelen betreffende de doorzichtigheid in de financiële betrekkingen tussen Lid-Statens en openbare bedrijven.

- (3) De doorzichtigheid van de beschikbaarstelling van openbare middelen moet worden bereikt, ongeacht de wijze van beschikbaarstelling. Bijgevolg vallen niet alleen de rechtstreekse beschikbaarstelling van middelen door de overheden aan openbare bedrijven, maar ook indirecte geldstromen uit andere openbare bedrijven waarop de overheid een dominerende invloed heeft (artikel 2), onder de toepassing van de richtlijn inzake doorzichtigheid.
- (4) De wettelijkheid van de richtlijn inzake doorzichtigheid werd door het Hof van Justitie bevestigd in zijn arrest van 6 juli 1982 ⁽¹⁾.
- (5) De door het Hof met betrekking tot de richtlijn inzake doorzichtigheid ontwikkelde principes zijn thans vaste jurisprudentie. Uit EER-oogpunt kunnen deze principes als volgt worden samengevat:
 - de door de richtlijn voorgeschreven doorzichtigheid en informatieverstrekking op verzoek zijn noodzakelijk en maken geen inbreuk op het evenredigheidsbeginsel;
 - de richtlijn eerbiedigt het beginsel van de neutrale behandeling van de openbare en particuliere ondernemingen;
 - de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA heeft er met het oog op het toezicht op de naleving van artikel 61 van de EER-Overeenkomst en artikel 1 van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst een rechtmatig belang bij:
 - te worden geïnformeerd over alle vormen van beschikbaarstelling van openbare middelen aan openbare bedrijven;
 - en
 - dat openbare middelen aan openbare bedrijven beschikbaar worden gesteld, zowel wanneer die rechtstreeks door de overheden als wanneer die indirect door openbare bedrijven worden verstrekt.

20.3. *Criteria die worden gehanteerd om te bepalen of er sprake is van steun*

- (1) Wanneer openbare bedrijven, zoals particuliere ondernemingen, middelen verkrijgen in het kader van door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA goedgekeurde doorzichtige steunregelingen, kan er geen twijfel over bestaan dat er sprake is van steun en onder welke voorwaarden die door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is goedgekeurd. Met betrekking tot de andere vormen van beschikbaarstelling van openbare middelen waarvan sprake is in de richtlijn inzake doorzichtigheid, is de situatie echter niet altijd zo duidelijk. Onder bepaalde omstandigheden kunnen openbare bedrijven voordeel halen uit de aard van hun betrekkingen met de overheden, wanneer deze bij de beschikbaarstelling van de openbare middelen hun rol als gewone eigenaar te buiten gaan. Met het oog op het neutraliteitsbeginsel moet het steungehalte van de maatregel worden bepaald als het verschil tussen de voorwaarden waarop de middelen door de Staat aan het openbare bedrijf ter beschikking zijn gesteld en de voorwaarden waarop een particuliere investeerder het aanvaardbaar zou vinden middelen ter beschikking te stellen van een vergelijkbare particuliere onderneming, aangenomen dat de particuliere investeerder onder normale omstandigheden in een vrije-markteconomie handelt. Het feit dat de mededinging steeds algemener en meer intens wordt, zowel op het vlak van de wereldhandel als op het communautaire vlak, heeft een grote weerslag op de Europese ondernemingen, bij voorbeeld met betrekking tot onderzoek en ontwikkeling, de investeringsstrategieën en hun financiering. De openbare en particuliere ondernemingen in dezelfde sectoren en in vergelijkbare economische en financiële omstandigheden moeten, wat deze financiering betreft, op gelijkaardige wijze behandeld worden. Indien openbare middelen op gunstiger voorwaarden (in economische termen wil dat zeggen goedkoper) beschikbaar worden gesteld dan door een particuliere ondernemer met een particulier bedrijf met een vergelijkbare financiële en concurrentiepositie het geval zou zijn, geniet het openbare bedrijf een voordeel dat particuliere ondernemingen van hun eigenaars niet kunnen krijgen. Tenzij de voordeligere beschikbaarstelling van openbare middelen als steun wordt beschouwd en in het licht van een van de afwijkingen van de Overeenkomst wordt beoordeeld, wordt inbreuk gemaakt op het beginsel van de neutrale behandeling van openbare en particuliere ondernemingen.
- (2) Het criterium van de investeerder die tegen normale marktvoorwaarden handelt, dat wordt gebruikt zowel om te bepalen of er sprake is van steun als om, in het bevestigende geval, het steungehalte te berekenen, is door de Commissie gevolgd en toegepast in vele individuele gevallen ⁽²⁾. Er heeft zich ook een aantal gevallen voorgedaan waarin de Commissie duidelijk heeft

⁽¹⁾ Gevoegde zaken 188/80 tot en met 190/80, *Frankrijk, Italië en het Verenigd Koninkrijk/Commissie*, Jurispr. 1982, blz. 2545.

⁽²⁾ Verwezen kan worden naar de beschikkingen Meura (PB nr. L 276 van 19. 10. 1984, blz. 34), Leeuwarden (PB nr. L 277 van 29. 9. 1982, blz. 15), Intermills I (PB nr. L 280 van 2. 10. 1982, blz. 30), Boch/Noviboch (PB nr. L 59 van 27. 2. 1985, blz. 21), Boussac (PB nr. L 352 van 15. 12. 1987, blz. 42), Alfa-Fiat (PB nr. L 394 van 31. 5. 1989, blz. 9), Pinault-Isoroy (PB nr. L 119 van 7. 5. 1988, blz. 38), Fabelta (PB nr. L 62 van 3. 3. 1984, blz. 18), Ideal Spun (PB nr. L 283 van 27. 10. 1984, blz. 42), Renault (PB nr. L 220 van 11. 8. 1988, blz. 30), ENI-Lanerossi (PB nr. L 16 van 20. 1. 1989, blz. 52), Veneziana Vetro (PB nr. L 166 van 16. 6. 1989, blz. 60), Quimigal (PB nr. C 188 van 28. 7. 1990, blz. 3), CDF/Orkam (PB nr. C 198 van 7. 8. 1990, blz. 2).

verklaard dat kapitaalinjecties door de Staat niet neerkwamen op steun omdat redelijkerwijs een passende beloning door middel van dividend of kapitaalwaarde kon worden verwacht ⁽¹⁾.

- (3) Op te merken valt dat het niet van belang is of het in een openbaar bedrijf geïnjecteerde kapitaal rechtstreeks van de Staat of indirect van een staatsholding of andere openbare bedrijven afkomstig is.
- (4) Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen heeft het criterium van de investeerder tegen marktvoorwaarden eveneens aanvaard als een geschikt criterium om te bepalen of er sprake is van steun. Het Hof heeft geoordeeld dat, wanneer het maatschappelijk kapitaal van een onderneming nagenoeg geheel in handen van de overheid is, met name moet worden beoordeeld of een particuliere aandeelhouder in gelijkaardige omstandigheden, op grond van de te verwachten rendabiliteit en afgezien van elke overweging van sociale aard of van regionaal of sectorieel beleid, een dergelijke kapitaalbreng zou hebben gedaan ⁽²⁾. Het Hof heeft het criterium van de investeerder tegen marktvoorwaarden nog verfijnd door een onderscheid te maken tussen een particuliere investeerder die, zelfs speculatieve, vooruitzichten heeft op korte termijn en een particuliere participatiemaatschappij met langere-termijnperspectieven. Het is noodzakelijk duidelijk te maken dat indien het gedrag van een particuliere investeerder, waarmee de tussenkomst van de openbare investeerder moet worden vergeleken, niet noodzakelijkerwijs dat is van een gewone investeerder die zijn kapitaal belegt met het oog op rentabilisering op min of meer lange termijn, het ten minste dat moet zijn van een particuliere participatiemaatschappij of van een groep particuliere ondernemingen die een globale of sectoriële structurele politiek voeren, en geleid worden door perspectieven inzake rentabiliteit op langere termijn. Een particuliere investeerder kan redelijkerwijze het nodige kapitaal aanbrengen om de overleving te verzekeren van een onderneming die tijdelijke moeilijkheden kent, maar die, eventueel na een herstructurering, in staat zou zijn haar rentabiliteit terug te vinden. Een moedermaatschappij kan gedurende een korte periode ook verliezen van een van haar dochterondernemingen dragen ten einde de stopzetting van activiteit van deze laatste in de beste omstandigheden te laten verlopen. Dergelijke beslissingen kunnen niet alleen zijn ingegeven door de waarschijnlijkheid er rechtstreeks winst uit te halen, maar ook door andere overwegingen, zoals het behoud van het imago van de groep, of de heroriëntering van de activiteiten. Evenwel, wanneer de inbreng van kapitaal geen enkel uitzicht biedt op rentabiliteit, zelfs niet op lange termijn, moeten dergelijke injecties worden aangemerkt als steun ⁽³⁾.

20.4. *Grotere doorzichtigheid van het beleid*

- (1) Een van de oogmerken van dit hoofdstuk is de doorzichtigheid te vergroten door steuncodes meer systematisch toe te passen:
- op alle openbare bedrijven, ongeacht hun situatie, en niet alleen op verliesgevende bedrijven;
 - op alle vormen van openbare financiering zoals bedoeld in de richtlijn inzake doorzichtigheid (artikel 3), met name op leningen, garanties en rendementsbeperkingen, en niet alleen op kapitaalbrengen.
- (2) Deze grotere doorzichtigheid van het beleid dient tot stand te worden gebracht door het criterium van de investeerder tegen marktvoorwaarden ondubbelzinnig toe te passen op openbare bedrijven onder alle omstandigheden en op alle vormen van openbare financiering die onder de richtlijn inzake doorzichtigheid vallen. Het criterium van de investeerder tegen marktvoorwaarden wordt toegepast omdat het een geschikt instrument is om elk financieel voordeel te meten dat een overheidsbedrijf mogelijk ten opzichte van een particuliere onderneming geniet, en het tevens de neutrale behandeling van openbare en particuliere ondernemingen garandeert.

20.5. *Hanteerbaarheid van het criterium van de investeerder tegen marktvoorwaarden*

- (1) Opgemerkt moet worden dat er zich bij de toepassing van het criterium van de investeerder tegen marktvoorwaarden bepaalde moeilijkheden blijken voor te doen. Het is derhalve gerechtvaardigd enkele bijkomende verduidelijkingen aan te brengen. Het is niet de bedoeling van de Toezichhoudende Autoriteit van de EVA haar eigen oordeel in de plaats van dat van de investeerder te stellen. Verzoeken om extra financiering brengen natuurlijk voor openbare bedrijven en overheden, zoals voor particuliere ondernemingen en particuliere kapitaalverstrekkers, met zich mee dat het risico en

⁽¹⁾ Verwezen kan worden naar beschikkingen CDF/Orkem, in gedeelten, (op. cit.), Quimigal, in gedeelten, (op. cit.), Intermills II (Bulletin EG 4-1990, punt 1.1.34) en Ernaelsteen (18e Verslag over het mededingingsbeleid, punten 212 en 213).

⁽²⁾ Zaak 40/85, *België/Commissie*, Jurispr. 1986, blz. 2321.

⁽³⁾ Zaken C 305/89, *Italië/Commissie (Alfa)*, Jurispr. 1991, blz. I-1603 en C 303/88, *Lanerossi*, Jurispr. 1991, blz. 1433.

het vermoedelijke resultaat van het project moeten worden geanalyseerd. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA geeft er zich rekenschap van dat openbare bedrijven, zoals particuliere ondernemingen, bij deze analyse van het risico een beroep moeten doen op hun ondernemerskwaliteiten, hetgeen geleet op de aard van de zaak de investeerder een ruime beoordelingsmarge laat. Zolang de beoordeling van de investeerder binnen deze ruime marge blijft, kan er van staatssteun geen sprake zijn. Rekening houdend met de verantwoording voor de verstrekking van de middelen moet de EVA-Staat beslissen of een aanmelding overeenkomstig het bepaalde in artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst noodzakelijk is. In die context kan het nuttig zijn de punten 6, onder d), en 12 van hoofdstuk 19 van deze richtsnoeren in herinnering te brengen. Tenzij er geen objectieve basis is om redelijkerwijze te verwachten dat een investering een voldoende rendement zal opleveren, dat voor een particuliere investeerder die in een vergelijkbare particuliere onderneming tegen normale marktvoorwaarden handelt aanvaardbaar zou zijn, is er geen sprake van staatssteun, zelfs wanneer de financiering geheel of gedeeltelijk met de openbare middelen geschiedt. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is niet voornemens investeringsprojecten vooraf te onderzoeken, tenzij vooraf een aanmelding overeenkomstig artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst plaatsvindt.

- (2) Er is geen sprake van dat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA haar kennis van de afloop van een geval zal gebruiken om te stellen dat het verstrekken van openbare middelen in dat geval als staatssteun moet worden beschouwd, uitsluitend op grond van het feit dat het daadwerkelijke rendement onvoldoende was. Alleen wanneer de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA van mening is dat er bij een project geen objectieve of bonafide redenen aanwezig waren om een voldoende rendement te verwachten op het ogenblik dat de investerings-/financieringsbeslissing werd genomen, kan de tussenkomst behandeld worden als staatssteun. Uitsluitend in dergelijke gevallen worden middelen goedkoper ter beschikking gesteld dan een particuliere onderneming ze zou kunnen krijgen en omvat deze beschikbaarstelling met andere woorden een steunelement. Het spreekt vanzelf dat, wegens de risico's die eigen zijn aan elke investering, niet alle projecten met succes zullen worden bekroond en dat sommige investeringen een lager rendement dan normaal zullen geven of zelfs op een volledige mislukking zullen uitdraaien. Dit geldt ook voor particuliere investeerders. Met de beschreven benadering wordt bovendien niet gediscrimineerd tussen projecten die op korte en projecten die op lange termijn moeten renderen, zolang de risico's op het ogenblik waarop de investeringsbeslissing wordt genomen op passende en objectieve wijze worden beoordeeld en in aanmerking genomen, zoals een particuliere investeerder dat zou doen.
- (3) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA beseft dat met betrekking tot de investeringsbeslissingen van een ondernemer een ruime beoordelingsmarge in acht moet worden genomen. Het criterium van de investeerder tegen marktvoorwaarden moet echter wel worden toegepast wanneer er voor de verstrekking van openbare middelen redelijkerwijze geen andere plausibele verklaring is dan ze als staatssteun te beschouwen. Deze aanpak moet ook worden gevolgd bij elke interne subsidiëring van een onrendabele afdeling van een openbaar concern door een winstgevende afdeling. In particuliere ondernemingen geschieden dergelijke overdrachten ofwel wanneer de betrokken onderneming een strategisch plan heeft dat op lange termijn een reëel uitzicht op winst biedt, ofwel wanneer de onderlinge subsidiëring het concern in zijn geheel een nettowinst oplevert. Bij interne subsidiëring in openbare participatiemaatschappijen zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA rekening houden met soortgelijke strategische doelstellingen. Onderlinge subsidiëring zal slechts als steun worden beschouwd wanneer de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA van mening is dat er voor de overdracht van middelen geen andere redelijke verklaring is dan dat er steun wordt verleend. Bepaalde ondernemingen, particuliere of openbare, zijn dikwijls om fiscale of andere redenen in meerdere juridisch onderscheiden dochterondernemingen verdeeld. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zal echter doorgaans geen inlichtingen opvragen omtrent de overdracht van middelen tussen dergelijke dochterondernemingen.
- (4) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is zich tevens bewust van de verschillende houding die een investeerder tegen marktvoorwaarden wellicht aanneemt ten aanzien van een minderheidsparticipatie in een bedrijf aan de ene kant en de volledige zeggenschap over een groot concern aan de andere kant. De eerstgenoemde relatie zal vaak als een eerder speculatief of zelfs kortetermijnbelang kunnen worden beschouwd, terwijl de laatstgenoemde meestal een lange-termijnbelang impliceert. Wanneer de overheid met andere woorden zeggenschap heeft over een afzonderlijk openbaar bedrijf of een groep van bedrijven, zal zij normaliter minder worden geleid door louter winstbejag op korte termijn dan wanneer zij slechts een minderheidsaandeel zou hebben dat geen zeggenschap verleent, en zal zij dienovereenkomstig alles in een langer tijdsperspectief zien. Bij de vergelijking van het gedrag van de overheid met dat van de als maatstaf geldende investeerder tegen marktvoorwaarden zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA dan ook rekening houden met de aard van de overheidsparticipatie. Deze opmerking geldt trouwens ook bij de beoordeling van verzoeken om extra middelen met het oog op de financiële herstructurering van het bedrijf, en niet alleen bij verzoeken om middelen voor de financiering van specifieke projecten⁽¹⁾. Voorts is de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zich ervan bewust dat de houding van een investeerder tegen marktvoorwaarden over het algemeen gunstiger is ten aanzien van verzoeken om extra

⁽¹⁾ Dit kan in het bijzonder van belang zijn voor overheidsbedrijven die door de overheid als eigenaar met opzet ondergekapitaliseerd zijn om andere dan commerciële motieven (bij voorbeeld beperkingen van de overheidsuitgaven).

financiering wanneer de betrokken onderneming of het betrokken concern bij vroegere investeringen meestal garant stond voor een behoorlijke opbrengst aan dividend of vermogensaanwas. Wanneer een bedrijf in dit opzicht in het verleden slechter heeft gepresteerd dan soortgelijke bedrijven, wordt een verzoek om extra financiële middelen door een particuliere investeerder/eigenaar normaliter sceptischer bekeken. Wanneer deze extra financiering noodzakelijk is om de waarde van de gehele investering te beschermen, mag worden aangenomen dat de overheid evenals een particulier investeerder rekening houdt met deze ruimere context wanneer moet worden afgewogen of het toezeggen van nieuwe middelen commercieel te verantwoorden is. Wanneer ten slotte wordt besloten een tak van de werkzaamheid op te geven wegens een te geringe rentabiliteit op middellange of lange termijn, is het normaal dat een openbaar concern, evenals een particulier concern, de omvang en de termijn voor de inkrimping vastlegt met inachtneming van de gevolgen voor de algemene geloofwaardigheid en structuur van het concern.

- (5) Bij de beoordeling van elk verzoek om extra middelen wil een aandeelhouder logischerwijs beschikken over alle noodzakelijke informatie om te kunnen bepalen of het verantwoord is op dat verzoek in te gaan. De omvang en de gedetailleerdheid van de door de betrokken onderneming verstrekte gegevens kunnen variëren naar gelang van de aard en de omvang van de gewenste financiële middelen, de verhouding tussen de onderneming en de aandeelhouder en zelfs de mate waarin de onderneming er in het verleden in slaagde een behoorlijk rendement te geven ⁽¹⁾. Een investeerder tegen marktvoorwaarden zal normaliter geen bijkomende financiële middelen verstrekken zonder over voldoende informatie te beschikken. Soortgelijke overwegingen moeten normaliter ook gelden voor overheidsbedrijven die financiële middelen nodig hebben. Deze financiële informatie in de vorm van het overleggen van alle dienstige bescheiden dient op verzoek van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA te worden verstrekt, indien deze van oordeel is dat de beoordeling van de investeringsvoorstellen op hun mogelijke steungehalte daardoor wordt vergemakkelijkt ⁽²⁾.
- (6) Wegens het beroepsgeheim zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de informatie die haar wordt verstrekt aan niemand doorgeven. Om die reden zullen investeringsprojecten door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA niet vooraf worden onderzocht, behalve wanneer er sprake is van steun en voorafgaande aanmelding overeenkomstig artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst vereist is. Wanneer zij evenwel goede redenen heeft om aan te nemen dat er bij de verstrekking van financiële middelen aan openbare bedrijven steun zou kunnen worden verleend, kan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA uit hoofde van haar bevoegdheden in het kader van artikel 61 van de EER-Overeenkomst en artikel 1 van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst de EVA-Statens verzoeken om de nodige inlichtingen om te kunnen bepalen of er in het betrokken geval al dan niet van steun kan worden gesproken.

20.6. *Verenigbaarheid van de steun*

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA erkent dat wanneer een Staat beslist als overheid bedrijven in eigendom te hebben, daaraan niet steeds in hoofdzaak commerciële doelstellingen ten grondslag liggen. Overheidsbedrijven worden soms geacht bovenop hun normale commerciële werkzaamheden ook nog niet-commerciële functies te vervullen. Zo kunnen bij voorbeeld overheidsbedrijven in sommige EVA-Statens gebruikt worden als motor voor de economie, in het kader van inspanningen tegen recessie, om industrieën in moeilijkheden te herstructureren, of als katalysator voor regionale ontwikkeling. Er kan van overheidsbedrijven worden verwacht dat zij zich vestigen in minder ontwikkelde regio's, waar de kosten hoger zijn, of dat zij hun personeelsbestand handhaven op een hoger niveau dan strikt commercieel noodzakelijk. Voorts kan het verrichten van bepaalde diensten een „openbare dienst“-element inhouden, dat eventueel zelfs door middel van politieke of wettelijke verplichtingen kan worden afgedwongen. Deze niet-commerciële doelstellingen/functies (d.w.z. sociale goederen) hebben een kostprijs die uiteindelijk door de Staat (de belastingbetaler) dient te worden gefinancierd, ofwel in de vorm van nieuwe middelen (bij voorbeeld kapitaalbreng), ofwel door een lager rendement van het geïnvesteerde kapitaal. Deze subsidiëring van de verstrekking van openbare diensten kan onder bepaalde omstandigheden de mededinging vervalsen. Tenzij een van de afwijkingen van de EER-Overeenkomst van toepassing is, brengt het opleggen van deze niet-commerciële doelstellingen aan openbare bedrijven niet mee dat de mededingingsregels op hen niet van toepassing zijn.
- (2) Wil de Toezichthoudende Autoriteit de verplichtingen nakomen die de EER-Overeenkomst haar oplegt, dan moet zij kunnen beschikken over de nodige gegevens om te kunnen bepalen of de geldstroom naar openbare bedrijven steun oplevert, om de omvang van die steun te kunnen

⁽¹⁾ Minderheidsaandeelhouders die geen „inside“-informatie hebben over de exploitatie van het bedrijf, zullen wellicht een meer formele verantwoording verlangen voor het verstrekken van middelen dan een houder van een zeggenschapsdeelneming, die wellicht in het bestuur betrokken is bij het uitstippelen van de strategie en reeds kennis heeft van gedetailleerde informatie over de financiële toestand van de onderneming.

⁽²⁾ Het verstrekken van deze inlichtingen op verzoek valt binnen de werkingssfeer van de verificatiebevoegdheden van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA inzake steun overeenkomstig de artikelen 3 en 61 van de EER-Overeenkomst, artikel 1 van Protocol 3 bij en artikel 3 van de Toezichtovereenkomst en overeenkomstig artikel 1, onder c), van de richtlijn inzake doorzichtigheid, dat voorschrijft dat doorzichtigheid moet worden verschaft over de daadwerkelijke besteding van de openbare middelen.

berekenen en om vervolgens te kunnen vaststellen of een van de in de EER-Overeenkomst bedoelde afwijkingen van toepassing is. Dit hoofdstuk heeft uitsluitend ten doel de betrokken geldstromen doorzichtig te maken, hetgeen een noodzakelijke stap is. Op het bepalen, als tweede stap, of de eventuele geconstateerde steun verenigbaar is, wordt niet ingegaan omdat de beslissing daarover wordt genomen overeenkomstig de beginselen die de Toezichthoudende Autoriteit ter zake hanteert.

20.7. *Vormen van financiering de Staat*

- (1) Bij haar beslissing over de vraag of een bepaalde beschikbaarstelling van openbare middelen aan openbare bedrijven een steunmaatregel oplevert, maakt de Toezichthoudende Autoriteit uitdrukkelijk melding van de hieronder besproken factoren voor elk type van financiering waarop deze mededeling betrekking heeft — kapitaalbrengen, garanties, leningen, beperkt rendement van het kapitaal⁽¹⁾. Deze factoren worden verstrekt om de EVA-Statens een houvast te geven met betrekking tot het standpunt dat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in concrete gevallen zou kunnen innemen. Bij de tenuitvoerlegging van dit beleid zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA rekening houden met de hanteerbaarheid van het hierboven beschreven criterium van de investeerder tegen marktvoorwaarden.

20.7.1. *Inbreng van kapitaal*

- (1) Een kapitaalbreng wordt als een steunmaatregel beschouwd wanneer deze plaatsvindt onder omstandigheden die voor een particuliere investeerder die handelt onder normale marktvoorwaarden niet aanvaardbaar zouden zijn. Hiermee wordt een situatie bedoeld waarin de structuur en de toekomstverwachtingen van het bedrijf van dien aard zijn dat een normale opbrengst (aan dividenduitkeringen of vermogensaanwas) in vergelijking tot overeenkomstige particuliere ondernemingen niet binnen een redelijke termijn te verwachten is. Een investeerder tegen marktvoorwaarden is doorgaans bereid kapitaal te verschaffen indien de actuele waarde⁽²⁾ van de verwachte cash flows uit het project (die de investeerder verkrijgt door dividenduitkering en/of vermogensaanwas, met een passende correctie voor het risico) groter zijn dan de nieuwe geldverschaffing.
- (2) In sommige Staten zijn investeerders wettelijk verplicht tot een bijkomende kapitaalbreng in bedrijven wier kapitaalbasis door voortdurende verliezen tot beneden een vooraf vastgesteld niveau is gedaald. Een Staat kan betogen dat dergelijke kapitaalinjecties niet kunnen worden beschouwd als steun, omdat zij uitsluitend bestemd zijn om te voldoen aan een wettelijke verplichting. Deze „verplichting” is echter meer schijn dan werkelijkheid. Investeerders tegen marktvoorwaarden moeten in een dergelijke situatie alle andere mogelijkheden in overweging nemen, daaronder begrepen de mogelijkheid hun investering te liquideren of anderszins te verminderen. Indien deze liquidatie of deze vermindering, gelet op de weerslag op de groep, de financieel meest gezonde mogelijkheid blijkt te zijn en van deze mogelijkheid geen gebruik wordt gemaakt, dient elke latere kapitaalbreng of enige andere vorm van staatsfinanciering als een steunmaatregel te worden aangemerkt.
- (3) Bij vergelijking van het optreden van de Staat met dat van een investeerder tegen marktvoorwaarden, met name indien een onderneming niet verliesgevend is, zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de financiële positie van de onderneming beoordelen op het tijdstip waarop de inbreng van extra kapitaal werd/wordt voorgesteld. Op basis van een evaluatie van de volgende punten gaat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA na of er in het totale bedrag van het geïnvesteerde kapitaal een steunelement vervat is. Dit steunelement vertegenwoordigt het verschil tussen de kosten van de investering en de op passende wijze verdisconteerde waarde van de investering. Er wordt op gewezen dat de hierna opgesomde referentiepunten voor het maken van een analyse noodzakelijk, maar daarom nog niet voldoende zijn, daar tevens rekening moet worden gehouden met de hiervoor omschreven beginselen en met de vraag of de vereiste fondsen voor investeringsprojecten of een financiële herstructurering zijn bestemd.

Winst- en verliespositie. Een analyse van de resultaten van het bedrijf over verscheidene jaren. De ter zake dienende rendementspercentages moeten worden berekend, en de algemene tendenzen moeten daaruit worden afgeleid.

Financiële indicatoren. De verhouding schulden/aandelenkapitaal moet worden vergeleken met de algemeen aanvaarde normen, het gemiddelde in de bedrijfstak, het gemiddelde van de directe concurrenten, enz. De verschillende liquiditeits- en solvabiliteitsverhoudingen moeten worden berekend om inzicht te krijgen in de financiële positie van het bedrijf (dit geldt met name indien moet worden beoordeeld in hoeverre een bedrijf dat onder normale marktomstandigheden in die markt werkzaam is, in staat is leningen te financieren). De Toezichthoudende Autoriteit van de

⁽¹⁾ Deze lijst is niet uitputtend.

⁽²⁾ Toekomstige cash flow omgerekend tegen de kapitaalkosten van het bedrijf (tegen de interne officiële discontovoet).

EVA is zich bewust van de problemen die dergelijke vergelijkingen tussen EVA-Statens stellen, met name ten gevolge van de verschillen tussen boekhoudkundige praktijken en normen. Zij zal er rekening mee houden op het ogenblik dat de geschikte referentie-elementen gedefinieerd worden, die zullen moeten worden aangewend bij de vergelijking met openbare bedrijven die middelen ontvangen.

Financiële planning. Wanneer wordt getracht financiële middelen aan te trekken om een investeringsprogramma te financieren, dienen uiteraard dit programma en de vooronderstellingen waarop het is gebaseerd, grondig te worden bestudeerd om uit te maken of de investering verantwoord is.

Marktsituatie. Markttendensen (de in het verleden behaalde resultaten en vooral de vooruitzichten) en het marktaandeel van de onderneming over een relevante periode, alsmede de toekomstverwachtingen moeten worden geanalyseerd.

20.7.2. Garanties voor leningen

- (1) Het standpunt dat de Toezichthoudende Autoriteit inneemt ten aanzien van garanties voor leningen is beschreven in hoofdstuk 17 van deze richtnoeren. Het heeft betrekking op alle garanties die de overheid rechtstreeks verleent of door financiële instellingen doet verlenen en die onder artikel 61, lid 1, van de EER-Overeenkomst vallen. Slechts indien garanties worden beoordeeld op het ogenblik waarop zij worden verleend, kunnen alle vervalsingen of potentiële vervalsingen van de mededinging worden opgespoord. Het feit dat een bedrijf een garantie ontvangt, ook indien hierop nooit een beroep wordt gedaan, kan dat bedrijf wellicht in staat stellen aan het handelsverkeer te blijven deelnemen, met het mogelijke gevolg dat concurrenten die niet over dergelijke faciliteiten beschikken hun activiteit moeten stopzetten. Het betrokken bedrijf heeft derhalve bijstand gekregen waardoor zijn concurrenten zijn benadeeld, met andere woorden, het heeft steun ontvangen en dit heeft gevolgen gehad voor de mededinging. Om het steungehalte van een gegeven garantie te kunnen beoordelen, is een onderzoek van de financiële positie van de lener noodzakelijk. Het steungehalte van deze garanties is het verschil tussen de rente die een lener in een vrije markt zou moeten betalen en de rente die werkelijk, dank zij de garantie, moet worden betaald, na aftrek van eventuele voor de garantie betaalde premies. Schuldeisers kunnen slechts met afdoende zekerheid een vordering instellen op grond van een overheidsgarantie wanneer die uitdrukkelijk aan een openbare of particuliere onderneming is verleend. Indien een dergelijke garantie, rekening houdend met de in de EER-Overeenkomst voorziene uitzonderingen, na onderzoek, onverenigbaar wordt geacht met de werking van de EER-Overeenkomst, dient de waarde van de steun die erin is vervat door de onderneming aan de overheid te worden terugbetaald, zelfs wanneer dit tot een faillissement leidt. De vorderingen van de schuldeisers worden echter gehonoreerd. Deze bepalingen gelden zowel voor openbare als voor particuliere ondernemingen. Voor openbare bedrijven zijn geen bijkomende bijzondere regelingen noodzakelijk naast de onderstaande opmerkingen.
- (2) Openbare bedrijven die gelet op hun wettelijk statuut niet failliet kunnen gaan, genieten in feite voor al hun leningen een steun die een garantie is indien dit bedrijf dank zij dat statuut leningen kan opnemen tegen betere voorwaarden dan doorgaans het geval zou zijn.
- (3) Indien een overheid in een openbaar bedrijf een participatie neemt die haar een onbeperkte aansprakelijkheid oplegt, in plaats van de gewone beperkte aansprakelijkheid, zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA dit beschouwen als een garantie voor alle financiële verplichtingen waarvoor de onbeperkte aansprakelijkheid geldt. Zij zal op de betrokken garantie de hierboven beschreven beginselen toepassen.

20.7.3. Leningen

- (1) Wanneer een investeerder tegen normale marktvoorwaarden aan een cliënt leningfaciliteiten biedt, is hij zich bewust van het risico dat daaraan verbonden is. Het risico is uiteraard dat de klant niet in staat zal zijn de lening terug te betalen. Het potentiële verlies is het volledige geleende bedrag (de hoofdsom) en de rente die verschuldigd doch niet betaald is bij een eventuele staking van betalingen. Het risico dat aan een leningovereenkomst is verbonden, komt doorgaans tot uiting in twee parameters:
 - a) de berekende rentevoet,
 - b) de gevraagde zekerheidsstelling.
- (2) Wanneer het aan de lening verbonden risico naar schatting relatief groot is, mag worden verwacht dat dit zowel in a) als in b) tot uitdrukking komt. Wanneer dit niet het geval is, zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA ervan uitgaan dat de betrokken onderneming een voordeel geniet, dat wil zeggen dat zij steun ontvangt. Dezelfde redenering kan worden gevolgd wanneer de activa die dienen als pand voor een vaste of vlottende vordering op het bedrijf ontoereikend zijn om de lening volledig af te lossen. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zal voortaan de voor leningen gestelde zekerheid aan een zorgvuldig onderzoek onderwerpen. Deze toetsing is van dezelfde aard als die welke voor kapitaalinjecties wordt voorgesteld.

- (3) Het steungehalte is het verschil tussen de rente die de onderneming doorgaans zou moeten betalen (welke afhankelijk is van de financiële positie van het bedrijf en de geboden zekerheid) en de werkelijk betaalde rente. (Bij deze eenmalige beoordeling van de lening wordt uitgegaan van de vooronderstelling dat de kapitaalverschaffer bij staking van betalingen het hem toekomende recht zal uitoefenen om de hem verschuldigde bedragen op te eisen.) In het extreme geval dat een lening zonder zekerheid wordt toegekend aan een bedrijf dat onder normale omstandigheden geen financiering zou kunnen verkrijgen (bij voorbeeld omdat de kans dat het de lening zal kunnen terugbetalen naar verwachting gering is), staat de lening in feite gelijk met een subsidie en zal zij als zodanig door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA worden beoordeeld.
- (4) De situatie moet worden bekeken vanuit het standpunt van de kapitaalverschaffer op het tijdstip van de toekenning van de lening. Indien hij beslist geld te lenen (of indien hij daartoe direct of indirect gedwongen is, hetgeen het geval kan zijn bij banken in staatseigendom) tegen voorwaarden die door een bank niet als normaal worden beschouwd, is er sprake van een steunbestanddeel waarvan de omvang moet worden vastgesteld. Deze regeling geldt uiteraard eveneens voor particuliere ondernemingen die leningen verkrijgen van openbare kredietinstellingen.

20.7.4. Rendement van investeringen

- (1) De Staat moet, zoals elke investeerder tegen marktvoorwaarden, rekenen op een redelijk rendement op kapitaalinvesteringen in de vormen van dividenden of vermogensaanwas⁽¹⁾. Het rendement wordt bepaald op grond van de winst (na afschrijvingen, maar vóór belasting en reservering), uitgedrukt als een percentage van de aangewende activa. Het is derhalve een maatstaf die neutraal is ten aanzien van de in elke onderneming toegepaste vorm van financiering (vreemd of eigen vermogen); de beslissing daarover kan bij openbare bedrijven immers worden genomen op andere dan commerciële gronden. Indien dit normale rendement noch op korte termijn, noch waarschijnlijk op lange termijn zal worden gerealiseerd (waarbij de onzekerheid van deze winst op lange termijn naar behoren in aanmerking moet worden genomen) en het openbare bedrijf niets heeft ondernomen om deze situatie recht te zetten, mag worden aangenomen dat de onderneming indirect steun ontvangt, daar de Staat afziet van de opbrengst die een investeerder tegen marktvoorwaarden van een soortgelijke investering zou verwachten. Een normaal rendement wordt zoveel mogelijk gedefinieerd onder verwijzing naar soortgelijke particuliere ondernemingen. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is zich ervan bewust dat het niet eenvoudig is dergelijke vergelijkingen tussen de EVA-Statens te maken. Internationale vergelijkingen van het rendement worden nog meer bemoeilijkt door de verschillen tussen de kapitaalmarkten, de koersschommelingen en de rentevoeten in de onderscheiden EVA-Statens. Aangezien het op basis van de bestaande accountantspraktijken zelfs binnen eenzelfde EVA-Staat een precieze zaak is activa nauwkeurig te waarderen, hetgeen meebrengt dat alle rendementsberekeningen speculatief zijn, zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA nagaan of het mogelijk is hetzij gecorrigeerde waarderingresultaten, hetzij eenvoudiger criteria zoals de operationele cash flow (na afschrijvingen maar vóór reserveringen) te hanteren als een graadmeter voor de economische rentabiliteit.
- (2) Wanneer een particuliere onderneming onvoldoende rendement krijgt, doet zij zelf het nodige om die situatie te verhelpen of wordt zij daartoe door haar aandeelhouders verplicht. Dit betekent doorgaans dat een gedetailleerd plan wordt opgesteld om de algemene rentabiliteit te verhogen. Indien een openbaar bedrijf een onvoldoende rendement heeft, zou de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA dit kunnen beschouwen als een steunelement, dat dan in het licht van artikel 61 moet worden onderzocht. In dat geval verkrijgt het openbare bedrijf zijn kapitaal daadwerkelijk tegen gunstiger voorwaarden dan de marktvoorwaarden, hetgeen overeenkomt met een subsidie.
- (3) Ook indien de Staat afziet van inkomen en dividend van een overheidsbedrijf en de daaruit voortvloeiende ingehouden winst geen normaal rendement oplevert zoals hierboven omschreven, wordt het betrokken bedrijf in feite door de Staat gesubsidieerd. Het is zeer wel mogelijk dat de Staat er om andere dan commerciële redenen de voorkeur aan geeft af te zien van elk dividend (of met een lager dividend genoegen te nemen), liever dan geregeld opnieuw kapitaal in het bedrijf te moeten inbrengen. Het resultaat is hetzelfde en deze vorm van regelmatige „financiering” moet op dezelfde wijze worden behandeld als een kapitaalbreng en worden beoordeeld aan de hand van de bovengenoemde beginselen.

⁽¹⁾ Het afzien van een normaal rendement op de beschikbaarstelling van openbare middelen valt onder de bepalingen van de richtlijn inzake doorzichtigheid.

DEEL V

REGELS INZAKE SECTORIËLE STEUN

21. STEUN AAN DE TEXTIEL- EN DE CONFECTIE-INDUSTRIE ⁽¹⁾

- (1) Om te voorkomen dat de aan de textiel- en confectie-industrie verleende staatssteun de mededinging vervalst in een mate die de werking van de EER-Overeenkomst ongunstig beïnvloedt, zijn de volgende regels vastgesteld.

21.1. *Bijzondere kenmerken van de textiel- en confectie-industrie*

- (1) De textiel- en confectie-industrie kampt met aanpassingsmoeilijkheden. De structurele moeilijkheden waarvoor deze industrie zich geplaagd ziet, zijn van tweërlei oorsprong: de ontwikkeling van bepaalde produkties in ontwikkelingslanden, welke verband houdt met een onderliggende tendens tot geleidelijke ontsluiting van de textielmarkten op wereldniveau, en de technische vooruitgang die de produktievoorwaarden en de handelsvoorwaarden van de textielindustrie in de toekomst ingrijpend zou kunnen wijzigen.
- (2) Steun aan de textiel- en confectie-industrie heeft dikwijls een sterke weerslag op de mededinging in het handelsverkeer in de EER, aangezien handel in deze produkten in de EER intensief is. Hoewel de aanpassingsproblemen in de gehele EER in wezen identiek zijn, kan de situatie van land tot land aanzienlijk verschillen naar gelang van de mate van aanpassing die reeds is verwezenlijkt. Ondanks de sterke onderlinge afhankelijkheid van de verschillende textielbranches zijn de aanpassingsproblemen niet overal even groot.
- (3) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA acht het uiterst wenselijk dat een EVA-Staat die de textiel- en confectie-industrie op min of meer bijzondere wijze meent te moeten steunen, dit doet via een regeling welke specifiek is voor deze sector.
- (4) Indien de EVA-Staat het bij de vaststelling van dergelijke steunmaatregelen evenwel noodzakelijk acht niet-sectoriële, met name regionale problemen in aanmerking te nemen, moeten de voorwaarden die hij aan toekenning stelt enerzijds als richtsnoer kunnen dienen bij ieder besluit tot steun aan de textielnijverheid of aan een van de daarin werkzame ondernemingen (om redenen van sectoriële en niet-sectoriële aard) en moeten zij anderzijds een beoordeling van de gevolgen van elk van deze besluiten voor de situatie van de industrie in de gehele EER mogelijk maken.
- (5) Deze richtsnoeren hebben uitsluitend betrekking op het sectoriële aspect van de bovengenoemde steunmaatregelen, doch het is duidelijk dat voor zover deze ook niet-sectoriële, met name regionale doeleinden beogen, ze aan een beoordeling vanuit regionaal oogpunt moeten worden onderworpen. Het regionale aspect moet worden veraanschouwelijkt en beoordeeld in het licht van zowel de regionale ontwikkelingsproblemen als van de gevolgen ervan voor de sector wat de mededinging en het handelsverkeer tussen de overeenkomstsluitende partijen betreft.

21.2. *Sectoriële voorwaarden voor steun aan de textielindustrie*

- (1) Steunmaatregelen van de EVA-Staten aan de textielindustrie kunnen in sommige gevallen gerechtvaardigd zijn, in het bijzonder wanneer het gaat om het oplossen van ernstige problemen van sociale aard. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA herinnert er echter aan dat steunmaatregelen in deze sector aanleiding kunnen geven tot distorsies in de concurrentievoorwaarden, welke voor de concurrenten, die niet door deze maatregelen worden begunstigd, onaanvaardbaar zijn. Dit geldt vooral voor steunmaatregelen met het oog op modernisering en rationalisatie. Deze steunmaatregelen kunnen derhalve slechts worden toegelaten, indien zij aan bepaalde voorwaarden voldoen, en wel voornamelijk:

— dat zij niet leiden tot uitbreiding van de productiecapaciteit;

⁽¹⁾ Dit hoofdstuk stemt overeen met de mededeling van de Commissie aan de Lid-Staten over de communautaire kaderregeling inzake staatssteun aan de textielindustrie (SEC(71)363 def., juli 1971) en de brief van de Commissie aan de Lid-Staten SG(77)D/1190 van 4. 2. 1977 en bijlage (Doc. SEC(77)317, 25. 1. 1977): Onderzoek naar de huidige situatie met betrekking tot steunmaatregelen voor de textiel- en confectie-industrie (punt 13-14 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst).

- dat zij niet alleen rekening houden met de situatie van deze industrie op nationaal niveau, doch eveneens met de situatie in de gehele EER. Naar de mening van de Toezichthoudende Autoriteit zouden eventuele steunmaatregelen voor de textielindustrie moeten worden opgevat en toegepast met inachtneming van de volgende categorieën en voorwaarden. In ieder geval zal de Toezichthoudende Autoriteit zich telkens bij het beoordelen van de steunmaatregelen op deze categorieën en voorwaarden baseren.

21.2.1. Steun voor gemeenschappelijke maatregelen in het textielbedrijf

- (1) Deze eerste categorie omvat de steun voor gemeenschappelijke maatregelen door openbare, wetenschappelijke of beroepsorganisaties die ten doel hebben:
 - hetzij zowel fundamenteel als toegepast onderzoek op het gebied van nieuwe vezels, de verbetering van de behandeling van bestaande vezels en van verwerkingsprocédés te ontwikkelen;
 - hetzij de vooruitzichten op korte termijn te verbeteren, ten einde de cyclische schommelingen op te vangen die op de textielmarkt bijzonder uitgesproken zijn.
- (2) De sector die deze steun ontvangt, zou zelf in aanzienlijke mate moeten bijdragen in de kosten van de gesubsidieerde operatie. Dergelijke steun mag niet meer invloed op de concurrentie en het handelsverkeer hebben dan onvermijdelijk is.

21.2.2. Steun voor de verbetering van de structuur van de textielindustrie

- (1) Hieronder moet worden verstaan de steun aan textielondernemingen die ten doel heeft:
 - de overcapaciteit in de sectoren of subsectoren waar deze zich voordoet, te doen verdwijnen;
 - de omschakeling van marginale activiteiten naar andere activiteiten dan die van de textielnijverheid te bevorderen;
 - de industriële en commerciële structuur van de textielsector te verbeteren door horizontale concentratie of verticale integratie, voor zover dergelijke steun niet leidt tot een verhoging van de productiecapaciteit.
- (2) Deze steunmaatregelen zouden aan de volgende voorwaarden moeten voldoen:
 - zij zouden slechts kort moeten worden toegepast;
 - de begunstigden dienen in belangrijke mate deel te nemen in de kosten en risico's van de gesubsidieerde operaties;
 - er dient een rechtstreeks verband te bestaan tussen de verlening van de steun en de gesteunde operaties;
 - het effect van de steun op de gesteunde operaties moet gemakkelijk kunnen worden beoordeeld en kunnen worden vergeleken met de gevolgen voor de gehele EER;
 - zij mogen in ieder geval geen grotere invloed op de mededinging en het handelsverkeer hebben dan onvermijdelijk is.

21.2.3. Steun voor investeringen in de textielindustrie

- (1) Deze categorie omvat de steunmaatregelen voor de modernisering van de textielsector, alsmede voor omschakeling binnen deze sector.
- (2) Daar deze steunmaatregelen een bijzonder grote invloed op het concurrentievermogen hebben, mogen zij alleen bij wijze van uitzondering worden toegekend.
- (3) Naast de voorwaarde dat deze maatregelen de productiecapaciteit niet uitbreiden en de toestand van de begunstigde bedrijfstak in de gehele EER in aanmerking nemen, dienen zij gerechtvaardigd te worden door bijzonder ernstige problemen van sociale aard.
- (4) Voorts moeten zij, behalve aan de reeds voor de steunmaatregelen voor de aanpassing van de structuur van de textielindustrie uiteengezette algemene voorwaarden (punt 21.2.2), voldoen aan de volgende eisen:
 - een toepassingsgebied hebben dat strikt begrensd is tot uitsluitend die activiteiten in de textielindustrie, welke tegelijk door bijzonder dringende, sociale problemen en door ernstige aanpassingsmoeilijkheden getroffen zijn;

- ten doel hebben, de begunstigen op korte termijn voldoende concurrentievermogen te verschaffen om zich te doen gelden op de internationale textielmarkt, rekening houdende met de algemene tendens tot de geleidelijke ontsluiting van de textielmarkten op wereldniveau;
- de beperkte sectoriële beoordelingscriteria te buiten gaan door ook de voorwaarden van een dynamische ontwikkeling van de marktstructuur in de EER in het algemeen in aanmerking te nemen.

21.3. *Algemene beginselen*

- (1) Daarnaast dient bij het verlenen van steun aan de textielsector met de volgende punten rekening te worden gehouden:
 - voorkomen moet worden dat nieuwe overcapaciteit in de produktiesfeer wordt geschapen, aangezien de reeds bestaande overcapaciteit een structureel en blijvend karakter draagt;
 - de omschakeling naar takken of sectoren, waar geen overproduktie bestaat moet worden bevorderd en de ontwikkeling van produktietechnieken door middel van onderzoek moet worden aangemoedigd;
 - de besluiten die de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA neemt op basis van haar onderzoek van de steunmaatregelen aan elke onderneming of sector van activiteit in de textiel- en confectie-industrie, moeten voortdurend onderling worden gecoördineerd.
- (2) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is van mening dat het risico van een uitbreiding van de overheidssteun door het tegen elkaar opbieden van de EVA-Statens onderling in het belang van de sector zelf moet worden voorkomen.
- (3) De toepassing op grote schaal van nationale steunmaatregelen, die qua intensiteit verschillend zijn en niet gecoördineerd, kan geen duurzame verbetering van deze sector teweegbrengen, noch op nationaal vlak, noch op het niveau van de EER; zij beïnvloedt daarentegen de concurrentievoorwaarden in ongunstige zin, zonder de toestand van de industrie te verbeteren of de invoering van nieuwe technologie te bevorderen. Dergelijke maatregelen zouden het handelsverkeer nadelig beïnvloeden en elkaar over en weer neutraliseren doordat zij het effect van de overheidsinspanningen teniet doen en de hiervan verwachte resultaten afzwakken.
- (4) De regels inzake steun ten behoeve van de textiel- en confectiesector dienen rekening te houden met het eigen karakter van die industrie, met name met de verscheidenheid en de ontwikkeling van produkten, technologieën en markten en met het feit dat de structuur van de industrie snelle veranderingen kan ondergaan.
- (5) Het begrip „overcapaciteit” impliceert dat voldoende uiteenlopende branches in aanmerking worden genomen. Deze overcapaciteit moet bovendien worden beoordeeld op basis van de te verwachten ontwikkeling van de concurrentievoorwaarden.
- (6) Iedere specifieke steunmaatregel gericht op invoering van nieuwe capaciteiten in bepaalde branches van de textiel- en confectiesector waar reeds een toestand van structurele overcapaciteit of aanhoudende stagnatie heerst, moet worden vermeden.
- (7) Voor activiteiten in de textiel- en confectiesector waar ten gevolge van overcapaciteit en recessie op de markt de prijzen in de gehele EER zijn ingestort, kunnen de steunmaatregelen ten behoeve van ondernemingen die zich omschakelen naar activiteiten buiten de textielsector a priori worden goedgekeurd.
- (8) In de huidige toestand, waarin de textielindustrie zoekt naar nieuwe technologieën om haar produktiviteit te verbeteren en haar produkten ten opzichte van die uit derde landen te differentiëren, kunnen steunmaatregelen ter verbetering van produktieprocedures en -technieken worden goedgekeurd, evenals steunmaatregelen voor toegepast wetenschappelijk onderzoek, verricht door gespecialiseerde instituten, mits de resultaten in de gehele EER ter beschikking van de sector worden gesteld tegen commerciële voorwaarden en zonder discriminatie.

22. STEUN AAN DE SYNTHETISCHE-VEZELINDUSTRIE ⁽¹⁾

22.1. *Algemene beginselen*

- (1) Aangezien de overcapaciteit in de synthetische-vezelindustrie een blijvend verschijnsel vormt, moet de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA ervoor zorgen dat de concurrentievoorwaarden, in het

⁽¹⁾ Dit hoofdstuk stemt overeen met de kaderregeling voor steunmaatregelen in de sector synthetische vezels (PB nr. C 346 van 30. 12. 1992, blz. 2).

bijzonder in deze sector, door de markt worden bepaald. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is van oordeel dat een hoge bezettingsgraad van de productiecapaciteit van de bedrijven in de sector synthetische vezels een doeltreffend middel vormt om hun concurrentiepositie internationaal te versterken.

- (2) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA deelt de EVA-Statens en belanghebbende derden mee dat zij iedere vorm van financiële overheidssteun wenst te voorkomen waarvan het opzetten van nieuwe productiecapaciteit of zelfs de instandhouding van de bestaande capaciteit in de sector synthetische vezels het gevolg zou zijn. Dit wil zij bereiken door haar goedkeuring voor het verlenen van steun afhankelijk te maken van een aanzienlijke vermindering van de productiecapaciteit van de onderneming die de steun ontvangt. De bedrijven die dit wensen, kunnen met eigen middelen de investeringen voor de verhoging of instandhouding van de capaciteit financieren die zij noodzakelijk achten om hun productie aan te passen aan de ontwikkeling van de markten en van de technologie. De logische consequentie hiervan is dat de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de Staten zal verzoeken haar in kennis te stellen van ieder voornemen om bedrijven die synthetische vezels produceren voor deze activiteiten steun, ongeacht in welke vorm, te verlenen.
- (3) De Toezichthoudende Autoriteit zal de EVA-Statens verzoeken haar de informatie te zenden die zij nodig heeft om de sectoriële gevolgen van iedere steunmaatregel ten behoeve van een onderneming van de sector synthetische vezels te kunnen beoordelen. Deze verplichting geldt algemeen, ook in gevallen waarin de desbetreffende steun wordt gefinancierd overeenkomstig een regeling waaraan de Toezichthoudende Autoriteit eerder haar goedkeuring had gehecht. Wat betreft de steun waarop de kaderregelingen voor O & O en milieu van toepassing zijn, wordt het inhoudelijke onderzoek van de aangekondigde steunmaatregel verricht overeenkomstig de bepalingen van deze kaderregelingen.
- (4) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA deelt de EVA-Statens en belanghebbende partijen mee dat het concrete gebied waarover zij, uit hoofde van de artikelen 61 en 62 van de EER-Overeenkomst en artikel 1 van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst, specifieke controle uitoefent, betrekking heeft op vier vezelsoorten (polyester, polyamide, acryl en polypropyleen), ongeacht het uiteindelijke gebruik — voor textiel- of voor industriële doeleinden — van de vezel in kwestie. Wat het industriële proces betreft, hebben de in dit hoofdstuk uiteengezette beginselen betrekking op de productie, de texturering van deze vezels alsook op de polymerisatie ervan, voor zover deze bewerking op machineniveau in de vezelproductie is geïntegreerd.

22.2. *Bijzondere aanmeldingsvoorwaarden*

- (1) Alle steunvoornemens van de overheid in het kader van een bestaande steunregeling ten behoeve van ondernemingen in de synthetische-vezelsector zoals hierboven omschreven moeten vooraf worden aangemeld op basis van artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst.

22.3. *Beoordelingscriteria*

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA onderzoekt de voorgenomen steun voor investeringen van de ondernemingen in de synthetische-vezelindustrie aan de hand van de volgende criteria.
- (2) Ieder steunvoornemen wordt afgewogen tegen het algemeen belang dat in de sector synthetische vezels sterk wordt bepaald door de noodzaak van herstructurering. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA staat over het algemeen welwillend tegenover steun voor investeringen die wordt toegekend om de structurele handicaps van de minder ontwikkelde regio's in de EVA-Statens weg te werken.
- (3) Bij beoordeling van de aanzienlijke vermindering van de productiecapaciteit van de onderneming die voor investeringssteun in aanmerking wil komen (waarbij eraan zij herinnerd dat, indien een onderneming haar capaciteit verhoogt of handhaaft, de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA een negatief oordeel over het steunvoornemen zal uitspreken), zal de Toezichthoudende Autoriteit de kenmerken van elk steunvoornemen in overweging nemen, met name:
 - de intensiteit van de voorgenomen steun;
 - de omvang en geografische bestemming van de investeringen waarvoor steun wordt verleend (bij voorbeeld de vraag of een project in aanmerking komt voor regionale steun uit hoofde van artikel 61, lid 3, onder a) of c), van de EER-Overeenkomst; in dit geval zou bij de beoordeling van de vermindering van de productiecapaciteit rekening kunnen worden gehouden met de ernst van de structurele handicap van de regio);
 - de ontwikkeling van de gemiddelde bezettingsgraad van de productiecapaciteit, zowel van de sector ⁽¹⁾ als van de onderneming waarvoor de steun is bestemd en de bedrijfsgroep waarvan zij deel uitmaakt.

⁽¹⁾ Met „sector” bedoelt de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de vier vezels te zamen en de vezel waarop de investering in kwestie betrekking heeft.

- (4) Het laatstgenoemde criterium, namelijk de gemiddelde bezettingsgraad van de productiecapaciteit, wordt door de Toezichthoudende Autoriteit gehanteerd om erop te kunnen toezien dat de herstructurering van de onderneming die de steun ontvangt niet noodzakelijk is geworden door de recente aankoop van onbenutte productiecapaciteit die snel is verouderd. Meer algemeen wordt hierdoor de controle op de levensvatbaarheid van de begunstigde onderneming vergemakkelijkt.
- (5) Wat de kwantificatie van de productiecapaciteit betreft, wordt de EVA-landen verzocht deze uit te drukken in tonnen, en, voor garen, in decitex. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA voert deze laatste variabele in om bij haar beoordeling rekening te kunnen houden met de gemiddelde decitex die aanwezig is op het ogenblik waarop de steun wordt verleend enerzijds, en anderzijds met de decitex die zal worden geproduceerd na de verwezenlijking van de investeringen waarvoor de steun is verleend.

22.4. *Geldigheidsduur*

- (1) De bovengenoemde regels zijn tot en met 31 december 1994 van kracht, tenzij de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA anders beslist.

23. STEUN AAN DE AUTOMOBIELINDUSTRIE ⁽¹⁾

23.1. *Inleiding*

- (1) Gezien de concurrentiegevoeligheid in de automobielsector heeft de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA besloten de volgende regels voor staatssteun aan de automobielsector in te voeren. Het doel van deze regels is een volledige doorzichtigheid tot stand te brengen van de steunverlening aan de industrie en terzelfder tijd een strengere discipline op te leggen aan de toekenning van steun, zodat de zekerheid wordt geschapen dat het concurrentievermogen van de communautaire industrie niet door oneerlijke mededinging wordt vervalst. De Toezichthoudende Autoriteit kan een doeltreffend beleid slechts toepassen indien zij stelling kan nemen inzake individuele gevallen alvorens de steun is uitgekeerd. De regels bevatten dan ook bepalingen inzake de voorafgaande aanmelding van alle steungevallen van betekenis, ongeacht hun oogmerk, en inzake een jaarlijkse verslaggeving over alle steunbetalingen.

23.2. *Omschrijving van de sector*

- (1) Onder „automobielsector” moet worden verstaan de fabricage en assemblage van automobielen en de fabricage van automotoren.
- (2) Onder „automobielen” moeten worden verstaan personenauto's (volume-, gespecialiseerde en sportauto's), bedrijfsvoertuigen, vrachtauto's, trekkers, bussen, autocars en andere commerciële voertuigen.
- (3) Uitgesloten zijn race-auto's, auto's die niet aan het verkeer deelnemen (bij voorbeeld sneeuw- en golfauto's), motorrijwielen, opleggers, landbouwtrekkers en bosbouwtractoren, caravans, vrachtauto's voor speciale doeleinden (bij voorbeeld brandweerauto's, mobiele werkplaatsen), stootkaren, werktrucks (bij voorbeeld vorkheftrucks, loopwagens, platformtrucks) en militaire voertuigen.
- (4) Onder „automotoren” wordt verstaan compressie-, ontstekings- en vonkontstekingsmotoren voor de bovenomschreven „automobielen”.
- (5) Uitgesloten zijn alle onderdelen en accessoires voor automobielen en automobielmotoren.
- (6) Indien echter een automobiefabriek of haar dochtermaatschappij steun ontvangt voor de fabricage van onderdelen of accessoires, of indien er steun wordt verleend voor de fabricage van onderdelen of accessoires onder licentie of octrooi van een automobiefabrikant of diens dochtermaatschappij, dient die steun vooraf te worden aangemeld.

23.3. *Bijzondere aanmeldingsvoorwaarden*

- (1) Alle steunmaatregelen van overheidsinstanties binnen het toepassingsgebied van een goedgekeurde steunregeling aan ondernemingen die werkzaam zijn in de automobielsector als bovenomschreven, vallen, indien de kosten van het te steunen project de 12 miljoen ecu overschrijden, onder de verplichting tot voorafgaande aanmelding uit hoofde van artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst. Ten aanzien van buiten het toepassingsgebied van een goedgekeurde steunregeling te verlenen steun geldt voor elk project uiteraard, ongeacht de ermee gemoeide

⁽¹⁾ Dit hoofdstuk stemt overeen met het communautair kader voor staatssteun aan de automobielsector (PB nr. C 123 van 18. 5. 1989, blz. 3 en PB nr. C 81 van 26. 3. 1991, blz. 4) (punten 16 en 17 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst), zoals gewijzigd bij de mededeling van de Commissie (PB nr. C 36 van 10. 2. 1993, blz. 4).

uitgaven en de steunintensiteit, de verplichting van aanmelding overeenkomstig artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst. Indien de steun niet rechtstreeks verband houdt met een specifiek project, moet alle voorgenomen steun worden aangemeld, zelfs indien deze wordt uitgekeerd krachtens regelingen die reeds door de Toezichthoudende Autoriteit zijn goedgekeurd. Het standaardformulier voor aanmelding van steunvoornemens in de automobielsector is opgenomen in bijlage VI van deze richtsnoeren.

23.4. *Criteria voor de beoordeling van gevallen van steunverlening*

- (1) De verplichting tot voorafgaande aanmelding van alle steun aan de automobielsector heeft tot doel de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in staat te stellen om meer rechtstreeks na te gaan of de steun in deze sector verenigbaar is met de concurrentieregels van de EER-Overeenkomst.
- (2) Bij een beoordeling van de steunverlening moet rekening worden gehouden met algemene economische en industriële factoren en met overwegingen die specifiek gelden voor de betrokken sector en ondernemingen alsmede met regionale en sociale factoren. De Toezichthoudende Autoriteit streeft er echter niet naar, de sector een strategie van industrieel beleid voor te schrijven; beslissingen op dat gebied zijn bij de industrie en de markt zelf in de beste handen. Het doel dat de Toezichthoudende Autoriteit in de sector voor ogen staat is ervoor te zorgen dat de automobiefabrikanten in de toekomst opereren in een klimaat van eerlijke mededinging, waardoor handelsdistorsies als gevolg van steunverlening kunnen worden voorkomen, en een situatie te scheppen waar over het algemeen vrije mededinging heerst, waarin de produktiviteit en het concurrentievermogen van de industrie kunnen floreren.
- (3) De criteria waardoor de Toezichthoudende Autoriteit zich bij haar toekomstige beoordeling van gevallen van steunverlening zal laten leiden, lopen uiteen naar gelang van de doelstellingen die met de betrokken steunverlening worden nagestreefd. In ieder geval zal er evenwel op moeten worden toegezien dat de toegekende steun evenredig is met de problemen welke hij beoogt op te lossen. Voor de verschillende doelstellingen van de steunverlening zullen de voornaamste beoordelingscriteria van de Toezichthoudende Autoriteit de volgende zijn.

23.4.1. **Reddings- en herstructureringssteun**

- (1) Reddings- en herstructureringssteun zou in principe alleen in uitzonderlijke omstandigheden moeten worden goedgekeurd. De steun moet worden gekoppeld aan een acceptabel herstructureringsplan en alleen worden toegekend indien kan worden aangetoond dat het communautair belang het beste is gediend indien men een fabrikant in bedrijf houdt en zijn levensvatbaarheid herstelt. Men zal erop moeten toezien dat de steun een begunstigde niet de gelegenheid geeft zijn marktaandeel uit te breiden ten koste van zijn concurrenten die geen steun ontvangen. In gevallen waarin bepaalde ondernemingen nog overcapaciteit hebben, kan de Toezichthoudende Autoriteit capaciteitsverminderingen verlangen ten einde tot de sanering van de sector in zijn geheel bij te dragen.

23.4.2. **Regionale steun**

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA neemt over het algemeen een positief standpunt in jegens investeringssteun voor nieuwe vestigingen en capaciteitsuitbreidingen met het oog op het verhelpen van structurele handicaps in regio's van de EVA-landen met een ontwikkelingsachterstand. De voordelen voor de regionale ontwikkeling (bij voorbeeld het bevorderen van een duurzame ontwikkeling van de regio door levensvatbare banen te scheppen) dienen te worden afgewogen tegen de eventuele nadelige gevolgen voor de sector in zijn geheel (zoals het ontstaan van een omvangrijke overcapaciteit).

23.4.3. **Investeringssteun voor innovatie, modernisering of rationalisatie**

- (1) In een markt voor motorvoertuigen die de gehele EER omvat, zal de concurrentie tussen de producenten nog toenemen en zal de werking van steunverlening de concurrentie nog sterker vervalsen. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA wil daarom een streng standpunt innemen ten aanzien van steun voor modernisering en innovatie. Deze activiteiten moeten door de ondernemingen zelf worden ontplooid en als regel worden gefinancierd uit hun eigen middelen, dan wel via onder commerciële voorwaarden aangegane leningen als onderdeel van de normale bedrijfsvoering in een concurrerend klimaat. Steun voor ingrijpende rationalisatie moet zorgvuldig worden onderzocht om na te gaan of deze bijdraagt tot een gewenste, radicale verandering in de structuur en organisatie van de activiteiten van de ondernemingen en of de vereiste financiering verder gaat dan die welke de ondernemingen normaal geacht worden uit eigen middelen te bekostigen. Zo zal ook voorgenomen steun voor innovatie worden onderzocht om na te gaan of deze werkelijk verband houdt met de invoering van echt innoverende producten of procédés.

23.4.4. Steun voor onderzoek en ontwikkeling

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA staat positief tegenover steun voor pre concurrentie O & O. Zij zal er echter tegelijkertijd overeenkomstig de regels voor staatssteun voor onderzoek en ontwikkeling (zie hoofdstuk 14) voor zorgen dat er een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen echte research en ontwikkeling en de invoering van nieuwe technologieën die samenhangen met productie-investeringen (modernisering).

23.4.5. Steun voor milieubescherming en energiebesparing

- (1) De ontwikkeling van voertuigen die minder milieuverontreinigend zijn en meer energie besparen is een eis die steeds aan de industrie wordt gesteld, en deze moet dus uit de eigen middelen van de onderneming worden bekostigd. Steun voor algemene maatregelen ter beperking van de milieuverontreiniging, dat wil zeggen welke wordt verleend overeenkomstig de regels inzake milieusteun (zie hoofdstuk 15), kan op grond van de bestaande steunregelingen nog steeds aanvaardbaar zijn. Dergelijke gevallen dienen afzonderlijk te worden onderzocht.

23.4.6. Steun voor beroepsopleiding in verband met investeringen

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA staat in het algemeen positief tegenover programma's voor scholing, herscholing en omschakeling. Steunvoornemens voor zulke programma's moeten worden onderzocht om te kunnen vaststellen of zij niet slechts de kostenlast helpen verlichten welke de ondernemingen zelf behoren te dragen, en met name de onderhavige regels niet ondergraven.
- (2) De Toezichthoudende Autoriteit wil dan ook, binnen het toepassingsgebied van deze regels, steun voor beroepsopleiding voor een specifieke onderneming op basis van, en dus rechtstreeks verband houdend met investeringen, aan een grondig onderzoek onderwerpen. Zij wil erop toezien dat:
 - dergelijke steun een redelijke intensiteit niet te boven gaat, indien hij gebonden is aan productie-investeringen;
 - de betrokken beroepsopleidingsmaatregelen overeenstemmen met werkelijke kwalitatieve veranderingen in de vereiste beroepsbekwaamheden van het personeel en betrekking hebben op een aanzienlijk deel van de werknemers, zodat mag worden aangenomen dat de maatregelen bedoeld zijn om de werkgelegenheid te waarborgen en nieuwe arbeidsmogelijkheden te ontwikkelen voor personen die hun baan dreigen te verliezen.
- (3) Beroepsopleidingsmaatregelen die zijn toegesneden op één of alle ondernemingen en verband houden met investeringen die niet aan deze criteria voldoen, moeten worden beschouwd als een deel van de investering en vallen als zodanig onder de criteria inzake de verschillende vormen van investeringssteun als hierboven vermeld.
- (4) Herscholingsmaatregelen die bedoeld zijn om werknemers in staat te stellen in de onderneming aan het werk te blijven, en die geen verband houden met investeringen maar ten doel hebben werkgelegenheid te behouden en nieuwe banen te scheppen voor personen die werkloos dreigen te worden als gevolg van herstructureringen, kunnen verenigbaar worden geacht.

23.4.7. Exploitatie

- (1) Aangezien exploitatiesteun in een gevoelige sector als de motorvoertuigen rechtstreeks en duurzaam een concurrentievervalsend effect sorteert, moet hij niet worden goedgekeurd, zelfs in regio's met een ontwikkelingsachterstand. Er zal in deze sector geen nieuwe exploitatiesteun worden goedgekeurd en de Toezichthoudende Autoriteit zal op grond van artikel 1, lid 1, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst, EVA-Statens die dergelijke steun nog verstrekken voorstellen om deze geleidelijk te schrappen.

23.5. Verslaggeving

- (1) De EVA-Statens moeten jaarlijks bij de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA een verslag indienen waarin alle steunbetalingen, in welke vorm ook, aan alle automobiel- en automotorfabrikanten gedurende het betrokken jaar zijn opgesomd. Ook steunbetalingen die niet vallen onder het maximum voor voorafgaande aanmelding moeten in het jaarlijks verslag worden opgenomen. Het verslag dient de Toezichthoudende Autoriteit te bereiken aan het eind van het eerste kwartaal dat volgt op het referentiejaar. De bijzonderheden met betrekking tot de informatie die in het jaarverslag moet worden verstrekt, zijn opgenomen in bijlage VII van deze richtsnoeren.

24. STEUN VOOR NIET ONDER HET EGKS-VERDRAG VALLENDE SECTOREN VAN DE IJZER- EN STAALINDUSTRIE ⁽¹⁾

24.1. *Inleiding*

- (1) De in dit hoofdstuk uiteengezette beginselen zijn van toepassing op activiteiten van de ijzer- en staalindustrie die niet onder Protocol 14 bij de EER-Overeenkomst vallen. Deze activiteiten worden verricht in een aantal sectoren en subsectoren die in hoofdzaak gekenmerkt worden doordat:
- de sectoren niet onder de werkingssfeer van het EGSK-Verdrag vallen;
 - in deze sectoren het EGKS-staal een eerste bewerking ondergaat voordat door verdere bewerking een eindprodukt wordt verkregen.
- (2) Hieronder worden de voornaamste subsectoren genoemd voor de eerste bewerking van staal:
- buizenfabricage (naadloze buizen, grote gelaste buizen, kleine en middelgrote gelaste buizen);
 - draadtrekken en trekken;
 - koudwalsen en koudprofielen;
 - smederijen (matrijsloos smeden; stansen);
 - staalgietereien;
 - dieptrekken en ponsen.
- (3) Gezien de concurrentiegevoeligheid van de niet onder het EGKS-Verdrag vallende sectoren is het doel van de volgende beginselen om gelijke concurrentie- en handelsvoorwaarden te handhaven en tevens om te voorkomen dat steun die aan dochterondernemingen van ijzer- en staalconcerns voor niet-EGKS-activiteiten is verleend uiteindelijk aan EGKS-activiteiten ten goede komt en aldus de noodzakelijke strenge discipline inzake staatssteun in die sector ondermijnt.

24.2. *Bijzondere aanmeldingsvoorwaarden*

- (1) Afgezien van de algemene aanmeldingsvoorschriften moeten de EVA-Statens de Toezichthoudende Autoriteit vooraf in kennis stellen van steunvoornemens in de subsectoren naadloze buizen en grote gelaste buizen ($\varnothing > 406,4$ mm), ongeacht de omvang van de steun of de regio's waarin de steunontvangende bedrijven zijn gevestigd.
- (2) Alle steun die overeenkomstig een goedgekeurde steunregeling in de bovenbeschreven sector wordt verleend valt, indien de kosten van het steunvoornemen de in hoofdstuk 29 genoemde drempels overschrijden, onder de verplichting tot voorafgaande aanmelding.

24.3. *Criteria voor de beoordeling van gevallen van steunverlening*

- (1) Bij het onderzoek van gevallen van steunverlening worden de volgende vier parameters gehanteerd:
- De mate waarin elk van deze sectoren vervlochten is met werkzaamheden die onder Protocol 14 bij de EER-Overeenkomst vallen; uitsluitend in geval van significante verstrengeling bestaat het gevaar van een overdracht van de steun van een bepaalde sector naar een andere.
 - Uitsluitend bij de fabricage van naadloze buizen, en die van grote gelaste buizen ($\varnothing > 406,4$ mm) en matrijsloze grofsmederij, en in mindere mate de draadtrekkerij, bestaat een sterke technische binding met de activiteiten die onder Protocol 14 bij de EER-Overeenkomst vallen.
 - De economische en financiële toestand van de sector: in beginsel komen vooral in moeilijkheden verkerende sectoren voor steun van enige omvang in aanmerking. De buizenfabricage, de matrijsloze grofsmederij, de draadtrekkerij van zacht staal en de gietrijsector hebben te kampen met overcapaciteit en ten gevolge daarvan met ernstige economische en financiële moeilijkheden.
 - De structuur van de sector: sectoren die worden gekenmerkt door een sterke concentratie van de bedrijvigheid in enkele grote concerns moeten nauwlettender worden gevolgd dan sectoren met een meer verbrokkelde structuur, waarin de bedrijven soepeler op overcapaciteit kunnen reageren. Alleen in de buizenfabricage, de matrijsloze grofsmederij en de draadtrekkerij van zacht staal bestaat een grote concentratie, terwijl in de andere sectoren geringe bedrijfsgrootte regel is.

⁽¹⁾ Dit hoofdstuk komt overeen met de kaderregeling voor bepaalde niet onder het EGKS-Verdrag vallende sectoren van de ijzer- en staalindustrie (PB nr. C 320 van 13. 12. 1988, blz. 3) (punt 37 van bijlage XV van de EER-Overeenkomst).

— Het economische belang voor de onder Protocol 14 bij de EER-Overeenkomst vallende ijzer- en staalsector: het staalverbruik is één van de parameters aan de hand waarvan het economische belang van een bepaalde sector binnen de gehele niet onder Protocol 14 bij de EER-Overeenkomst vallende ijzer- en staalindustrie kan worden beoordeeld. Volgens deze parameter zijn alleen de sectoren buizenfabricage en draadtrekkerij en trekkerij van enige betekenis.

24.4. *Verslaggeving*

- (1) De EVA-Staten brengen aan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA tweemaal per jaar verslag uit over de in de voorgaande zes maanden uitgekeerde steun ten behoeve van de in punt 24.2.(1) genoemde subsectoren alsmede van de subsectoren kleine en middelgrote gelaste buizen, matrijsloze grofsmederij, gieterijen en draadtrekkerijen van zacht staal.
- (2) De verslagen moeten binnen twee maanden na het verstrijken van elke periode van zes maanden worden ingediend.
- (3) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA behoudt zich het recht voor de lijst van de in punt 24.2.(1) en 24.4.(1) genoemde subsectoren te wijzigen door hieraan eventueel nieuwe subsectoren toe te voegen, indien zij constateert dat de voorwaarden waaronder het handelsverkeer tussen de overeenkomstsluitende partijen plaatsvindt door de steun ten behoeve van deze subsectoren nadelig worden beïnvloed.

DEEL VI

REGELS INZAKE REGIONALE STEUN ⁽¹⁾

25. INLEIDING

- (1) Steun met regionale strekking vormt, wanneer deze op juiste en oordeelkundige wijze wordt toegepast, een van de belangrijkste instrumenten voor regionale ontwikkeling en stelt de afzonderlijke landen in staat een beleid te voeren dat is gericht op een meer evenwichtige groei van de verschillende regio's.
- (2) Steun die wordt verleend om regionale ontwikkeling te bevorderen kan evenwel het risico inhouden dat de mededinging wordt vervalst en de voorwaarden waaronder het handelsverkeer tussen landen plaatsvindt worden veranderd in een mate die onverenigbaar is met de werking van de EER-Overeenkomst.
- (3) Ongecoördineerde toepassing van regionale steun kan, met name wanneer de sociale en economische omstandigheden verschillen, een negatieve invloed op de werking van de EER-Overeenkomst hebben. Daarom zal de invoering van een systeem waarbij regionale steun in de meest ontwikkelde regio's wordt verboden en in minder ontwikkelde gebieden naar gelang van de ernst van de problemen wordt toegestaan zeker op laatstgenoemde een gunstige invloed hebben. Een van de doelstellingen van deze richtsnoeren is om het tegen elkaar opbieden met steun tussen landen onderling te voorkomen.
- (4) Bij de introductie van deze richtsnoeren is de Toezichhoudende Autoriteit van de EVA zich er wel van bewust dat staatssteun niet de enige en voornaamste factor is waarop ondernemingen hun beslissingen over hun vestigingsplaats en de omvang van hun produktieactiviteiten baseren. Daarbij speelt een ingewikkeld geheel van factoren een rol, voornamelijk van sociaal-economische aard, hetgeen wellicht verklaart waarom een hoog niveau van steunintensiteit in bepaalde regio's ontoereikend kan zijn om een voortzetting van de produktie te verzekeren of nieuwe investeringen aan te trekken. Wat dit laatste betreft leert de ervaring dat bedrijven die een vestigingsplaats moeten kiezen hun beslissing baseren op een groot aantal verschillende variabelen, met name de vestigingsplaats van hun toeleveranciers en cliënten, de beschikbaarheid en kwaliteit van de arbeidskrachten, de sociale wetgeving, het vennootschapsrecht, de arbeidskosten en belastingshetfing enz. in de verschillende landen, die alle de exploitatie van een onderneming beïnvloeden.
- (5) Het gevaar van concurrentievervalsing en verstoring van het handelsverkeer moet derhalve worden beoordeeld naar gelang van de verschillende factoren die de ontwikkeling van de verschillende regio's van de EER bevorderen of dwarsbomen. Daarom houdt de Toezichhoudende Autoriteit van de EVA bij de uitoefening van haar bevoegdheden ingevolge artikel 61 van de EER-Overeenkomst, rekening met het feit dat de EVA-Staten op nationaal niveau het best op de hoogte zijn met alle relevante feiten die nodig zijn om de behoeften van hun regio's te kunnen beoordelen.
- (6) In artikel 61, lid 3, van de EER-Overeenkomst worden twee onderscheiden mogelijkheden genoemd waarbij de Toezichhoudende Autoriteit van de EVA regionale steun als verenigbaar met de werking van de overeenkomst kan beschouwen. Dit zijn de bepalingen van artikel 61, lid 3, onder a) en c), die van toepassing zijn op regio's met problemen van verschillende omvang. De wijze van toepassing van artikel 61, lid 3, onder a) en c), wordt in hoofdstuk 28 van deze richtsnoeren uiteengezet.
- (7) Op basis van de hierboven genoemde overwegingen worden in deze richtsnoeren de beginselen omschreven die in acht moeten worden genomen met het oog op de coördinatie van een regionaal beleid welke voor alle regio's van de EER geldt, terwijl rekening wordt gehouden met de specifieke problemen die zich in elk van deze gebieden voordoen.
- (8) De coördinatiebeginselen voor regionale steun worden vastgesteld op basis van vijf aspecten die één geheel vormen:

(1) De hoofdstukken 25 tot en met 27 stemmen overeen met de resolutie van de Raad van 20. 10. 1971 betreffende de algemene steunregelingen met regionale strekking (PB nr. C 111 van 4. 11. 1971, blz. 1), de mededeling van de Commissie inzake resolutie van de Raad van 20. 10. 1971 betreffende de algemene steunregelingen met regionale strekking (PB nr. C 111 van 4. 11. 1971, blz. 7), de mededeling van de Commissie aan de Raad inzake de algemene steunregelingen met regionale strekking (COM(75) 77 def.), de mededeling van de Commissie van 21. 12. 1978 betreffende steunregelingen met regionale strekking (PB nr. C 31 van 3. 2. 1979, blz. 9) zoals gewijzigd bij de mededeling van de Commissie inzake de herziening van de mededeling van 21. 12. 1978 (PB nr. C 10 van 16. 1. 1990, blz. 8) (punten 18 tot en met 21 en punt 23 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst); hoofdstuk 28 stemt overeen met de mededeling van de Commissie inzake de wijze van toepassing van artikel 92, lid 3, onder a) en c), van het EEG-Verdrag op regionale steunmaatregelen (PB nr. C 212 van 12. 8. 1988, blz. 2), zoals gewijzigd bij de mededeling van de Commissie over de wijze van toepassing van artikel 92, lid 3, onder c), op regionale steun (PB nr. C 114 van 5. 5. 1992, blz. 4) en de mededeling van de Commissie inzake de wijze van toepassing van artikel 92, lid 3, onder a), op regionale steun (PB nr. C 163 van 4. 7. 1990, blz. 6) (punt 22 en punten 24 en 25 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst).

- intensiteitsmaxima die verschillen naar gelang van de ernst van de regionale problemen;
- doorzichtigheid;
- regionale specificiteit;
- sectoriële uitwerking;
- systeem van toezicht.

De voornaamste aspecten van de coördinatie worden in de hoofdstukken 26 tot en met 28 van deze richtsnoeren nader ontwikkeld.

- (9) De verschillende steunmaatregelen en afzonderlijke gevallen worden volgens een gemeenschappelijke methode beoordeeld. De gemeenschappelijke methode, die in hoofdstuk 27 van deze richtsnoeren wordt beschreven, is eveneens van toepassing op andere vormen van steun dan regionale steun. De in hoofdstuk 12 van deze richtsnoeren vermelde specifieke methoden moeten evenwel worden toegepast wanneer de steunmaatregelen onder de „de minimis”-regel vallen.
- (10) De gemeenschappelijke methode waarnaar in hoofdstuk 27 wordt verwezen is gebaseerd op de steunintensiteit welke wordt uitgedrukt ofwel als
- een percentage van de initiële investering, of als
 - een bedrag, uitgedrukt in Europese valuta-eenheden (ecu) per door de initiële investering geschapen arbeidsplaats.
- (11) Als initiële investering wordt beschouwd de investering in vaste activa bij de vestiging van een nieuwe onderneming, de uitbreiding van een bestaande onderneming of de inschakeling van de onderneming bij een activiteit die een fundamentele wijziging meebrengt in de produktie of het produktieproces van een bestaande onderneming (door middel van rationalisatie, herstructurering of modernisering). Investering in vaste activa door overneming van een onderneming die gesloten is of die zou hebben moeten sluiten indien een dergelijke overneming niet had plaatsgevonden, kan ook als oorspronkelijke investering worden opgevat. De wijze waarop de aldus gedefinieerde initiële investering wordt omschreven in de regionale steunregelingen van de EVA-Staten zal door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA worden onderzocht in het kader van haar onderzoek van de bestaande steunregelingen conform artikel 1, lid 1, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst en van haar beoordeling van nieuwe steunmaatregelen overeenkomstig artikel 1, leden 2 en 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst.

26. BEGINSELEN VOOR DE BEOORDELING VAN REGIONALE STEUNREGELINGEN

26.1. *De gedifferentieerde intensiteitsmaxima van de steun*

- (1) De voor de steunintensiteit geldende maxima zijn vastgesteld in netto subsidie-equivalent (NSE), uitgedrukt ofwel als een percentage van de oorspronkelijke investeringen of in Europese valuta-eenheden (ecu) per door de oorspronkelijke investering geschapen arbeidsplaats. Het is van toepassing op alle regionale steun die voor een bepaalde investering wordt toegekend. De maxima worden gedifferentieerd naar gelang van de ernst van de problemen in de betrokken regio's.
- (2) Eén van de toepasselijke alternatieve maxima moet toegepast worden op het totaal aan regionale steun welke voor een bepaalde initiële investering of voor het scheppen van arbeidsplaatsen wordt verleend.
- (3) Indien een EVA-Staat ervoor kiest de steunintensiteit uit te drukken in ecu per geschapen arbeidsplaats moet tevens een aanvullend maximum in acht worden genomen dat wordt uitgedrukt als een percentage van de initiële investering (zie punt 28.2.4). Dit aanvullende maximum is niet van toepassing op de tertiaire sector en de overplaatsing van een onderneming.
- (4) Voor de toepassing van punt 3 wordt de tertiaire sector gedefinieerd als die welke de activiteiten omvat die worden vermeld in de secties G, H, I, J, K, L, M, N en O van de Algemene Systematische Bedrijfsindeling in de Europese Gemeenschappen (NACE-Rev. 1) ⁽¹⁾, met uitzondering van de volgende activiteiten die in sectie I worden vermeld (vervoer, opslag en communicatie); afdeling 60 (vervoer te land), afdeling 61 (vervoer over water), afdeling 62 (luchtvervoer), groep 63.1 (vrachtbehandeling en opslag) en groep 63.2 (overige vervoersondersteunende activiteiten).

⁽¹⁾ Zie Verordening (EEG) nr. 3037/90 van de Raad van 9 oktober 1990 betreffende de statistische nomenclatuur van de economische activiteiten in de Europese Gemeenschappen, PB nr. L 293 van 24. 10. 1990, blz. 1, zoals gewijzigd bij Verordening (EEG) nr. 761/93 van de Commissie van 24. 3. 1993, PB nr. L 83 van 3. 4. 1993, blz. 1.

- (5) Bij overplaatsing van een onderneming naar een gesteunde regio zijn de maxima:
 - 100 % van de kosten van overplaatsing van de uitrusting, of
 - het toepasselijke maximum, vastgesteld overeenkomstig de gedifferentieerde intensiteitsmaxima van de steun, toegepast op de waarde van de overgebrachte uitrusting of toegepast op het aantal overgebrachte werknemers.
- (6) Het steunmaximum mag niet eens en voor altijd worden vastgesteld. Er dient derhalve voor te worden gezorgd dat het gekozen maximum metterdaad beantwoordt aan de noden en de problemen van de gebieden waaraan steun wordt verleend.
- (7) Het plafond van alle regionale steunmaatregelen zal als regel aan het eind van een periode van drie jaar worden herzien, rekening houdende met de opgedane ervaring, de ontwikkeling van de regionale situatie in de gehele EER (in het bijzonder wat de ontwikkeling van de werkgelegenheid betreft), het aantal geschapen of behouden arbeidsplaatsen en de in de steunregelingen aangebrachte wijzigingen.

Steunmaatregelen die niet afhankelijk zijn van een initiële investering of de schepping van werkgelegenheid

- (8) Regionale steunmaatregelen die niet gerelateerd zijn aan een initiële investering of de schepping van werkgelegenheid kunnen het karakter van exploitatiesteun hebben. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA staat in principe gereserveerd tegenover exploitatiesteun wat de verenigbaarheid hiervan met de werking van de EER-Overeenkomst betreft.
- (9) De omstandigheden waaronder de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA, ondanks haar principiële voorbehoud, exploitatiesteun als verenigbaar met de werking van de EER-Overeenkomst zou kunnen beschouwen worden in punt 28.1.5 nader gepreciseerd.

Uitzonderingen

- (10) De Toezichthoudende Autoriteit kan uitzonderingen op de intensiteitsmaxima of op de richtsnoeren inzake steunmaatregelen die niet afhankelijk zijn van een initiële investering of de schepping van werkgelegenheid toestaan in verband met de verhoging van steun of de invoering van bepaalde nieuwe steunmaatregelen, mits de vereiste motivering daartoe tevoren wordt meegedeeld overeenkomstig de procedure van artikel 1 van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst. De Toezichthoudende Autoriteit zal de EVA-Statens op gezette tijden een lijst van deze uitzonderingen doen toekomen.

26.2. Doorzichtigheid

- (1) Een essentiële voorwaarde voor de coördinatie en de beoordeling van de algemene regionale steunregelingen is de doorzichtigheid hiervan.
- (2) Een steunmaatregel is doorzichtig wanneer hierop de gemeenschappelijke waarderingsmethode voor steunmaatregelen kan worden toegepast. Deze gemeenschappelijke methode is gebaseerd op de relatieve omvang van de steun, uitgedrukt in procenten, ten opzichte van het bedrag van de initiële investering of, in het andere geval, als het bedrag van de steun, uitgedrukt in ecu, per door de initiële investering geschapen arbeidsplaats. Steun kan evenwel nog steeds waardeerbaar zijn wanneer de waardering geschiedt op grond van hypothesen die soms een zeer grote onzekerheidsmarge inhouden. Steun die niet tot op zekere hoogte meetbaar is moet als ondoorzichtig worden beschouwd.
- (3) De EVA-Statens zijn verplicht de doorzichtigheid van regionale steunmaatregelen te verzekeren door ondoorzichtige steun ongedaan te maken, door bestaande steunregelingen aan te passen en nieuwe regelingen werkelijk doorzichtig te maken.

Systeem van meting ex-post

- (4) Met het oog op de doorzichtigheid zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA, in geval van regionale steunregelingen waarin steunmaatregelen voorkomen die wel, en steunmaatregelen die niet tevoren kunnen worden gemeten, de invoering van een systeem van meting ex-post verplicht stellen. Hiertoe moeten de betrokken EVA-Statens in hun steunregelingen het voorschrift opnemen dat in individuele gevallen het netto subsidie-equivalent van de steun, dat tevoren kan worden berekend, in mindering wordt gebracht op het toepasselijke maximum, ten einde vast te stellen welk bedrag aan steun alsnog kan worden uitgekeerd. De steun die niet tevoren kan worden gemeten zal dan worden uitgekeerd ten bedrage van dit resterende gedeelte, uitgedrukt als netto subsidie-equivalent. Indien de steun moet worden uitgekeerd gedurende meer dan één jaar mag ieder resterend gedeelte, dat tegen het einde van een bepaald jaar overblijft, worden overgeboekt naar het volgende jaar en worden verhoogd met het referentiepercentage. Dit gaat zo door totdat

de steun wordt beëindigd overeenkomstig de speciale daarop betrekking hebbende voorschriften in verband met de uitkering of totdat het resterende gedeelte tot het maximum volledig is gebruikt.

- (5) Hier dient te worden vermeld dat de maxima niet noodzakelijk de maxima zijn welke onder 28.1.4 en 28.2.4 zijn vastgesteld, doch eerder de maxima zoals vastgesteld door de EVA-Staat en goedgekeurd door de Toezichthoudende Autoriteit overeenkomstig artikel 1 van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst.

Meetbaarheid van steun die afhankelijk is van initiële investeringen of de schepping van werkgelegenheid

- (6) *Steun aan de factor arbeid* wordt als meetbaar aangemerkt wanneer de voor iedere geschapen arbeidsplaats toegekende steun kan worden uitgedrukt als een netto subsidie-equivalent in ecu. Steun voor arbeid die niet aldus kan worden uitgedrukt kan echter altijd worden gemeten volgens de in punt 4 hierboven genoemde ex-post-methode.
- (7) *Steun voor de huur van gebouwen* wordt als meetbaar beschouwd wanneer deze in de tijd beperkt is en het percentage van de bij wijze van steun jaarlijks verleende huursubsidie vastligt. De huur voor het gebouw zonder de grond wordt geacht het equivalent te zijn van een *opbrengstpercentage* van de waarde van het gebouw waarbij het opbrengstpercentage gelijk is aan het *referentiepercentage*. De huur voor het element grond wordt geacht gelijk te zijn aan een werkelijk opbrengstpercentage, d.w.z. het verschil tussen het referentiepercentage en het inflatiepercentage. De kapitaalwaarde van het gebouw en de grond moet worden opgenomen in de standaardgrondslag met het oog op de vaststelling van de investering, met behulp waarvan de steun moet worden gemeten.
- (8) *Steun in de vorm van kredietgaranties* zal worden gemeten door de garantie gelijk te stellen met een rentesubsidie voor een krediet, gelijk aan de waarde van het bedrag waarvoor de garantie wordt verleend. Als de waarde van het rentesubsidie-equivalent wordt beschouwd het verschil tussen het referentiepercentage dat van toepassing is in een bepaalde EVA-Staat en het percentage waartegen de regering van die EVA-Staat kan lenen over dezelfde periode genomen als waarop het referentiepercentage betrekking heeft. Iedere last die door een Lid-Staat wordt opgelegd voor de toekenning van een garantie zal worden afgetrokken van de waarde van de aldus berekende garantie. De verhouding van het totale bedrag dat ieder jaar wordt betaald wegens in gebreke blijvende debiteuren tot het totale bedrag van de nog lopende garanties zal de EVA-Statens jaarlijks aan de Toezichthoudende Autoriteit worden medegedeeld. Deze inlichting over het verliespercentage wegens in gebreke blijvende debiteuren mag worden gebruikt voor de aanpassing van de waarde van een garantie. Indien een EVA-Staat deze methode voor de waardering van garanties niet wil gebruiken moet hij de Toezichthoudende Autoriteit in kennis stellen van alle individuele gevallen waarin investeringen worden gedaan van meer dan 1,5 miljoen ecu waarbij garanties worden verleend.
- (9) *Belastingfaciliteiten* worden gemeten volgens de methode van meting ex-post, zoals in punt 4 hierboven wordt geschetst.

Meetbaarheid van steunmaatregelen die niet afhankelijk zijn van initiële investeringen of schepping van werkgelegenheid

- (10) *Steun in verband met vervangingsinvesteringen* wordt gemeten met behulp van een methode waarbij een groot voorbehoud moet worden gemaakt aangezien zij een zeer approximatief karakter heeft. Het wordt echter noodzakelijk geacht alle EVA-Statens in dezelfde positie te brengen wat de maxima betreft. De hierna beschreven methode zal daarom gebruikt worden om de naleving van de maxima zeker te stellen, ten minste tot het moment waarop de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de omstandigheden, zo die er zijn, nader aangeeft, waaronder zij eventueel steun van dit type verenigbaar met de gemeenschappelijke markt zou kunnen achten.
- (11) *Steun aan vervangingsinvesteringen* wordt gemeten door de verleende steun eerst uit te drukken als een netto subsidie-equivalent van het bedrag van de vervangingsinvestering volgens de gemeenschappelijke waarderingmethode. Dit netto subsidie-equivalent wordt dan gerelateerd aan de initiële investering waarbij gebruik wordt gemaakt van een passend disconteringspercentage. Het vervangingsmoment zal voor deze vervangingsinvesteringen worden vastgesteld op basis van de gemiddelde levensduur van de kapitaalgoederen waarvoor steun wordt verleend.
- (12) *Belastingfaciliteiten, welke het karakter van steun aan de produktie hebben*, zullen worden gemeten volgens het ex-post-systeem dat hierboven is geschetst in punt 4.
- (13) *Steun ten behoeve van de factor arbeid* welke het karakter van steun aan de produktie heeft en uitgedrukt wordt als een vastgesteld bedrag over een bepaalde periode voor iedere werknemer, wordt met behulp van het referentiepercentage gemeten als het netto subsidie-equivalent van het contant gemaakte bedrag dat nodig is om de steun over de periode uit te keren. Het gebruik van deze methode van meting is gebaseerd op de veronderstelling dat het voor iedere werknemer uitgekeerde bedrag niet kan worden verhoogd. Waar het bedrag van de uitkering niet is vastgesteld wordt de methode van meting ex-post gevolgd, zoals geschetst in punt 4 hierboven.

Meetbaarheid van steunmaatregelen voor de overplaatsing van een onderneming

- (14) Steun, verleend voor de overplaatsing van kapitaalgoederen, wordt als meetbaar beschouwd wanneer deze wordt uitgedrukt ofwel als een percentage van de verhuiskosten van de kapitaalgoederen (inclusief kosten voor demontage en het opnieuw monteren) ofwel als een percentage van de waarde van de overgeplaatste kapitaalgoederen. De waarde van de overgeplaatste kapitaalgoederen, waarvoor steun wordt verleend in een van de twee bovengenoemde vormen, zal niet worden opgenomen onder de kapitaalkosten die in aanmerking komen voor verdere steun, en zal derhalve buiten de standaardgrondslag vallen.
- (15) De steun die verleend wordt op basis van het aantal overgebrachte werknemers zal gecoördineerd worden conform de desbetreffende maxima in ecu per geschapen arbeidsplaats.

26.3. Regionale specificiteit

- (1) De regionale specificiteit zal op grond van de navolgende beginselen worden toegepast:
- regionale steunmaatregelen mogen niet het gehele nationale grondgebied betreffen, d.w.z. algemene steunmaatregelen mogen niet worden verleend onder het mom van regionale steun;
 - in de steunregelingen moeten hetzij geografisch, hetzij aan de hand van kwantitatieve criteria de grenzen van de steunregio's worden aangegeven of, in deze regio's, de grenzen van de steungebieden;
 - regionale steun mag, uitgezonderd in groeikernen, niet louter plaatselijk worden verleend, d.w.z. aan geïsoleerde geografische plaatsen die vrijwel niet van invloed zijn op de ontwikkeling van een regio;
 - wanneer zich problemen voordoen die verschillend zijn naar soort, intensiteit of al dan niet dringend karakter, moet de intensiteit van de steun dienovereenkomstig worden aangepast;
 - de differentiatie en de dosering van de steunpercentages in de verschillende gebieden en regio's moeten duidelijk zijn aangegeven.

26.4. Sectoriële repercussies

- (1) Het ontbreken van sectoriële specificiteit is een wezenlijk kenmerk van de meeste algemene regionale steunregelingen, doordat regionale steun dikwijls zonder onderscheid aan alle industriële sectoren wordt verleend. De gevolgen van steunmaatregelen voor de mededinging en het handelsverkeer zijn evenwel vooral in de goederen- en dienstensector voelbaar. Maar het is moeilijk om deze gevolgen te beoordelen wanneer iedere sectoriële specificiteit in regionale steunregelingen ontbreekt.
- (2) Derhalve dient de grootste aandacht te worden besteed aan de sectoriële aspecten van de informatie over steun die door de EVA-Staten aan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA moet worden verstrekt. Er zij in dit verband aan herinnerd dat wanneer een regionale steunregeling zowel voor regionale als voor sectoriële doeleinden wordt verleend, het van groot belang is dat de regeling als zodanig bij de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA wordt aangemeld ingevolge artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst, zodat deze zowel vanuit regionaal als vanuit sectorieel oogpunt kan worden beoordeeld.
- (3) Bij gebrek aan een algemene oplossing om deze sectoriële repercussies te behandelen zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA, na overleg met de EVA-Staten, nagaan in hoeverre er aanleiding toe bestaat passende beperkingen op te leggen aan de regionale steunverlening, indien zulke beperkingen uit hoofde van de situatie in de sector gerechtvaardigd zijn.
- (4) Wanneer ten behoeve van een investering zowel regionale als andere steun wordt verleend op een per regio gedifferentieerde basis, mag ten behoeve van dezelfde investering alleen regionale steun worden verleend, voor zover de regionale steun, gecumuleerd met de regionale component van de andere steunvormen, de door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA goedgekeurde maxima niet overschrijdt.

26.5. Systeem van toezicht

- (1) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA houdt toezicht op de toepassing van de beginselen van coördinatie door middel van een mededeling achteraf van belangrijke toepassingsgevallen, volgens een procedure die geheimhouding waarborgt. Passende voorwaarden inzake de verslaggeving zullen worden opgenomen in besluiten over regionale steunregelingen overeenkomstig artikel 1 van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst. De resultaten van de toepassing van de coördinatiebeginselen zullen op gezette tijden worden onderzocht in samenwerking met nationale ambtenaren die deskundig zijn op het gebied van steunmaatregelen. De voornaamste resultaten van dit onderzoek zullen door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA worden opgenomen in het periodieke overzicht betreffende staatssteun dat zij ingevolge Protocol 27, onder b), bij de EER-Overeenkomst moet opstellen.

27. DE GEMEENSCHAPPELIJKE WAARDERINGSMETHODE

- (1) Met behulp van de gemeenschappelijke methode voor de waardering van steunmaatregelen kunnen steunmaatregelen die deel uitmaken van één en dezelfde steunregeling en de verschillende steunregelingen van de EVA-Staten gemakkelijker worden vergeleken, het theoretisch maximum van de steun die kan worden verleend in aanmerking genomen. Dit theoretisch maximum kan aanzienlijk afwijken van het werkelijke bedrag van de steun die in een bepaald geval wordt verleend.
- (2) De berekeningen zijn gebaseerd op steun na belasting, d.w.z. het netto subsidie-equivalent dat voor de begunstigde overblijft na betaling van de winstbelasting, ervan uitgaande dat de onderneming reeds van het eerste jaar af een zodanige winst boekt dat de belastingdruk maximaal is.
- (3) De basisdefinities en de afspraken zijn als volgt:
 - a) *De standaardgrondslag* van de steun omvat drie categorieën investeringsuitgaven: terreinen, gebouwen en uitrusting. Deze afspraak behelst een min of meer grote onzekerheidsmarge, afhankelijk van de vraag welke elementen onder deze drie categorieën uitgaven vallen. De toepassing van deze methode leidt dus tot rectificaties van de grondslag, al naar gelang de steun uitsluitend verleend wordt voor een gedeelte van deze categorieën of voor extra uitgaven. De mate waarin de omvang van deze uitgaven ten opzichte van de standaardgrondslag bekend is bepaalt in dit laatste geval de doorzichtigheid van de steun.
 - b) *De verdeelsleutel van de standaardgrondslag* van de steun wordt door de EVA-Staten vastgesteld en door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA goedgekeurd. Deze verdeelsleutels zijn niet meer dan ruw geschatte gemiddelden. Op dit punt wijkt de methode dus af van het beginsel dat alleen wordt gelet op het theoretisch maximum van de steun.
 - c) *Het moment waarop de steun wordt uitgekeerd* is voor alle vormen van steun gelijk. Door deze vereenvoudiging wordt eveneens een onzekerheidsmarge geïntroduceerd doch in die zin, dat de intensiteit een zekere verhoging ondergaat. Geen rekening wordt gehouden met het tijdsverschil tussen de datum of de data van uitkering en het moment, waarop het besluit tot toekenning van de steun wordt genomen. De kredieten tegen verlaagd tarief of met rentesubsidie worden door een actualiseringsberekening op dezelfde datum gesteld als de subsidies.
 - d) *Het vraagstuk van het niet uniform belasten* van de steunmaatregelen binnen een zelfde steunregeling naar gelang van de diverse vormen van de steun, en tussen de verschillende algemene regionale steunregelingen van de EVA-Staten voor een zelfde vorm van steun, wordt opgelost met behulp van de formules van het nettoresultaat na belastingaftrek, uitgedrukt in subsidie-equivalent, van de steun die ten goede komt aan de begunstigde. Hierbij wordt aangenomen dat de onderneming vanaf het begin winst boekt en dat de winst aan het einde van het eerste boekjaar voldoende is voor betaling van de maximale over de steun geheven belasting.
 - e) *De elementen voor de berekening van de kredieten tegen verlaagd tarief of met rentesubsidie* zijn de volgende:
 - bedrag: percentage van de investeringsuitgaven, rekening houdend met de standaardgrondslag, gedekt door het krediet;
 - looptijd van het krediet;
 - duur van de periode waarin vrijstelling van afschrijving verleend wordt;
 - omvang van de verlaging van de rentevoet.De wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen die ter kennis van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA worden gebracht moeten deze gegevens bevatten wil men de steunregeling als doorzichtig kunnen kwalificeren.
 - f) *Het referentiepercentage* wordt gebruikt om het steunbedrag te corrigeren op basis van de huidige waarde en om de steunelementen van leningen te berekenen. Het referentiepercentage geeft het gemiddelde rentepercentage op de desbetreffende markt weer. Het referentiepercentage wordt door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA op voorstel van de EVA-Staat aan het begin van elk jaar vastgesteld op basis van het gemiddelde percentage over het voorgaande jaar. Ondergaat het betrokken percentage evenwel een ingrijpende wijziging, dan wordt het in overleg met de Toezichthoudende Autoriteit en de betrokken EVA-Staat aangepast. Een dergelijke aanpassing zal evenwel uitsluitend plaatsvinden indien er een aanzienlijk verschil is tussen het geldende referentiepercentage en het gemiddelde percentage over een periode van drie maanden.
 - g) *Doorzichtige fiscale steun* is steun die aan de volgende voorwaarden voldoet:
 - de grondslag van de belasting, geheven volgens een forfaitair of een maximaal belastingtarief, moet worden gevormd door een in het gebied geïnvesteerd bedrag;

- voorts moet de steun aan de hand van een bepaald percentage van het belastingtarief worden vastgesteld en moet hij een bepaalde looptijd hebben.
- Alle fiscale steun kan echter doorzichtig worden gemaakt door vaststelling van een plafond, uitgedrukt in een percentage van de investering.
- (4) De gemeenschappelijke waarderingsmethode wordt toegepast bij het onderzoek en de berekening van de intensiteit van regionale steunmaatregelen. Veel veronderstellingen en afspraken, waarvan wordt uitgegaan in het kader van de steunregelingen, zijn niet noodzakelijk voor de beoordeling van individuele gevallen. Met het oog op deze gevallen is de methode daarom als volgt verrijnd:
- er zal veeleer worden uitgegaan van de werkelijke kosten van grond, gebouwen en vestiging dan van de hypothetische standaardgrondslag;
 - als referentie-/discontopercentage zal het percentage gelden dat van kracht is bij het begin van het project;
 - wanneer de steun en/of investering niet wordt verleend of gedaan binnen één jaar, moet rekening worden gehouden met de werkelijke periode voor steun en investering. Zulks geschiedt door de waarde te bepalen van de investering en de steun, op basis van kalenderjaren, op het tijdstip, waarop de investering oorspronkelijk werd begonnen;
 - bij de berekening van de steun voor de huur van gebouwen of tijdvakken van huurvermindering voor gebouwen in staatseigendom zal worden uitgegaan van de werkelijke huursubsidie of -verlaging en de werkelijke kapitaalwaarde van de gebouwen.
- (5) De gemeenschappelijke waarderingsmethode geeft een methode voor de waardering die gebruikt moet worden voor ieder type of iedere categorie steunmaatregelen. Wanneer de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA om administratieve of andere redenen echter van mening is dat de methode, die normaliter zou worden gebruikt voor een speciale vorm van steun bezwaarlijk of niet kan worden gevolgd, zal zij een alternatieve gelijkwaardige methode aanbevelen om deze moeilijkheden te overwinnen. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zal de Lid-Staten op gezette tijden nadere bijzonderheden over deze alternatieve methoden meedelen.
28. **METHODES VOOR DE TOEPASSING VAN ARTIKEL 61, LID 3, ONDER a) EN c), VAN DE EER-OVEREENKOMST OP REGIONALE STEUNMAATREGELEN**
- (1) Overeenkomstig de bovengenoemde basisbeginselen inzake regionale steun heeft de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA methodes voor de toepassing van artikel 61, lid 3, onder a) en c), van de EER-Overeenkomst vastgesteld. Deze beoordelingsmethodes zijn hieronder uiteengezet.
- (2) Er dient te worden opgemerkt dat overeenkomstig de Gemeenschappelijke Verklaring betreffende artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-Overeenkomst zelfs indien de regio's niet in aanmerking kunnen komen op grond van artikel 61, lid 3, onder a), en van de criteria van de eerste fase van het onderzoek op grond van punt c) door toepassing van de onderstaande methodes, voor de beoordeling andere criteria kunnen worden gehanteerd, bij voorbeeld de zeer lage bevolkingsdichtheid.
- 28.1. **Methodes voor de toepassing van artikel 61, lid 3, onder a), op de regionale steunmaatregelen**
- (1) Overeenkomstig artikel 61, lid 3, onder a), kunnen steunmaatregelen ter bevordering van de economische ontwikkeling van streken waarin de levensstandaard abnormaal laag is of waar een ernstig gebrek aan werkgelegenheid heerst, als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt worden beschouwd.
- 28.1.1. **Beginselen van de methode**
- (1) Overeenkomstig artikel 61, lid 3, onder a), zijn de besluiten van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA gebaseerd op een methode om het ontwikkelingsniveau van de verschillende regio's ten opzichte van het gemiddelde in de EER te beoordelen. De methode stoelt op de volgende beginselen:
- de sociaal-economische situatie van de in artikel 61, lid 3, onder a), bedoelde regio's wordt voornamelijk beoordeeld op grond van de BBP/KKS (bruto binnenlands produkt uitgedrukt in koopkrachtstandaard) per hoofd, waarbij indien mogelijk gebruik wordt gemaakt van de EER-index voor de regio waarbij een gemiddelde wordt genomen voor een minimum periode van drie jaar gebaseerd op de laatste drie jaar;

- het relatieve niveau van regionale ontwikkeling wordt bepaald door vergelijking met het EER-gemiddelde;
- om vast te stellen of een regio in aanmerking komt overeenkomstig artikel 61, lid 3, onder a), wordt verwezen naar de situatie van regio's welke overeenstemmen met in de NUTS ⁽¹⁾ onder niveau II ingedeelde regio's in de Europese Unie, waarbij is vereist dat de betrokken regio van niveau II een BBP/KKS-drempel vertoont van 75 of lager waaruit een abnormaal lage levensstandaard en een ernstig gebrek aan werkgelegenheid blijkt. Dit betekent dat indien een relatief welvarende regio gesitueerd is in een anders achtergebleven gebied deze regio in de werkingssfeer van artikel 61, lid 3, onder a), kan vallen op voorwaarde dat de regio van niveau II waartoe zij behoort voldoet aan de BBP/KKS-drempel. Anderzijds zal een minder begunstigde regio evenwel worden uitgesloten indien niet is voldaan aan deze vereiste.
- Op grond hiervan zijn regio's van niveau III geografische eenheden welke vergelijkbaar zijn met de in de NUTS onder niveau III ingedeelde regio's in de Europese Unie welke gebruikt worden ter differentiëring van de maximum toegestane steunplafonds in de regio van niveau II.

28.1.2. Keuze van indicatoren

- (1) Bij deze methode wordt het BBP per hoofd, gemeten naar de koopkrachtstandaard (KKS) gehanteerd, een meetmethode die gebaseerd is op vergelijking van de prijzen in de EER-Statens voor een bepaald pakket van artikelen en diensten. Hierdoor beschikt men over een methode om de levensstandaard te meten, waardoor de verschillen in de kosten van levensonderhoud tussen de regio's van verschillende EER-Statens kunnen worden vastgesteld.
- (2) Gebrek aan werkgelegenheid slaat op het aantal inwoners die niet in enigerlei vorm volwaardig aan het arbeidsproces deelneemt. Veelal zal de produktie in gebieden met een ernstig gebrek aan werkgelegenheid laag zijn, hetgeen ook zal blijken uit het BBP per hoofd. Voor de betrokken gebieden — voornamelijk plattelandsgebieden met een onderontwikkelde industriële structuur en een weinig ontwikkelde dienstensector — zijn de werkloosheidscijfers geen juiste maatstaf om de mate van gebrek aan werkgelegenheid vast te stellen. Een algemeen laag niveau van technologie in de industriële infrastructuur en hun weinig gespecialiseerde dienstensector zijn oorzaak van de relatief grote rol van de factor arbeid in het produktieproces. Hierdoor kan een significant niveau van tekort aan werkgelegenheid worden verhuld dat ook niet in het werkloosheidscijfer tot uitdrukking komt.

28.1.3. Bijzondere regio's

- (1) Naast de volgens de bovengenoemde criteria geselecteerde regio's kunnen andere regio's in aanmerking komen voor uitzondering krachtens artikel 61, lid 3, onder a), alsmede met betrekking tot de gemeenschappelijke verklaring betreffende artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-Overeenkomst ten einde rekening te houden met hun uitzonderlijke omstandigheden, onder meer een zeer lage bevolkingsdichtheid.

28.1.4. Steunplafonds

- (1) De hoogst toegestane steunintensiteit die van toepassing is in regio's in de zin van artikel 61, lid 3, onder a), is vastgesteld op 75 % netto subsidie equivalent (NSF) van de aanvankelijke investeringen waarbij het alternatieve plafond een netto subsidie equivalent van 13 000 ecu per via de investering gecreëerde arbeidsplaats is ⁽²⁾.
- (2) In de beginselen voor de coördinatie wordt gesteld dat de plafonds van de steunintensiteit moeten worden aangepast aan de aard, intensiteit of urgentie van de regionale problemen. Hoewel alle onder artikel 61, lid 3, onder a), vallende regio's te kampen hebben met aan de EER-norm gemeten ernstige regionale problemen, kunnen tussen regio's binnen een zelfde land significante verschillen in levensstandaard en gebrek aan werkgelegenheid bestaan.
- (3) Daarom zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA van haar discretionaire bevoegdheid gebruik maken en staan op een regionale differentiëring in steunintensiteit die lager is dan 75 % netto subsidie equivalent. Als zodanig zal het relevante steunintensiteitsplafond voor een regionale steunregeling bestaan in het door de EVA-Staat bij de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA overeenkomstig artikel 1, lid 3, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst aangemelde en door de genoemde Autoriteit goedgekeurde maximum, wanneer zij haar beslissing vaststelt.

⁽¹⁾ Nomenclature des Unités Territoriales Statistique van de Europese Gemeenschappen.

⁽²⁾ Mededeling van de Commissie van 21 december 1978 betreffende steunregelingen met regionale strekking, punt 2(i) (PB nr. C 31 van 3. 2. 1979, blz. 9) (punt 21 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst).

28.1.5. De verschillende instrumenten van steunverlening die nodig zijn voor het stimuleren van de regionale ontwikkeling in onder artikel 61, lid 3, onder a), vallende gebieden

- (1) Globaal gezien kunnen regionale steunmaatregelen in twee categorieën worden ingedeeld: steunmaatregelen waarvoor initiële investering of het scheppen van werkgelegenheid een voorwaarde is en steunmaatregelen die zijn ingesteld in verband met bijzondere of blijvende problemen (exploitatiesteun).
- (2) Gezien de ernstige achterstand van de in artikel 61, lid 3, onder a), bedoelde regio's, zijn steunmaatregelen die gerelateerd zijn aan initiële investeringen niet steeds passend of voldoende om investeringen of de ontwikkeling van economische bedrijvigheid ter plaatse te stimuleren. In deze regio's gevestigde bedrijven hebben te kampen met extra lasten die verband houden met de plaats van vestiging en een gebrekkige infrastructuur, die een blijvende druk op hun concurrentievermogen vormen.
- (3) Onder bepaalde omstandigheden kan exploitatiesteun een positieve vorm van hulp aan de armste delen van de EER zijn.
 - Ten eerste kunnen bepaalde regio's gebukt gaan onder zo zware lasten en infrastructurele tekorten, dat het zelfs al moeilijk is het bestaande investeringspeil te handhaven. In de vroegste stadia van de ontwikkeling kan het handhaven van bestaande investeringen, althans op korte of middellange termijn, een dwingende voorwaarde zijn voor het aantrekken van nieuwe investeringen, die op hun beurt een bijdrage kunnen vormen voor de ontwikkeling van de regio. In vele in artikel 61, lid 3, onder a), bedoelde regio's zou er nog geen stabiele industriële structuur bestaan. De meeste aldaar gevestigde bedrijven die zeer klein van omvang zijn en meestal behoren tot traditionele bedrijfstakken, zullen niet tot expansie komen zonder een stimulans van buitenaf. Onder dergelijke moeilijke plaatselijke omstandigheden kan het aangewezen zijn om bepaalde soorten steun, bij voorbeeld voor marketing, toe te staan, zodat de bedrijven in deze regio's daadwerkelijk deel kunnen hebben aan de EER-markt, zowel als producent als als consument. Zonder deze steun zullen de mogelijkheden van de EER voor hen waarschijnlijk onbereikbaar blijven.
 - Ten tweede kunnen bepaalde regio's vrijwel onoverkomelijke structurele achterstanden hebben, bij voorbeeld doordat ze zeer afgelegen zijn. Zo kunnen perifeer gelegen eilanden gebukt gaan onder een permanente kostprijddruk ten gevolge van de hogere transportkosten. Hetzelfde geldt voor hun communicatiekosten. Exploitatiesteun die aan deze factoren tegemoet komt kan de aansluiting tussen de minder ontwikkelde en de centraal gelegen regio's bevorderen, en hierdoor de algemene economische integratie van de EER naderbij brengen.
- (4) Als erkenning van de bijzondere moeilijkheden van deze regio's kan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA bij wijze van uitzondering bepaalde exploitatiesteun aan onder artikel 61, lid 3, onder a), vallende regio's goedkeuren onder de volgende voorwaarden:
 - de steun moet in de tijd beperkt zijn en bedoeld om de structurele achterstand van bedrijven die gelegen zijn in in artikel 61, lid 3, onder a), bedoelde regio's te compenseren;
 - de steun moet bedoeld zijn om een duurzame en evenwichtige ontwikkeling van de economische bedrijvigheid te bevorderen en mag op EER-niveau geen overcapaciteit in de bedrijfstak teweegbrengen waardoor het daaruit voortvloeiende probleem voor de bedrijfstak in de EER ernstiger wordt dan het aanvankelijke regionale probleem; in dit verband is een sectoriële benadering vereist en moeten met name de EER-voorschriften die gelden voor bepaalde sectoren van de industrie, momenteel synthetische vezels, textiel en kleding, automobiellindustrie, ijzer- en staalindustrie en vervoer, in acht worden genomen;
 - de steun mag niet worden verleend wanneer dit strijdig zou zijn met de specifieke voorschriften voor steun aan in moeilijkheden verkerende bedrijven;
 - steun ter bevordering van uitvoer naar andere EER-Statens is uitgesloten;
 - jaarlijks moet aan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA verslag worden uitgebracht over de tenuitvoerlegging; in dit verslag moeten alle uitgaven (of gederfde inkomsten in geval van faciliteiten ten aanzien van belastingen of sociale premies) per steunsoort en per betrokken bedrijfstak opgenomen zijn.

28.2. *Methode voor de toepassing van artikel 61, lid 3, onder c), op nationale regionale steun*

- (1) In artikel 61, lid 3, onder c), wordt gesteld dat steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde economieën te vergemakkelijken, mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt niet zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad, als verenigbaar met de werking van de EER-Overeenkomst kunnen worden beschouwd.

28.2.1. Grondslagen van de methode

- (1) Bij de toepassing van artikel 61, lid 3, onder c), baseert de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA haar besluiten op een methode waarmee de sociaal-economische situatie in een regio, zowel in de nationale context als in de context van de verplichtingen krachtens de EER-Overeenkomst, kan worden onderzocht. Hierdoor kan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in het belang van de werking van de EER-Overeenkomst nagaan of er significante regionale verschillen bestaan en, indien dit het geval is, de desbetreffende EVA-Staat, ongeacht het niveau van zijn economische ontwikkeling, toestemming verlenen om een nationaal regionaal beleid te voeren.
- (2) De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA baseert zich bij haar beslissingen op de volgende beginselen:
 - de regio's worden beoordeeld op basis van geografische eenheden die voorkomen in de niveau-III-lijst van de NUTS van de Europese Gemeenschap (in bijzondere omstandigheden kan men, mits deugdelijk gemotiveerd, van een kleinere eenheid uitgaan);
 - in de eerste onderzoekfase wordt de sociaal-economische situatie van de regio beoordeeld aan de hand van een van de twee volgende criteria: het bruto binnenlands produkt (BBP) per hoofd of de bruto toegevoegde waarde (BTW) tegen factorkosten en de structurele werkloosheid;
 - in een tweede onderzoekfase worden andere relevante indicatoren in beschouwing genomen.

28.2.2. Eerste fase van het onderzoek

- (1) De sociaal-economische situatie van een regio wordt gezien in samenhang tot bepaalde drempels, die in twee fasen worden berekend. De eerste fase heeft betrekking op een regionaal minimumverschil in nationaal verband, terwijl dit minimumverschil in de tweede fase wordt bijgesteld, in die zin dat rekening wordt gehouden met de situatie in die Staten welke een gunstiger ontwikkelingsniveau vertonen in de EER.
- (2) Aangezien steun alleen aanvaardbaar is wanneer hij de ontwikkeling van bepaalde regionale economieën vergemakkelijkt, is hiertoe een zekere achterstand van de regio binnen de EVA-Staat vereist, d.w.z. een negatief regionaal minimumverschil op nationaal niveau, ongeacht de relatieve positie van de EVA-Staat in de EER. Dit regionale minimumverschil in de nationale context wordt in de regio geacht bereikt te zijn, indien:
 - het op grond van het BBP/BTW per hoofd berekende inkomen ten minste 15 % lager ligt dan het gemiddelde in de betrokken EVA-Staat;
 - of
 - het structurele werkloosheidscijfer ten minste 10 % hoger ligt dan het gemiddelde in de betrokken EVA-Staat.
- (3) Deze waarden worden bereikt indien het BBP/BTW-indexcijfer voor de regio niet hoger ligt dan een basisdrempel van 85 of indien het structurele werkloosheidscijfer niet lager ligt dan een basisdrempel van 110. In beide gevallen is het indexcijfer van de betrokken EVA-Staat op 100 gesteld.
- (4) Een soepeler relatieve drempel voor structurele werkloosheid wordt gehanteerd om tegemoet te komen aan de dringende behoefte om de werkloosheid terug te dringen.
- (5) Voorts is steun alleen aanvaardbaar indien de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt niet zodanig worden veranderd dat de werking van de EER-Overeenkomst wordt geschaad. Aangezien het strijdig is met de werking van de EER-Overeenkomst om bestaande verschillen tussen regio's en de achterstand van minder welvarende streken te vergroten, heeft de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA vastgesteld dat de regionale verschillen van deze regio's nationaal gezien overeenkomstig groter moeten zijn in gevallen waarin steun moet worden verleend aan regio's in EVA-Staten waarvoor de indicator wijst op een situatie die gunstiger ligt dan het EER-gemiddelde.
- (6) Daarom moet de positie van de afzonderlijke EVA-Staat ten opzichte van de EER als geheel worden bepaald. Hiertoe worden voor elke EVA-Staat twee Europese indexcijfers berekend. Door deze indexcijfers wordt de positie van de EVA-Staat wat betreft inkomen en structurele werkloosheid vastgesteld als een percentage van het dienovereenkomstige EER-gemiddelde. De indexcijfers worden berekend als gemiddelde waarden over een periode van vijf jaar en worden jaarlijks bijgesteld en bekendgemaakt. In de tweede fase wordt het Europese indexcijfer gehanteerd als correctie op de respectieve basisdrempels voor elke EVA-Staat indien de situatie in deze EVA-Staat gunstiger is dan het EER-gemiddelde overeenkomstig de relatieve positie van deze Staat in de EER, waarbij de volgende formule wordt gehanteerd:

$$\left(\text{basisdrempel} + \frac{\text{basisdrempel} \times 100}{\text{EER-index}} \right) : 2 = \text{gecorrigeerde drempel.}$$

- (7) Aangezien de situatie in de verschillende regio's in de eerste plaats in nationaal verband wordt gezien, betekent het hanteren van deze formule een matiging van het effect van het EER-indexcijfer. Hoe gunstiger de positie van een EVA-Staat ten opzichte van het EER-gemiddelde, des te groter moet het verschil van een regio in nationaal verband zijn, om steunverlening aanvaardbaar te kunnen maken.
- (8) Om te voorkomen dat een situatie ontstaat waarin de drempel voor de structurele werkloosheid een onredelijk strenge maatstaf zou worden, is een maximum gesteld aan het vereiste verschil, dat overeenkomt met een indexcijfer van 145. Hierdoor wordt het mogelijk steun te verlenen in regio's met een nationaal gezien zeer ongunstige werkgelegenheidssituatie, ook al is deze situatie in een EER-context minder ongunstig. Omdat de drempels voor de BBP/BTW minder uiteenlopen, bestond geen behoefte aan een vereist maximumverschil.

28.2.3. Tweede fase van het onderzoek

- (1) In een eerste onderzoekfase worden dus de basisgegevens verzameld over het werkloosheids- en het inkomensniveau, waardoor onderlinge vergelijking van de regio's in nationaal en EER-verband mogelijk wordt. Er zijn echter nog vele andere economische indicatoren die gehanteerd kunnen worden om een scherper beeld te krijgen van de sociaal-economische situatie van een bepaalde regio. Daarom mag voor deze regio, al wordt in de eerste fase geconstateerd dat daar de relevante drempels zijn bereikt, nog niet automatisch worden aangenomen dat er geen bezwaar bestaat tegen steunverlening door de nationale overheid.
- (2) Het eerste stadium van onderzoek naar basisgegevens moet worden aangevuld met een tweede fase, waarin ook andere indicatoren, die gebaseerd zijn op nationale en EER-statistieken, in de beschouwing kunnen worden betrokken. Deze andere relevante indicatoren kunnen bij voorbeeld zijn de tendens en de structuur van de werkloosheid, de evolutie van de werkgelegenheid, het netto migratiecijfer, de demografische druk, de bevolkingsdichtheid, de tewerkstellingsgraad, de productiviteit, de structuur van de economische activiteit (met name het belang van bedrijfstakken met een afnemende bedrijvigheid), investeringen, geografische ligging en topografie en infrastructuur.
- (3) Het is mogelijk dat deze andere relevante indicatoren in het bijzonder met betrekking tot de gemeenschappelijke verklaring betreffende artikel 61, lid 3, onder c), van de EER-Overeenkomst een adequatere rechtvaardiging voor regionale steun aan het licht brengen zelfs in regio's die niet geheel voldoen aan de in de eerste fase van het onderzoek vastgestelde drempels.

28.2.4. Plafonds voor steunintensiteit

- (1) Gedifferentieerde plafonds voor steunintensiteit zijn vastgesteld overeenkomstig de beginselen voor de coördinatie op voorwaarde dat de steunintensiteit moet worden aangepast naar gelang de aard, de intensiteit en de urgentie van de regionale problemen.
- (2) Op grond van deze beginselen zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA een maximum steunplafond van 30 % NSE van de initiële investering of een netto subsidie equivalent van 5 500 ecu per door de initiële investering gecreëerde arbeidsplaats toepassen, waarbij het laatste niet meer mag bedragen dan 40 % netto subsidie equivalent van de initiële investering ⁽¹⁾.
- (3) In de praktijk kunnen de plafonds die de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA vaststelt (veelal aanzienlijk) lager liggen dan bovengenoemde maxima. Indien bij voorbeeld het goedgekeurde plafond in netto subsidie equivalent van de initiële investering 20 % bedraagt, zou het alternatieve plafond 3 500 ecu per geschapen arbeidsplaats bedragen maar mag het niet meer bedragen dan 25 % netto subsidie equivalent van de initiële investering ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Mededeling van de Commissie betreffende steunregelingen met regionale strekking (PB nr. C 31 van 3. 2. 1979, blz. 9) (punt 21 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst), punt 2(ii).

⁽²⁾ Mededeling van de Commissie (punt 21 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst), punt 2(iv).

DEEL VII

SPECIFIEKE REGELS

29. ALGEMENE INVESTERINGSSTEUNREGELINGEN

- (1) Algemene investeringssteunregelingen d.w.z. regelingen die niet gericht zijn op een specifieke sector (sectoriële steun) of regio (regionale steun) noch een specifieke doelstelling (horizontale steun) beogen, komen niet in aanmerking voor een van de uitzonderingen krachtens artikel 61, leden 2 of 3, van de EER-Overeenkomst⁽¹⁾. Derhalve zijn zij onverenigbaar met de werking van de EER-Overeenkomst en kunnen niet worden goedgekeurd door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA.
- (2) De redenen daarvoor zijn tweevoudig. Ten eerste is investering een gewone bedrijfsuitgave in het belang van de onderneming en behoeft derhalve in gewone omstandigheden geen overheidssteun. Indien ten aanzien van een dusdanige activiteit die dichtbij de markt staat, stimuli worden toegekend ten behoeve van activiteiten waarvan de afstand tot de markt kort is in een steeds meer geïntegreerde markt, zal deze steun waarschijnlijk leiden tot vervalsing van de mededinging en het handelsverkeer en leiden tot een verkeerde toewijzing van middelen. Ten tweede is algemene investeringssteun in strijd met de doelstelling inzake het wegwerken van de structurele achterstand van de minder begunstigde regio's van de EVA-Statens. Indien investeringssteun beschikbaar is in niet-steungebieden in de welvarende delen van de EER, heeft het tot gevolg dat de aantrekkelijkheid van de stimuli in steungebieden, inzonderheid in de minder ontwikkelde regio's, afneemt.
- (3) Hoewel algemene investeringssteunregelingen onverenigbaar zijn met de EER-Overeenkomst en de EVA-Statens dusdanige regelingen in overeenstemming dienden te hebben gebracht met de bedoelde overeenkomst krachtens een algemene verplichting om alle dienstige maatregelen te treffen met het oog op de naleving van de verplichtingen krachtens deze overeenkomst (artikel 3 van de EER-Overeenkomst), is het mogelijk dat bepaalde EVA-Statens nog steeds dergelijke regelingen toepassen. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA is verplicht toezicht te houden op hun toepassing tot hun afschaffing of aanpassing. Derhalve dienen afzonderlijke gevallen van toepassing van dergelijke regelingen op voorhand te worden aangemeld krachtens artikel 1, lid 1, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst indien de onderstaande drempels worden overschreden⁽²⁾:
 - ten aanzien van steunmaatregelen waarvan de intensiteit in netto subsidie equivalent meer dan 15 % van de investering bedraagt: alle toepassingsgevallen;
 - ten aanzien van steunmaatregelen waarvan de intensiteit meer dan 10 % maar niet meer dan 15 % bedraagt: de gevallen waarin de investeringen meer bedragen dan 3 miljoen ecu;
 - ten aanzien van steunmaatregelen waarvan de intensiteit meer dan 5 % maar niet meer dan 10 % bedraagt: de gevallen waarin de investeringen meer dan 6 miljoen ecu bedragen;
 - ten aanzien van steunmaatregelen waarvan de intensiteit niet meer dan 5 % bedraagt: de gevallen waarin de investeringen meer bedragen dan 9 miljoen ecu.

30. GESTANDAARDISEERDE JAARLIJKSE VERSLAGEN

- (1) Met betrekking tot elke goedgekeurde steunregeling zal de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in het algemeen de EVA-Statens verzoeken bepaalde basisgegevens te verstrekken in de vorm van jaarlijkse verslagen inzake alle lopende steunregelingen met het oog op het permanente onderzoek ervan. De gegevens zullen de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in staat stellen om op een efficiëntere manier na te gaan of de tenuitvoerlegging van alle steunregelingen (nog steeds) voldoet aan de voorwaarden welke noodzakelijk zijn voor de toepassing van een van de vrijstellingsbepalingen van artikel 61, leden 2 en 3, van de EER-Overeenkomst.
- (2) Ten einde nodeloze administratieve belasting van de EVA-Statens te vermijden zijn slechts ten aanzien van een zeer beperkt aantal steunregelingen uitvoerige verslagen vereist, terwijl de vereenvoudigde verslagen waarom inzake goedkeuring van een regeling in het algemeen zal worden verzocht, slechts een beperkt aantal gegevens hoeven te bevatten.
- (3) Bijlage III bij deze richtsnoeren bevat de voor een uitvoerig verslag vereiste structuur en bijlage IV omvat de kernpunten van de vereenvoudigde verslagen welke moeten worden voorgelegd ten aanzien van alle steunregelingen waarvoor geen uitvoerig verslag is vereist. Ten aanzien van steun welke is aangemeld krachtens de versnelde goedkeuringsprocedure en regelingen met een jaarlijks budget van niet meer dan 5 miljoen ecu is alleen een zeer vereenvoudigd verslag vereist.

⁽¹⁾ Zie 1e, 2e en 20e verslag over het mededingingsbeleid, punten 164, 116-117 en 171.

⁽²⁾ Paragraaf 3 stemt overeen met de brief van de Commissie aan de Lid-Statens SG(79)D/10478 van 14 september 1979 (punt 32 van bijlage XV bij de EER-Overeenkomst).

- (4) De jaarlijkse verslagen moeten betrekking hebben op twee boekjaren:
 - Het jaar van ontvangst van het verslag (jaar n) waarvoor de geraamde uitgaven, dan wel gederfde inkomsten wegens belastinguitgaven, moeten worden opgegeven.
 - Het voorafgaande jaar (jaar n-1) waarin verbintenissen zijn aangegaan, uitgaven daadwerkelijk hebben plaatsgevonden en waarvoor precieze cijfers inzake gederfde inkomsten dienen te worden voorgelegd.
- (5) Ten aanzien van elke regeling moet het eerste verslag uiterlijk zes maanden na het einde van het boekjaar waarin de regeling door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA werd goedgekeurd, aan deze Autoriteit worden toegestuurd. Vervolgens moeten de jaarverslagen uiterlijk zes maanden na het einde van het jaar n-1 worden toegestuurd aan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA.
- (6) Niet-naleving van de verplichting om verslagen binnen de termijn te verstrekken kan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA nopen tot het inleiden van de procedure krachtens artikel 1, lid 2, van Protocol 3 bij de Toezichtovereenkomst ten aanzien van de betrokken steunregeling.
- (7) Naast de in de gestandaardiseerde verslagen te verstrekken gegevens moeten de EVA-Statens alle bijzondere gegevens verstrekken waarvan de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA haar goedkeuring van de betrokken steunmaatregel afhankelijk maakt.
- (8) De procedures inzake jaarverslagen gelden in het algemeen voor steunmaatregelen van de Staten. Zij zijn evenwel niet van toepassing op steun ten behoeve van het vervoer indien andere voorschriften van toepassing zijn op de aanmeldingen en de jaarverslagen, noch op steun die in de werkingssfeer valt van de voorschriften inzake de ijzer- en staalindustrie (EGKS) en de automobiellindustrie. Zij zijn evenmin van toepassing op de minimis-steun. De schikkingen inzake jaarverslagen zijn echter in het algemeen van toepassing op de niet-EGKS ijzer- en staalindustrie in zoverre de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA zulks per geval noodzakelijk acht.

31. ANDERE SPECIFIEKE BEPALINGEN

31.1. *Omzetting tussen nationale valuta en ecu*

De in deze richtsnoeren in ecu uitgedrukte bedragen zullen in elk kalenderjaar worden omgezet in valuta van de EVA-Statens tegen de wisselkoersen die gelden op de eerste dag van het jaar waarop wisselkoersen voor ecu in alle valuta van de EER beschikbaar zijn. De wisselkoersen kunnen bij overeenkomst tussen de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA en een EVA-Staat worden gewijzigd in de loop van het jaar indien zulks noodzakelijk is wegens een grondig gewijzigde situatie.

BIJLAGE I

**CONTROLELIJST VAN GEGEVENS DIE MOETEN WORDEN VERSTREKT BIJ KENNISGEVING
VAN EEN STEUNREGELING AAN DE TOEZICHTHOUDENDE AUTORITEIT VAN DE EVA**

DEEL I

1. EVA-Staat:
2. Titel/benaming van de steunregeling of van de afzonderlijke steunmaatregel (in de oorspronkelijke taal en/of in het Engels):
.....
3. Instantie die met de uitvoering van de steunregeling is belast:
 - centrale overheid
 - regionale overheid
 - lokale overheid
 - ander niveau.
4. Ministerie of ander staatsorgaan bevoegd voor het wettelijk initiatief en de uitvoering ervan:
.....
Contactperso(n)en:
.....
.....
5. Rechtsgrond:
(een kopie van de tekst of ontwerp-tekst van de rechtsgrond moet worden bijgesloten)
Titel:
(In de oorspronkelijke taal en/of in het Engels)
Referenties:
.....
.....
6. Betreft het een nieuwe steunregeling? ...
Indien de steunregeling een bestaande regeling vervangt, gelieve aan te geven welke:
.....
7. Indien het gaat om een bestaande steunregeling:
 - benaming:
 - bij de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA aangemeld en door deze goedgekeurd op:
.....
 - vermelden welke regels en voorwaarden veranderd zijn en waarom:
.....
.....
.....
8. Doel van de steunregeling of van de afzonderlijke steunmaatregel:
(slechts één enkele categorie van doelstellingen aangeven, eventueel de secundaire doelstellingen vermelden)

Horizontale doelstelling:

- midden- en kleinbedrijf
- O & O ⁽¹⁾
- milieu
- energiebesparing
- redding en herstructurering
- werkgelegenheid, enz.

Regionaal:

- welke regio's of zones komen voor de steun in aanmerking?
-

Sectoriële doelstelling:

- welke sectoren (NACE, 3 cijfers of equivalente nationale nomenclatuur; in voorkomend geval vermelden welke) komen voor steun in aanmerking ⁽²⁾?
-
-
-

9. Welke zijn de vormen waarin de steun wordt verleend?

- subsidie
- zachte lening (nader aangeven welke renten en welke garantie gelden)
- rentesubsidie
- belastingfaciliteiten (bij voorbeeld uitstel van betaling, verlaagde tarieven, vrijstelling, vermindering van sociale zekerheidsbijdragen)
- deelneming in het aandelenkapitaal
- garantie (nader aangeven waaruit de garantie bestaat, alsmede alle daarmee verband houdende kosten)
- aan een O & O-opdracht aan industriële bedrijven gekoppelde steun (specificeren)
- andere (specificeren).

Voor elk steuninstrument moeten de regels en voorwaarden voor de toepassing nauwkeurig worden omschreven, inzonderheid de steunintensiteit en de fiscale regeling.

10. Voor elk steuninstrument moeten de uitgaven, op grond waarvan het steunbedrag wordt berekend, nauwkeurig worden omschreven (bij voorbeeld grond, gebouwen, machines en apparatuur, personeel, opleiding, honoraria van adviseurs, enz.)

.....

.....

.....

11. Andere beperkingen of criteria van de steun:

.....

Geef aan welke beperkingen gelden (aantal werknemers, omzet, balanstotaal, gedeelte van het kapitaal dat in handen van grote ondernemingen was ⁽³⁾ ten aanzien van de ontvangers van de steun, dan wel welke andere voorwaarden/positieve beleidsdoelstellingen gehanteerd worden om te bepalen welke bedrijven voor steun in aanmerking komen.

⁽¹⁾ Bij O & O-steunregelingen ook de vragenlijst in deel II van deze bijlage invullen.

⁽²⁾ NACE: Algemene Systematische Bedrijfsindeling in de Europese Gemeenschappen: zie Verordening (EEG) nr. 3037/90 van de Raad van 9 oktober 1990 betreffende de statistische nomenclatuur van de economische activiteiten in de Europese Gemeenschap (PB nr. L 293 van 24. 10. 1990, blz. 1), zoals gewijzigd bij Verordening (EEG) nr. 761/93 van de Commissie (PB nr. L 83 van 3. 4. 1993, blz. 1).

⁽³⁾ Kleine en middelgrote ondernemingen zoals gedefinieerd in de regels betreffende steun aan het MKB.

12. Preciseren of en hoe de steun moet worden terugbetaald indien de projecten commercieel succes opleveren. Tevens moet nader worden aangegeven of er sancties zijn gesteld indien het project niet voldoet aan de bij het verlenen van de steun gestelde voorwaarden.

.....
.....

13. Indien meer dan één vorm van steunverlening mogelijk is, moet worden aangegeven of cumulatie van verschillende steunvormen bij een of dezelfde ontvanger is toegestaan. Eveneens moet worden vermeld of de desbetreffende steun gecumuleerd kan worden met een andere geldende steunregeling.

.....
.....

14. Looptijd van de steunregeling:

— begin- en einddatum van de regeling:

— bij een bestaande steunregeling de duur van de verlening aangeven:

15. Kosten:

De voor de looptijd van de regeling of afzonderlijke steunmaatregel uitgetrokken begrotingsmiddelen in nationale valuta vermelden.

— In geval van wijzigingen in een bestaande regeling: voor de laatste drie jaren de kosten in de vorm van geëffectueerde betalingsverplichtingen of, in het geval van belastingfaciliteiten, de geraamde derving van belastinginkomsten aangeven.

— De spreiding van de financiering voor deze regeling over meerdere jaren preciseren.

.....
.....
.....
.....

16. Bij steunregelingen zonder specifiek sectoriële doelstellingen of specifiek regionale doelstellingen: gelieve eventuele sectoriële of regionale concentraties aan te geven die hiervan het gevolg kunnen zijn.

.....

17. Geschat aantal ontvangers van de steun:

18. Aangeven welke maatregelen inzake rapportering of toezicht zijn getroffen om na te gaan of de steunontvangende projecten stroken met de met de wet beoogde doelstellingen.

.....
.....

19. Het is wenselijk dat de Lid-Staten aangeven om welke redenen de steunregeling kan worden beschouwd als verenigbaar met het Verdrag. Deze toelichting dient de ter zake dienende statistieken te bevatten.

.....
.....

20. Andere ter zake dienende gegevens, zoals een raming van het aantal arbeidsplaatsen dat wordt gecreëerd of in stand gehouden.

.....
.....

DEEL II

AANVULLENDE GEGEVENS DIE DIENEN TE WORDEN VERSTREKT IN DE KENNISGEVING VAN
STAATSSTEUN TEN BEHOEVE VAN ONDERZOEK EN ONTWIKKELING

1. Doelstellingen

Nauwkeurige omschrijving van de doelstellingen van de maatregel en van de categorie/de aard van het te stimuleren O & O.

2. Omschrijving van de O & O-fasen waarvoor de steun wordt verleend:

- definitie of haalbaarheidsonderzoek
- fundamenteel onderzoek
- industrieel basisonderzoek
- toegepast onderzoek
- ontwikkeling
- modelprojecten of demonstratieprojecten.

3. Kostenbestanddelen waarvoor steun kan worden verleend:

- personeelskosten
- kantoorbenodigheden, verbruiksgoederen (lopende kosten), enz.
- machines en apparatuur
- grond en gebouwen
- diensten van adviseurs en daarmee gelijk te stellen kosten, alsmede de verwerving van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek, octrooien en know-how, licenties enz.
- algemene rechtstreeks met O & O verband houdende kosten
- kosten voor aanvragen en in stand houden van octrooien en/of auteursrechten
- indien het gaat om onderzoekcontracten met industriële bedrijven, de toelaatbare nominale winstmarge vermelden.

Verzoeken de intensiteitsniveaus van de steun aan te geven indien deze per kostenbestanddeel verschillen.

4. In samenwerking uitgevoerd onderzoek

- Kan steun worden verleend ten behoeve van projecten die door meerdere bedrijven in samenwerking worden uitgevoerd? Op bijzondere voorwaarden?

— Zo ja, welke?

- Bestaat in het kader van het steunvoornemen de mogelijkheid van samenwerking tussen bedrijven en andere instellingen, zoals instituten van onderzoek of universiteiten? Zijn hiervoor bijzondere voorwaarden opgenomen?

— Zo ja, aangeven welke.

5. Multinationale aspecten

- Vertoont het steunvoornemen (afzonderlijke steunmaatregel/regeling/programma) multinationale aspecten (bij voorbeeld Esprit-projecten of Eureka-projecten)?

.....
Zo ja,

- Bestaat de mogelijkheid van samenwerking met partners in andere landen?

.....
Zo ja, aangeven:

- a) met welke andere EVA-Staten:
- b) met welke Lid-Staten van de EG:
- c) met welke andere derde landen:
- d) met welke bedrijven in andere landen:
- Totale kosten van het steunvoornemen (afzonderlijke steunmaatregel/regeling/programma):
-
- Hoe zijn deze kosten tussen de verschillende partners verdeeld?
-

6. Exploitatie van de resultaten

- Wie kan rechten doen gelden op de resultaten van het desbetreffende O & O?

-
- Gelden voor de verlening van licenties op de resultaten bepaalde voorwaarden?

-
- Wat is vastgesteld ten aanzien van de openbaarmaking/de verspreiding van de resultaten van het O & O?

-
- Welke maatregelen zijn getroffen in verband met de exploitatie/de verdere ontwikkeling van de resultaten?
-
-

BIJLAGE II

AANMELDINGSFORMULIER VOOR TOEPASSING VAN DE VERSNELDE GOEDKEURINGS-
PROCEDURE

1. EVA-Staat:
2. Naam van de steunregeling:
3. In geval van een nieuwe regeling:
- 3.1. Welk overheidsniveau is voor de regeling verantwoordelijk:
 - nationaal niveau:
 - regio:
 - lokaal:
 - andere:
- 3.2. Gaat het om een:
 - algemene steunregeling?
Op welke(e) gebied(en) (bij voorbeeld KMO, O & O, innovatie, milieu, energiebesparing, enz.):
.....
.....
 - regionale steunregeling?
In welke regio('s) of zone(s):
.....
 - sectoriële steunmaatregel?
In welk(e) sector(en):
.....
- 3.3. Aard van de steunmaatregel (met nauwkeurige beschrijving van de modaliteiten):
 - rechtstreekse subsidie:
 - krediet tegen verlaagde rente:
 - interestsubsidie:
 - belastingvermindering:
 - aandelenparticipatie:
 - garantie:
 - andere:
- 3.4. Budget:
- 3.5. Duur:
- 3.6. Begunstigde van de steun:
 - onderneming met ten hoogste ... werknemers (maximaal 250) en, ofwel een jaaromzet van ten hoogste ... (maximaal 20 miljoen ecu), ofwel een balanstotaal van ten hoogste ... (maximaal 10 miljoen ecu) en waarvan niet meer dan ... (maximaal 25%) van het kapitaal in het bezit is van één of meerdere ondernemingen die niet aan deze definitie voldoen, met uitzondering van publieke investeringsmaatschappijen, participatiemaatschappijen of, mits geen controle wordt uitgeoefend, institutionele beleggers.

3.7. Omvang van de steun:

3.7.1. Indien de regeling om investeringssteun handelt, wat is de intensiteit (maximaal 7,5% bruto van de investering):

.....

3.7.2. Gaat het om steun ter stimulering van de werkgelegenheid, wat is dan het maximale steunbedrag per gecreëerde arbeidsplaats (maximaal 3 000 ecu):

.....

3.7.3. In andere gevallen, wat is dan het maximale steunbedrag per onderneming (maximaal 200 000 ecu):

.....

4. In geval van een bestaande regeling:

— Wanneer is de regeling bij de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA aangemeld?

.....

— Wanneer heeft de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA de regeling goedgekeurd (datum en referentie van de brief en staatssteunnummer):

.....

— Welke wijzigingen ten opzichte van de eerder aangemelde maatregel (duur, budget, modaliteiten, enz.) zijn aangebracht?

.....

.....

5. Nadere opmerkingen:

.....

6. Voorstel van het Directoraat-generaal Staatssteun en Monopolies van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA (niet door de betrokken EVA-Staat in te vullen):

.....

BIJLAGE III

MODEL VAN EEN OMSTANDIG JAARLIJKS VERSLAG

1. Titel/benaming van de steunregeling:
2. Datum van de laatste goedkeuring door de Toezichhoudende Autoriteit van de EVA: .../.../....
3. Kosten van de steunregeling:

Voor elke in de regeling opgenomen steunvorm (subsidie, zachte lening, garantie enz.) moeten afzonderlijke cijfergegevens worden verstrekt. Gelieve cijfers te verstrekken over de uitgekeerde bedragen en de betalingsverplichtingen (bij voorbeeld subsidie, waarde van verstrekte leningen, waarde van gegarandeerde leningen, aflossing van terugvorderbare voorschotten enz.), c.q. de derving van belastinginkomsten te zamen met andere financiële gegevens welke verband houden met de toekenning van de steun (bij voorbeeld looptijd van de lening, percentage van de rentesubsidie, bedragen van leningen verminderd met de terugbetaalde bedragen, ter zake van garanties uitbetaalde bedragen, daarbij rekening houdend met premies en terugontvangen bedragen).

Deze kostencijfers moeten op de volgende basis worden verstrekt:

- 3.1. Voor begrotingsjaar n, de geraamde uitgaven of — bij belastingfaciliteiten — de geraamde derving van belastinginkomsten vermelden.
- 3.2. Voor begrotingsjaar n-1, aangeven:
 - 3.2.1. Het bedrag van de aangegane betalingsverplichtingen of — bij belastingfaciliteiten — de geschatte derving van belastinginkomsten voor nieuwe steunprojecten, alsmede de daadwerkelijk betaalde bedragen voor nieuwe en lopende steunprojecten ⁽¹⁾.
 - 3.2.2. Het aantal nieuwe steunontvangende bedrijven en het aantal nieuwe projecten waarvoor steun is verleend, alsmede het totale bedrag der voor steun in aanmerking komende investeringen en een raming van het daardoor gecreëerde of in stand gehouden aantal arbeidsplaatsen.
 - 3.2.3. Onderverdeling per regio van de totale kosten (NUTS-niveau 2 of lager) ⁽²⁾.
 - 3.2.4. Voor elk belangrijk project (geraamde investeringen voor meer dan 3 miljoen ecu) waarvoor een betalingsverplichting is aangegaan, maar waarvan de uitvoering inmiddels is afgelast: het bedrag van de in het vooruitzicht gestelde investering en steun alsmede het aantal arbeidsplaatsen dat ermee gemoeid was.
 - 3.2.5.1. Onderverdeling van de totale kosten per sector naar sector van bedrijvigheid van de ontvanger van de steun (volgens de NACE-indeling — twee cijfers of nader aangeduide equivalente nationale nomenclatuur).
 - 3.2.5.2. Uitsluitend in te vullen voor regelingen die vallen onder de regels inzake staatssteun ten behoeve van O & O:
 - uitsplitsing van de totale kosten naar de verschillende stadia van O & O (fundamenteel onderzoek, industrieel basisonderzoek, toegepast onderzoek enz.)
 - aangeven in hoeveel projecten samenwerking in EER- of internationaal verband plaatsvond
 - de verdeling van de kosten tussen bedrijven, centra voor onderzoek en universiteiten aangeven.
 - 3.2.6. Uitsluitend in te vullen voor steunregelingen:
 - die niet uitsluitend bestemd zijn voor het midden- en kleinbedrijf;
 - waar niet bepaald is dat de steun automatisch verleend word. Van automatische steunverlening is sprake wanneer het beantwoorden aan alle criteria voor steunverlening voldoende is om recht op steun te kunnen doen gelden, of wanneer aangetoond kan worden dat de overheid geen gebruik maakt van de beslissingsruimte die de wetgeving haar laat bij de selectie van de steunontvangende ondernemingen.

⁽¹⁾ Indien de cijfergegevens voor de reële fiscale kosten nog niet bekend zijn, hiervoor geraamde gegevens vermelden en de reële cijfers in het volgende verslag opnemen.

⁽²⁾ De Toezichhoudende Autoriteit van de EVA behoudt zich het recht voor nader gespecificeerde gegevens te verlangen over in hogere categorieën ingedeelde regio's.

Voor elk van de bedrijven die, in afnemende volgorde van grootte der bedragen, gezamenlijk 30 % van de totale betalingsverplichtingen voor begrotingsjaar n-1 uitmaken (met uitzondering van de begrotingsmiddelen die uitsluitend zijn bestemd voor fundamenteel onderzoek door universiteiten en andere wetenschappelijke instellingen, welke niet vallen onder artikel 61 van de EER-Overeenkomst, voor zover het onderzoek niet plaatsvindt op basis van een opdracht of in samenwerking met de particuliere sector):

- naam
- adres
- sector waartoe de steunontvangende onderneming behoort (volgens de bij punt 3.2.5.1 bedoelde indeling)
- toegezegd steunbedrag (of goedgekeurd steunbedrag, in geval van fiscale steun)
- subsidieerbare projectkosten
- totale projectkosten.

Op deze lijst moeten ten minste tien en ten hoogste 50 steunontvangende ondernemingen worden vermeld. Deze bepaling heeft voorrang boven de 30 %-bepaling. Als er in het verslagjaar minder dan tien steunontvangende ondernemingen zijn, moeten deze alle op de lijst worden vermeld. Als een bedrijf voor meerdere projecten steun ontvangen heeft, moeten de gevraagde gegevens per project worden gespecificeerd. Indien de steunbedragen aan een plafond gebonden zijn en het aantal ondernemingen dat dit maximum ontvangt hoger is dan 50, behoeven de bovenbedoelde gegevens (naam, steunbedrag, enz.) niet te worden vermeld. In dat geval kan volstaan worden met het vermelden van het plafond en het aantal ondernemingen dat dit maximumbedrag ontvangt.

- 3.2.7. In de loop van het jaar ingevoerde (administratieve of andere) wijzigingen.

BIJLAGE IV

MODEL VAN EEN VEREENVOUDIGD JAARLIJKS VERSLAG

Voor nieuwe steunmaatregelen die vallen onder de regeling inzake steunmaatregelen waarvoor de versnelde goedkeuringsprocedure wordt gevolgd, of waarvan de jaarlijkse begroting niet meer dan 5 miljoen ecu bedraagt, slechts de rubrieken 1, 2.1, 2.2.1 en 2.2.2 invullen (sterk vereenvoudigd verslag).

1. Titel/benaming van de steunregeling:
2. Kosten van de steunregeling:

Voor elke in de regeling opgenomen steunvorm (subsidie, zachte lening, garantie enz.) moeten afzonderlijke cijfergegevens worden verstrekt. Gelieve cijfers te verstrekken over de uitgekeerde bedragen en de betalingsverplichtingen, c. q. de derving van belastinginkomsten te zamen met andere financiële gegevens welke verband houden met de toekenning van de steun (bij voorbeeld looptijd van de lening, percentage van de rentesubsidie, bedragen van leningen verminderd met de terugbetaalde bedragen, ter zake van garanties uitbetaalde bedragen, daarbij rekening houdend met premies en terugontvangen bedragen).

Deze kostencijfers moeten op de volgende basis worden verstrekt:

- 2.1. Voor begrotingsjaar n, de geraamde uitgaven of — bij belastingfaciliteiten — de geraamde derving van belastinginkomsten vermelden.
- 2.2. Voor begrotingsjaar n-1, aangeven:
 - 2.2.1. Het bedrag van de aangegane betalingsverplichtingen of — bij belastingfaciliteiten — de geschatte derving van belastinginkomsten voor nieuwe steunprojecten, alsmede de daadwerkelijk betaalde bedragen voor nieuwe en lopende steunprojecten ⁽¹⁾.
 - 2.2.2. Het aantal nieuwe steunontvangende bedrijven en het aantal nieuwe projecten waarvoor steun is verleend, alsmede een raming van het aantal gecreëerde of in stand gehouden arbeidsplaatsen.
 - 2.2.3. Uitsluitend in te vullen voor regelingen die vallen onder de kaderregeling inzake staatssteun ten behoeve van O & O:
 - uitsplitsing van de totale kosten naar de verschillende stadia van O & O (fundamenteel onderzoek, industrieel basisonderzoek, toegepast onderzoek enz.)
 - aangeven bij hoeveel projecten samenwerking in EER- of internationaal verband plaatsvond
 - de verdeling van de kosten tussen bedrijven, centra voor onderzoek en universiteiten aangeven.
 - 2.2.4. Uitsluitend in te vullen voor steunregelingen:
 - die niet uitsluitend bedoeld zijn voor het midden- en kleinbedrijf;
 - waarin niet bepaald is dat de steun automatisch verleend wordt. Van automatische steunverlening is sprake wanneer het beantwoorden aan alle criteria voor steunverlening voldoende is om recht op steun te kunnen doen gelden of wanneer aangetoond kan worden dat de overheid geen gebruik maakt van de beslissingsruimte die de wet haar laat bij de selectie van de steunontvangende ondernemingen.

Voor de vijf ondernemingen die na het verstrijken van de termijn waarin de betalingsverplichtingen van kracht waren de hoogste steunbedragen ontvangen hebben, vermelden:

- naam
- adres
- sector waarin de steunontvangende onderneming actief is (volgens de bij punt 3.3.5.a) aangegeven indeling)
- toegezegde steunbedrag (of goedgekeurde steunbedrag in geval van fiscale steun)
- voor steun in aanmerking komende kosten
- totale kosten van het project.

Indien er in het verslagjaar minder dan vijf steunontvangende ondernemingen zijn, moeten deze alle op de lijst worden vermeld. Als een bedrijf voor meerdere projecten steun ontvangen heeft, moeten de gevraagde gegevens per project worden gespecificeerd. In het geval dat de steunbedragen aan een plafond gebonden zijn en indien het aantal ondernemingen dat dit maximum ontvangt meer dan vijf bedraagt, behoeven de bovenbedoelde gegevens (naam, steunbedrag, enz.) niet te worden vermeld. In dat geval kan volstaan worden met het vermelden van het plafond en het aantal ondernemingen dat dit maximumbedrag ontvangt.

- 2.2.5. In de loop van het jaar ingevoerde (administratieve of andere) wijzigingen.

⁽¹⁾ Indien de cijfergegevens voor de reële fiscale kosten nog niet bekend zijn, hiervoor geraamde gegevens vermelden en de reële cijfers in het volgende verslag opnemen.

BIJLAGE V

TOELAATBARE STEUN VOOR HET MKB NAAR BEDRIJFSGROORTE EN VESTIGINGSPLAATS

(niet van toepassing op sectoren die voorwerp zijn van bijzondere regels voor staatssteun)

Categorie/doel van de steun	Bedrijfsgroorte			Toegestane steun	Aanmeldingsvereiste
	Aantal werknemers	Omzet (× 1 mln ecu)	Balansroetaal (× 1 mln ecu)		
„De-minimis” (zie hoofdstuk 12)	Geen limiet	Geen limiet	Geen limiet	In totaal 50 000 ecu over een periode van drie jaar per type van uitgave	Geen aanmelding noodzakelijk
Versnelde procedure (zie hoofdstuk 11)	≤ 250	≤ 20	≤ 10	7,5 % bruto investeringssteun of 3 000 ecu per gecreëerde arbeidsplaats of 200 000 ecu in totaal	Aanmelding overeenkomstig bijlage II
	≤ 50	≤ 5	≤ 2	15 % bruto	
Gewone procedure: — Investeringssteun aan gesteunde regio's en steun voor milieudoel-einden (zie hoofdstuk 10)	≤ 250	≤ 20	≤ 10	Toegestaan regionaal steunplafond + 10 % bruto (artikel 61, lid 3, onder c)) (absoluut plafond: 30 % netto) + 15 % bruto (artikel 61, lid 3, onder a)) (absoluut plafond: 75 % netto)	Aanmelding overeenkomstig bijlage I
— Steun aan O & O (zie hoofdstuk 14)	≤ 250	≤ 20	≤ 10	Gewoonlijk toegestane steunplafond + 10 % bruto	
— Steun voor advisering, scholing, enz. („zachte” steun) (zie hoofdstuk 10)	≤ 250	≤ 20	≤ 10	50 % van de kosten van advisering, enz.	

BIJLAGE VI

STANDAARDFORMULIER VOOR AANMELDING VAN EEN DOOR DE OVERHEID GESTEUND PROJECT IN DE MOTORVOERTUIGENSECTOR BIJ DE TOEZICHTHOUDENDE AUTORITEIT VAN DE EVA

1. EVA-Staat:

2. Ontvanger

Naam vennootschap:

Plaats:

Structuur van eigendom ⁽¹⁾:Voornaamste arbeidsterreinen ⁽²⁾:Personeel ⁽³⁾:

Financiële resultaten:

	Omzet	Nettoresultaten	Cash-flow
Vorig jaar
Jaar daarvoor

Verdeling van de verkopen over markten: binnenlands ...%

overige EER ...%

derde landen ...%

3. Overheidssteun

Titel van de regeling:

Rechtsgrond:

Overheidsinstantie:

— nationale regering

— regionale regering

— lokale regering

— andere:

a) *Vorm en bedrag van de voornaamste steunmaatregel(en)* ⁽⁴⁾:

Bedrag

Subsidie

Interestsubsidie

Fiscale kredieten, grondbelastingfaciliteiten

Verlaging van sociale-zekerheidsbijdragen

Deelneming aandelenkapitaal

Conversie of afschrijving

Zachte leningen

Participatieleningen

Terugbetaalbare voorschotten

⁽¹⁾ Identiteit en deelneming van hoofdaandeelhouders.⁽²⁾ Voornaamste produkten en het aantal geproduceerde eenheden in het jaar daarvoor vermelden.⁽³⁾ Indien werkzaam in verschillende EER-Statens, gelieve aantal werknemers in elk land op te geven.⁽⁴⁾ De 13 categorieën dezelfde als in het jaarsverslag.

Uitgestelde belastingbetaling
 Bedragen gedekt onder garantieregeling
 Verliezen uit garantieregelingen
 Andere:

Aan de steunmaatregel(en) verbonden voorwaarden:

Geraamd subsidie-equivalent ⁽¹⁾:

— vóór belastingen:

— na belastingen:

b) *Doel van de steunmaatregel(en)*:

Herstructurering of redding

Algemene investeringen

Regionale ontwikkeling

Innovatie

Research en ontwikkeling

Handel/export

Milieubescherming

Energiebesparing

Scholingssteun aan vennootschap

Andere:

c) *Rechtvaardiging van de steunmaatregel(en)*:

d) *Cumulering met andere overheidssteunmaatregel(en)* ⁽²⁾:

4. **Gesteund project**

Plaats:

Duur van het project:

Kosten van het project:

Andere betrokken vennootschappen ⁽³⁾:

a) *Type project*:

Nieuwe vestiging

Uitbreiding capaciteiten

Basisrationalisatie

Invoering van innovaties

Herstructurering van activiteiten

Verplaatsing van werkzaamheden

Research en ontwikkeling

Milieubescherming

Energiebesparing

Opleiding van personeel per vennootschap

Sluiting bedrijven

Reddingsoperaties

Andere:

⁽¹⁾ Gelieve aan te geven of het om bruto of netto subsidie-equivalent gaat en eventueel de reden waarom een raming ontbreekt.

⁽²⁾ Eventueel datum en aantal andere aanmeldingen opgeven.

⁽³⁾ Indien het project verband houdt met andere vennootschappen in het kader van een joint-venture, fusie, overname, verwerving van aandelen of activa, gelieve de andere vennootschappen op te geven.

b) *Beschrijving project:*

c) *Onderverdeling van projectkosten* ⁽¹⁾:

Onderwerp	Bedrag
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

d) *Financiering van projectkosten:*

- Eigen middelen
- Kapitaalbijdragen
- Externe leningen
- Overheidssteun

e) *Gevolgen van project:*

- Voor capaciteiten ⁽²⁾:
- Voor productie ⁽²⁾:
- Voor werkgelegenheid:
- Voor de verdeling van de verkopen:
- binnenlands in %: ...
- overige EER in %: ...
- derde landen in %: ...
- Voor scholingsniveau:
- Voor uitbesteding:
- Voor kostenstructuur (kosten per eenheid):

5. **Andere opmerkingen**

6. **Identificatieproject**

Datum van aanmelding: ./. ./...

Nummer van aanmelding ⁽³⁾: .../19 ..

7. **Coördinatie overheidssteun**

Autoriteit die belast is met het dossier:

Persoon te contacteren voor nadere inlichtingen:

⁽¹⁾ Indien investeringsproject, gedetailleerde onderverdeling met vermelding van alle activa.

Indien herstructureringsproject, gedetailleerde uitgaven van de vennootschap volgens jaarverslag (bronnen en toepassingen), maar met specificatie van sociale kosten en andere buitengewone herstructureringskosten.

Indien O & O-project, gedetailleerde onderverdeling volgens de regels betreffende steun aan O & O (zie hoofdstuk 14 van deze richtsnoeren).

⁽²⁾ Gelieve capaciteit en productie in eenheden op te geven voor ieder hoofdproduct waarop het project betrekking heeft.

⁽³⁾ Chronologische volgorde.

*BIJLAGE VII***JAARLIJKS VERSLAG IN DE MOTORVOERTUIGENSECTOR**

Het jaarlijks verslag dient alle steun te bevatten welke de ondernemingen die in de sector werkzaam zijn toevloeit van de zijde van overheidsinstanties (nationale, regionale en plaatselijke autoriteiten) gedurende het betrokken jaar.

1. Ontvanger

Naam van vennootschap die de steun ontvangt. Indien de vennootschap een dochtermaatschappij is, gelieve de moedervernootschap op te geven.

2. Categorieën steun

Alle overheidssteunmaatregelen voor iedere ontvanger gedurende het betrokken jaar dienen in de volgende categorieën te worden ingedeeld:

- (1) Subsidies
- (2) Interestsubsidies
- (3) Fiscale kredieten, faciliteiten, vrijstellingen en reductie grondbelasting
- (4) Verlaging sociale-zekerheidsbijdragen
- (5) Deelname in aandelenkapitaal
- (6) Conversieschulden of afschrijving
- (7) Zachte leningen
- (8) Participatieleningen
- (9) Terugbetaalbare voorschotten in verband met prestatie
- (10) Uitstel belastingbetaling (reserves, vrije of versnelde afschrijving)
- (11) Bedragen onder garantieregelingen
- (12) Verliezen uit garantieregelingen
- (13) Andere

3. Uitleg over voorwaarden van de steun

Bij steunmaatregelen onder de nummers 7 tot en met 11 en 13 is nadere uitleg vereist over de voorwaarden die aan elke maatregel verbonden zijn, ten einde de berekening van het steunelement mogelijk te maken in de vorm van een subsidie-equivalent (bij voorbeeld: duur, interestbonificatie, gevolgen belasting voor het subsidie-equivalent, enz.).

